

Wat was en werd. Verhalen uit Limburgs legende en historie

Marie Koenen

bron

Marie Koenen, *Wat was en werd. Verhalen uit Limburgs legende en historie*. Boosten & Stols, Maastricht 1928 (tweede druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/koen006watw01_01/colofon.php

© 2015 dbnl / erven Marie Koenen

Kain

HET waren onbestemd aanzwervende geluiden uit verloren verte, onverwacht, iets waardoor de stilte van het heuvelbosch nog stiller werd, alsof alle leven, ruischen en ritselen van den zomermorgen, er met een schok van schrik den adem inhield om te luisteren.

In dit oogenblik ontwaakte de jongeman, die daar tegen de helling tusschen de zware stammen en het wargroeijsel der struiken, in den nanacht uitgeput bezwijmend was neergevallen. 't Eerst hoorde hij de bange stilte, en voor hij zich verbijsterd kon oprichten om rond te zien en te weten waar en wat, drongen ook tot hem die zwerfgeluiden door. Tegelijk stond hij reeds recht op z'n voeten, verwilderd zich herinnerend, school schuw tegen een der boomen aan, en moest weer opnieuw luisteren, den adem stil, het hart stil.... Tóch - de klok! - de doods-klok van Valkenburg.... Dus dát, het afschuwelijke, wás wáár - geen kwade koortsdroom - waarheid en ontdekt.... en hij, Reginald, gruwelijk klaar wakker eindelijk na een roes van weken en weken: liefde die haat en wraak en waanzin werd - hij had na alles den derden stoot niet durven geven, zich zelf in 't hart, nog niet.... Z'n dolk? die lag daar tusschen de blauwbessen en de thijm, waar hij-zelf gelegen had en geslapen... Maar de lok van Alix' blond haar, die hij er 't laatst

ginds mee had afgesneden, hield hij nog in z'n handen. En ook de pijn van Walerams vuistslag op zijn voorhoofd was er nog, brandde nog.... Een open wond? Bloed, dat moest weggewischt eer het hem verraden zou? Alsof niet toch reeds iedereen had begrepen, dat hij de weggevluchte, 't gedaan had..... dát - wat de doodsklok nu over heel het land uit luidde.... Het bruidspaar van gisteren, en nu die klok voor hen.... en in zijn ooren en hersens rauw hun doodsgereutel. Kaïn, hij, tweemaal Kaïn....

Terug naar ginds? Nu hij gewaarwerd onwillekeurig voort te sluipen van den eenen stam langs den anderen in de richting vanwaar het klokgelui kwam, hield hij in. Wat ging hij er doen? Zich laten vonnissen? Zich overgeven aan den dood? Maar dat kon evengoed hier, zonderdat hij ooit meer de mensen onder de oogen behoefde te komen.

Opnieuw was hij neergezonken tegen de helling, en zat als een ziek kind, wezenloos en bleek, op z'n handen te staren, op dat zijige goudblonde spinsel, Alix' haarlok, het eenige, eerste en laatste van haar voor hem, dat hij als ringen om z'n vingers had gewonden.

Zoolang was hij z'n moeders verwende jongen geweest, mooi als een prins, en niemand op den burcht en daarbuiten of hij was blij hem te believeen..... zelfs Waleram, de oudste van hen tweeën,

sterk en stoer, vroeg een ridder, hun vaders opvolger als heer van het land.

Na hun moeders dood, zeventien was hij toen, had Waleram hem welgemeend aangeraden liever priester te worden, daar hij voor het ruwe ridderleven niet deugde, hij met z'n boeken, z'n luit en en z'n liederen..... In dienst van Keulens bisschop kon een zoon van Valkenburgs graven allicht tot hoogen rang komen, misschien om ooit zelf den kromstaf te voeren. Even welgemeend als hij hem werd gegeven, had Reginald dien raad weggelachen, leidde z'n leeg leven verder met spel en jacht en hoofsch verkeer. Tot hij Alix zag, de jongste van Kleefs gravendochters, mooi als een zonnige Meimorgen, en hij na hoeveel avontuur van minne ook, voor het allereerst voelde wat liefde is.

Een onrust en een pijn, een ziekte alleen te stillen in Alix' bijzijn, dieper en heviger hoe schuwer zij zich terugtrok, een smartvol en toch zoet en zalig spel, dat eindigde met zijn ruw-hartstochtelijke bekentenis zonder haar niet meer te kunnen leven, en met haar koel en vastberaden afwijzen: omdat ze niet hem, maar z'n broer Waleram liefhad, met wien ze verloofd was reeds sinds zeven maanden, geheim, wijl haar ouders wenschten, dat ze niet vóór haar achttiende jaar zijn bruid en dus landsvrouw van Valkenburg zou worden.

‘Dus niet.’ - ‘Wel je zuster, Reginald, met hart

en ziel, één met Waletam'. Hij had gelachen, hard en hoonend en was gegaan, den waanzin in.

Tot die weerkomst van de bruiloft op het Kleefsche kasteel gisteren - het bruidspaar met gevolg en stoet, ridders en gespelen in feesttooi op bekranste hengsten en hakkeneien. Onder bellengeklinkel en klokgebeier Valkenburgs versierde poorten door, den heuvelweg op naar het slot, waar hal en zaal en bruidskamer in geurige rozenprieëlen waren herschapen.

Bruidsjonker was ook Reginald geweest, bruiloft en reis had hij meegemaakt, zonder dat iemand gewaarwerd wat een zelfmarteling het voor hem was en wat voor zwarte wrok er in hem broeide. Prachtig had hij z'n schijnspel gespeeld, ook jegens de bruid, de eenige die z'n geheim kende, en die hem lief en waarlijk zusterlijk de hand toestak. Na z'n hoofschen kus op haar vingertoppen, lachte ze blij uit: 'Zoo is het goed, Reginald, m'n lieve broer, want zoo wilde 't God..... ook voor jou. Je ziet dit reeds of zult dit zien in veel geluk, dat ook over jou gaat komen.'

Als een minnestreel had hij bij den disch de snaren getokkeld en een lied gezongen van liefde en leven, dat zij alleen begreep, dat haar blozen en schreien deed, tot Waleram haar in z'n arm verborg en de gasten hem, den zanger, ontroerd rozen toewierpen. Sterk genoeg was hij, de verwende dreamer, het huichelen tot het einde toe vol te houden, -

vrolijk met alle anderen op den weg onder de sterren van den Sint-Jansnacht, door den opklarenden morgen dan, bij rust en noenmaal in het gras vol pinksterbloemen, en bij die blijde inkomste in het voorvaderlijke land, in de stad en slot. Tot slapengaan. Achter de plooien van het wandtapijt had hij zich verscholen, in de droomig verlichte, rozengeurige bruidskamer, kalm en zeker met de duistere dwanggedachte, die hem tot eenig leven was geworden: Nooit zou Alix een ander toebehooren.... ‘Sterker dan Gods wil, Alix, is Reginalds wil. Weet dat voor eeuwig’. Alle kracht en koelbloedigheid van z'n voorvaders leek in hem gevaren toen hij toestiet.

‘De duivel bezielt je!’ schreeuwde Waleram bij Alix' stervensklacht, en tegelijk sloeg hij hem af met z'n vuist, boog zich over haar en zeeg zelf neer in den rug getroffen.

‘Vier nu bruiloft in den Hemel’, had Reginald nog gezegevierd, sneed Alix den haarlok af, en ging, gangen en poorten uit, de bosschen in, kalm eerst als voor een wandeling - dan aldoor gejaagder, omziende, luisterend, terug en weerom.... achtervolgd en er was niemand; in het nauw gedreven en naar alle windstreken lagen alle wegen open.... Dol, dronken, zonder een teug wijn. Neerwankelend terwijl hij meende voort te loopen. En nu eindelijk, wakker, en wetend!..... Nu moest hij dood, hij zich zelf 't hart afsteken, zooals hij zich

had voorgenomen - weg van de aarde. Het moest, maar hoe? Z'n dolk lag daar ergens verloren - en zelfs om dien alleen maar op te rapen miste hij den moed. Omdat de klok luidde? *Requiescat in pace*, luidde de klok, en hun bruiloft in den hemel was begonnen, - bruid en bruidegom voor eeuwig in de hemelsche zaligheid, Waleram en Alix, en hij hier prooi van de hel..... de Kaïn.....

‘Reginald, mijn vriend’ De milde stem verschrikte hem niet. Hij zag op in de goedge kinderoogen, het ruigbaardige profetengezicht van vader Erwinus, den hermiet, in wiens kluis en bij wiens boeken hij van knaap af zooveel uren doorbracht. ‘Voor wie toch luidt de doodsklok in Valkenburg?’

Daar wierp Reginald zich voor den man Gods ter aarde neer, klemde radeloos de armen om z'n knieën en verborg het geschandvlekte voorhoofd op z'n voeten: ‘Red Kaïn van de hel’.

‘Wasch af dat bloed en die zonde, rood als scharlaken’, sprak dan de priester, die langzaam alles begreep. ‘Zelfs voor een Kaïn is er kwijtschelding, bij waar berouw, bij oprechte biecht en zuivere uitboeting.’

Eer de avond viel had Reginald in de kleine kapel van takken en leem achter de kluis, alles, van den aanvang af en in de minste bijzonderheden, aan den priester beleden. Maar toen deze ten slotte vroeg:

‘Veronderstel dat je dit alles opnieuw moest doorleven, wat zou je dan doen?’ schemerde 't Reginald rood en zwart voor de oogen, en verward zweeg hij in 't besef, dan opnieuw nooit of nimmer te kunnen dulden dat Alix aan Waleram zou toebehooren.

‘Antwoord,’ drong de wijze man aan.

‘Ik zou,’ antwoordde Reginald aarzelend, want 't was een leugen, al wilde hij 't wel tot waarheid laten worden ‘ik zou stil en voorgoed als een pelgrim heengaan, om hen nooit meer te zien.’

‘God alleen kan weten, m'n zoon,’ hernam Erwinus toen, ‘of mijn priesterlijke kwijtschelding je ten verderve of ten zegen zal zijn, naarmate je berouw oprecht is of enkel baatzucht. Zeker weten we alleen, dat een zonde als deze een boetedoening vraagt van levenslang.’

‘Bereid ben ik,’ zei Reginald herlevend ‘tot alles wat u mij zult opleggen’.

‘Begin dan met aan God te offeren het dierbaarste wat je bezit.’

‘Aan God wil ik offeren het eenige, dat me nog overblijft en dat me nog lief is op aarde’, beaamde Reginald, en hij trad op de Godslamp toe voor het zodenaltaar, en liet in de kleine gouden vlam de zonneblonde ringen van Alix' haarlok tot asche verstuiven. Toen wisselde hij z'n zijden lijfrok en ridderlijk maliehemd voor de versleten pij, die Erwinus hem gaf.

‘Ga dan als een pelgrim, bedelend om leefkost, aldoor rechtuit en zonder omzien van hier naar het noorden. Tot je geen aarde meer voelt onder je voeten. En gehoorzaam daar het teeken, dat je zal gegeven worden.’

Blootsvoets, met de kap diep over het geschonden voorhoofd - de roode wonde brandde er ongenezen - de armen gekruist en een gebed op de lippen, ging Reginald de duisternis in, dwars de heuvels over, de bosschen door, aldoor noordwaarts. Nacht en dag liep hij zonder rust of voedsel, doof en dof, zonder zien of denken. Tot hij bezweek en insliep.

‘Is dit je berouw?’ hoorde hij dan een stem vragen. ‘Dwaas, begrijp toch, dat het niet anders is dan verlangen naar Alix. De eenige bedoeling van al je biechten en boeten is haar weer te vinden in het eeuwig leven, omdat je meent niet zonder haar te kunnen, zelfs niet in den dood..... Maar ik zeg je: ga niet naar dat noorden door de zon geschuwd, maar naar den kant waar ze elken morgen opnieuw uit de nevelen oprijst..... Nieuwe liefde, nieuw leven zul je er vinden - menige jonkvrouw, schooner en milder dan Alix ooit was en ten volle bereid je toe te behooren.’

‘Toch is het niet onmogelijk, Reginald’, begon daar een andere stem, zacht en bescheiden, ‘dat je meening zuiver is, en ook kan ze zich louteren terwijl je voortgaat.’

Versaag niet, wees doof voor verlokking, hoor enkel naar mij.'

Reginald stond op, moedeloos zuchtend, en ging verder, rechtdoor. Maar hij was niet meer alleen. Links en ook rechts van hem ging een gezel, en wanneer hij rustte, stonden ze stil, en als hij voortliep, liepen ze mee, vlug of traag, weifelend of met haast. Wilde hij naar hen zien, dan waren ze verdwenen, maar blikte hij recht vooruit of naar den grond, dan voelde hij zich tusschen hen tweeën als tusschen een schaduw en een lichtglans - zwart moest de eene wel zijn, blank de andere.

Ze zwegen nimmer, ze lieten niet af. Had de eene uitgesproken, dan begon de tweede, en onaflaatbaar druischten hun beweringen tegen elkaar in. Onveranderlijk wees de eene hem op z'n jeugd, die toch veerkrachtig genoeg, op de wereld, die toch wijd en rijk genoeg was, om het leven opnieuw te beginnen - met een nieuwen naam, een nieuwen wil een nieuw geluk veroveren: kon hij de luit niet bespelen en aldoor nieuwe liederen vinden als een troubadour?

Maar eer hij zich kon gewonnen geven aan het verlangen, dat die voorspiegelingen in hem wekten, was de andere reeds bezig: 'Juist in die wijde, rijke wereld, waar de menschen een geluk zoeken dat in z'n allerschoonste verwezenlijking toch niet meer is dan een voorbijgaand genot, nergens zoo veel en zoo voortdurend als daàr, zou je herinnerd

worden aan het verleden en aan het schandeteeken op je voorhoofd..... Stoot hem van je af, dien verleider, en ga voort en rechtdoor, tot je waarlijk de aarde niet meer onder je voeten voelt'.

En waarlijk, Reginald ging voort en rechtdoor - maar alleen omdat hij het Kaïnsteeken ongenezen in z'n voorhoofd voelde branden en wist hoe hij bij elken blik uit menschenoogen zou ineenkrimpen, terwijl iedereen de leugen in z'n stem zou hooren, wanneer hij liederen ging zingen. Maar toch luisterde hij het liefst naar de inspraak der verlokking, en werd het hem een onontbeerlijke troost zich weg te droomen in de mogelijkheden van genot en geluk. Tot hij in een nanoen, zonder er ooit meer aan gedacht te hebben dat er een einde aan den weg moest komen, geheel onverwacht waarlijk geen aarde meer voelde onder z'n voeten, zooals Erwinus voorzeggd had. Voor het eerst zag hij op: wijde wateren openden zich daar naar alle zijden, een zee zonder grenzen, schemergrijs, zonder ook maar een naglans van licht over haar wezenlooze, onbewogen vlakke. 'Reginald - lang hebben we je verwacht - kom mee met ons'. Een schip lag daar gereed en nam hem op. 't Was niet meer dan een schaduw in al het grijze en z'n zeilen leken geweven van nevelen; schimmen waren de bootsman en de roeiers. Geruischloos gleed het weg over de doodsche wateren, een verte in van onbestemden schemer, die

steeds weer voor een andere verte week, even schemerig en vaag.

* * *

Ze varen nog.

In het ruim leunt Reginald in een zetel, aan een troon gelijk, vóór hem een tafel. Links en rechts van hem zitten de twee gezellen, die hem niet verlaten kunnen: de zwarte, die de dobbelsteen over het tafelblad werpt en zegt: 'Z'n ziel is mijn,' - de blanke, die de dobbelsteen grijpt en zegt: 'Ja maar, mijn worp is hooger - winnen moet en zal ik z'n ziel toch!'

Reginald telt de zwarte oogen op de witte steenen, ziet wel dat de een altijd weer hooger werpt, en de ander altijd weer lager, om en om. Bewegeloos zit Reginald en ziet toe en rekt - heft alleen nu en dan met een moe gebaar de hand, wischt veeg langs het rood kwetsuur in z'n voorhoofd en zucht: 'Kaïn, Kaïn.....'

'Maar roep dan toch God aan, en niet jezelf,' vertwijfelt de eene gezel. En de andere hoonlacht: 'Zing liever, zoals je zingen kon, van minne en geluk.'

Zoo zitten ze in dat duisterig vooronder, en drijven voort in dat schip met z'n zeilen van nevel en z'n wanden van nachtdonker, over de zeeën aan der aarde einden, almaar om en om, nu reeds zeshonderd jaren en meer.

Terwijl het gravenslot van Valkenburg tot een bouwval werd, waar in de nachten van zomer en winter, onder de sterren of door den storm heen, een stem weeklaagt van het noorden naar het zuiden, van het oosten naar het westen, weergalmd om en om: 'Kaïn..... Kaïn.'

***De martelaar
(705)***

I

ER trekt een kleine stoet voetgangers over den weg tusschen Bilsen en Maastricht, eenige priesters en levieten, een paar edelingen en dienstknechten om een grijsaard heen, die z'n schreden steunt met een kruis staf. Bisschop Lambertus met z'n reisgezellen. Al voortgaande hebben ze als pelgrims samen gebeden, maar nu zwijgen ze en hooren hun eigen voetstappen luider dan het suizelen van den avondwind door de struiken en oude olmen te weerszijden. 't Is na zonsondergang. Ze hebben den rozigen naglans van den Meidag zien wegsterven over de bosschen van Hocht en Petersheim. Nu buigt hun weg om langs heuvelige akkers, waar het groene koren al in aren staat, en langs weien, waar de koeien met opgestoken koppen bijeengedromd aan het uitgangshek loeien om de melksters, om drinken, om den stal.

Een dorpje van schamele leemen hutten en hoeven om een kleine houten kerk daagt op - Caberg.

'We naderen de stad'. Nu de bisschop zelf met die woorden het stilzwijgen verbreekt, en ze dus niet meer behoeven te vreezen hem in zijn vesperoverwegingen te storen, beginnen dadelijk twee, drie der anderen:

‘Van hier af, is dus elke voetstap er weer één.’ - ‘Kijk uit!’ - ‘Wees er zeker van, dat onze komst al verraden is, even geheimzinnig als altijd.’

‘Zalig Bilsen en veilige wildernissen van Taxandrië, waar we Tricht vergaten!’

‘Broeders,’ vermaant Lambertus, ‘laat ons dankbaar zijn voor den gezegend volbrachten aposteltocht, maar toch vooral niet vergeten, dat Tricht onze woonstee is, waar aan ieder van ons de eigen levenstaak is toegewezen. Gekweld? Gedwarsboomd? We moeten dat verdragen, waar we niet wijken mogen.’

‘Dat is 't juist, oom bisschop, u is al te lankmoedig tegen die trawanten van Alpaïs,’ barst een der beide jonge edelingen uit.

‘Peter, Peter, moet ik me dan alweer tegen dat verwijt van je verdedigen? Je nog eens zeggen, dat die lankmoedigheid, zooals je het noemt, alleen onverzettelijkheid is? Bestookt, geplaagd, belemmerd in het groote, in het kleine - toegegeven. Maar de opvolger van Servaes en Joannes Agnus, van Remaclus en Amandus en zooveel andere heilige mannen, van wien mijn vereerde leermeester en voorganger Theodardus de laatste was, moet uit liefde voor de Kerk, en voor Tricht, terwille ook van heel Austrasië en de toekomst, standhouden tot het allerlaatste - de heilige plichten en de rechten van de bischopsmacht verdedigen, niet met geweld maar met geduld en uitharding’.

‘In voortdurend levensgevaar!’ houdt Peter hem voor, niet overtuigd. En nu mengt zich ook Peters oudere broer Anlectus in het gesprek, bedaard maar nadrukkelijk, het goede oogenblik waarnemend: ‘In allen ernst, eerwaarde oom, de tijd is nu waarlijk wel gekomen, dat u zelf eindelijk en ten laatste eens bij vorst Pepijn aandringt om een lijfwacht: een honderdschap om uw woning en uw persoon te beschermen.’

Bij die raadgeving, vol overredingskracht, omdat ze zoo hart-innig welgemeend is, richt zich de blik van een der volgelingen, priester Ludgrim, die met luisterscherpe ooren oplette, in straffe spanning op den bisschop. Maar dadelijk betrapt hij zich zelf op z'n onvoorzichtigheid en wendt het hoofd weer neer, zonder dat hem ook verder een lettergreep of de minste toondaling of -heffing in het gesprek der anderen ontgaat.

‘Lieve neven,’ antwoordt Lambertus, ‘begrijp toch, dat zoo'n honderd barsche speerdragers van Herstal, links en rechts van me, bij elken voetstap dien ik zou verzetten, me meer gingen benauwen dan alle kinderachtige plagerijen van de tegenpartij samen!’

‘Kinderachtig?’ vaart Peter uit. ‘Noem het liever vlegelachtig, en erger - misdadig! Een heilige oude priester als u, die nooit iets anders dan weldeed levenslang, te sarren als ze 't hun hond nog niet doen! En dat volgens een wel overlegd, listig

doorgevoerd plan, waaraan we ons overal stooten, zóó zelfs dat we onze eigen gezellen zouden gaan wantrouwen.'

'Peter, je overdrijft in je bezorgdheid.'

'Zelfs ieder kind in Tricht weet, dat er een bende gespuis is aangeworven om uw huis met vuil te begooien; uw weg te versperren; u op te schrikken uit uw slaap met geroep van moord en brand; uw tuinen te verwoesten en uw boomgaarden te plunderen.... elken dag wat nieuws om u het leven ondragelijk te maken. Ik zwijg nu nog van de rechtsverkrachtingen.'

'Som maar op, Peter,' lacht Lambertus goedmoedig: 'De schattingen achtergehouden; de tienden ontvreemd; boeten opgelegd; openlijke beledigingen in de rechtzaal, waar de Trichtsche landgraaf geen bisschop meer als opperrechter duldt en onze vonnissen vernietigt, schuldig verklaart waar de bisschop vrijspreekt, en vrijspreekt waar de bisschop schuld vindt. Vijandschap tegen mijn macht en vijandschap tegen mij.'

'Terwijl de aanstookster van al dien hoon en smaad onbeschaamd genoeg is om het grootste deel van 't jaar met haar broer en handlanger in uw stad te verblijven - den kerkelijken ban en de verachting van het volk tartend - al haar verwanten gebruikt tot de werktuigen van haar haat tegen u: den landgraaf zelf, en niet te vergeten hun neven Rioldus en Gallus die wel af-

gericht lijken om kwaad tegen u uit te denken.’

‘En toch duldt u ons tweeën met ons zwaard enkel maar naast u, omdat we u ons geleide opdringen!’ klaagt Anlectus.

‘Alsof ik niet dankbaar ben, m'n zusters zonen nu al twee jaren lang zoo trouw aan m'n zijde te hebben! Hoeveel liever ik er je ook zou zien als priesters dan als wapenknechten, dat weet je wel!’ Zoo graag wil Lambertus het gesprek een andere wending geven.

Maar Anlectus houdt vol:

‘Wapenknechten kunnen er in dit ontaard Austrasië tegenwoordig zelfs nodig zijn om een rechtzinnig bisschop tegen z'n eigen priesters te bewaken!’ - wat 'n uitroep van verontwaardiging ontlokt aan de volgelingen, en aan den oudsten onder hen, priester Theodinus, den lang beproefden trouwen vriend van den bisschop, de zachtmoedige klacht: ‘Onzalige tijd, waar alle broederliefde in haat en argwaan vergaat!’ Maar dan zwijgt ook hij bedroefd, zinnende op het bang vermoeden, elkaar meer dan eens uit de oogen gelezen: dat er onder hen een Judas moet schuilen, die de plannen en gangen van den bisschop aan de belagers verradt.... Een onuitgesproken, heimelijk woekerende achterdocht, die hen vervreemde van elkander, terwijl de bisschop zelf hen toch allen zonder uitzondering even argeloos vertrouwt.

‘O neen, neen,’ stelt Anlectus gerust, ‘ik spreek over Austrasië in het algemeen, allermintst over de dingen in eigen kring, die ons bijwijlen zoo bevreemden.... Maar wie van u geeft me niet toe, dat vorst Pepijn sinds lang uit eigen beweging een lijfwacht had moeten zenden aan onzen bisschop?’

‘Dat hij het nalaat,’ stemt Theodinus in, ‘is wel een bewijs hoe hij nog onder den invloed bleef van Alpaïs Alpaïde.’

‘Ze schijnt in haar ongenade, nog meer macht over hem te hebben, dan toen ze heerscheres was in z'n huis,’ praat nu ook Ludgrim mee, die altoos z'n zwijgen dan eerst verbreekt, wanneer het gesprek algemeen wordt. Sinds twee jaar heeft Lambertus dezen Ludgrim opgenomen onder z'n volgelingen. Plichtgetrouw heeft Ludgrim aldoor alles gedaan wat hem wordt opgelegd. Maar hij is eenzelvig en afgetrokken, de eenen zeggen door verbeten trots de anderen door 'n aangeboren schuwheid. Vrienden heeft hij niet onder de gezellen, maar vijanden evenmin, al schrikt z'n schichtigheid, door de anderen ongenaakbaarheid genoemd, alle vertrouwelijkheid af. Er wordt weleens gemompeld, dat hij leeft in boete voor z'n verleden, dat ook hij z'n loopbaan begon als een van die wijdelingen-zonder-roeping van een bisschop-zonder-wij ding, zooals er in de Frankische koninkrijken tegenwoordig maar al te veel zijn, eierzuchtige fortuinjagers, die van een priester alleen het kleed dragen.

Enkel angst voor Alpaïs' wraak.' Ze praten nu allen dooreen, over wat ieder van hen toch wel weet, maar het lucht hun hart op, zoo te spreken over wat hen het meest beklemmt. 'Angst voor haar aanhang. - En die is groot. - Daar zorgde zij wel voor te gelegener tijd. Over heel Austrasië spande ze haar net, blijkbaar over Neustrië ook...'

'En metterdaad regeeren Alpaïs en haar broer Dodon over onze gouwen en steden, Pepijn alleen in naam. Omdat hij dit weet en voelt, kiest hij een ruimer baan - altijd weg voor een of anderen oorlog in de verte.'

'Juist om de macht voor zich te bewaren, moet hij hun de macht overlaten,' legt Anlectus uit.

'De gunst en ook de manschappen der grooten zijn hem onontbeerlijk. En de grootsten onder de grooten, dat zijn zij die hij er zelf toe schiep: Dodon met z'n trawanten.'

'En die macht van Pepijn,' voegt Peter er minder bedachtzaam aan toe, 'is eigenlijk wederrechtelijk, dat weet hij genoeg, ontstolen aan de Merovingers.'

'Onze koningen, laatste loten van een ouden maar vermolmden stam, zijn onmondig, de een na den ander, door hun jeugd, of door ziekte of zwakzinnigheid, moeten wel een voogd en regent hebben,' geeft de bisschop te verstaan. 'Zoo waren de Arnulfingen wel verplicht hun majordoomschap op te voeren tot een heerschappij van onderkoningen.'

‘En toch noemt Pepijn zich alleen nog maar dux et princeps Francorum, omdat hij zich geen koning durft noemen.’

‘Dat de Franken hem ooit hun redder mochten noemen!’ verzucht Lambertus. En allen weten wel wat hij bedoelt. Zoo menigmaal heeft hij ieder van hen afzonderlijk of hun allen samen in kerk of kapittelzaal op het hart gedrukt te bidden, dat God den redder mag zenden om de Merovingische rijken uit hun verval en verwildering op te richten, terug te voeren tot de eenheid van de Christenkerk onder opperbester van den Paus, waarvan ze zich eigenmachtig meer en meer losmaken.

‘Pepijn is goed begonnen, toen hij Ebroïn bij Tertry versloeg,’ geeft Anlectus te denken. ‘Maar de hoge idealen van z'n grootvader en z'n ouders heeft hij prijsgegeven voor Alpaïs.... Eerst werd toen alles tot zelfzucht en eerzucht in hem, ontaard nu tot onzelfstandigheid, aarzeling, angst - zoek er een naam voor - maar zijn mannelijke vastberadenheid schijnt hij alleen nog maar in de oorlogen ver hier vandaan behouden te hebben.’

‘Toch zal God als immer ook nu te rechter tijd den redder zenden, die hier noodig is,’ houdt Lambertus vol. ‘En mag Pepijn het niet wezen, wie weet of de geroepene toch niet reeds leeft tusschen ons of opgroeit in het verborgene.’

Het herinnert Anlectus er aan, hoe de Bisschop hem onlangs sprak over den vijftienjarigen Karel,

zoon van Pepijn en Alpaïs, den bastaard, zoo jong maar met een zoo uitgesproken kloek en edel karakter dat hij het hart won van heel Herstal, waar z'n vader hem handhaafde, tot hij hem nu als z'n schildknaap meeneemt op z'n krijgstochten. Meermalen sprak Lambertus ten beste voor dezen zoon van Alpaïs, zelfs bij z'n stiefmoeder Plectrudis, die hem slechts uit plicht en noodzaak in haarhuis duldt. Als veelbelovend roemt hij dezen knaap, z'n vaders evenbeeld, ook reeds in lichaamskracht en soldatenmoed.

Ze zwijgen weer, ieder bezig met z'n eigen gedachten, terwijl ze nu eerst gewaarworden hoe de avondschemer intusschen onmerkbaar in een zacht duister is overgegaan, waarin kleuren en vormen vervagen. Aan den doorzichtigen Meihemel zijn de eerste sterren reeds zichtbaar in den nazweem van het daglicht.

Vóór hen blokt tegen die onwezenlijke klaarte schaduwzwart de stadswal van Maastricht, de zware Tweebergerpoort. Maar juist hier, waar de weg zich met een laatste bocht vlak daarheen wendt, schrikt een schril gefluit hen op; en van links en rechts tegelijk hagelt het steenen over hun hoofden. Met een angstkreet dringen de tochtgenooten zich om Lambertus heen, heffen de priesters hun armen en mantels tot een schild boven hem uitgespreid.

Maar Peter en Anlectus stormen op de greppels

bezijden van den weg toe, op de struiken er achter vanwaar het fluiten en de steenen komen: ‘Valsch gespuis... voor den dag!’ Aan den linker weggant staat Peter meteen omsingeld door een zestal jonge vagebonden, die hem bij schouders en armen willen vastgrijpen. Maar hij schudt hen van zich af, en springt op den éénen toe, die zich vlakbij achter een der stammen verdekt houdt.

‘Kom op, Gallo! Man tegen man!’

‘Grijpt hem!’ snauwt de uitgedaagde de gehuurde schavuiten toe. Maar hij moet wel den degen kruisen en tuimelt tegelijk achterover, bij den eersten stoot recht in het hart getroffen.

Bij Gallo's razenden doodskreet stuiven z'n laffe huurlingen uiteen, stormen Anlectus en de gezellen toe, maar ook de rest der belagers, Rioldus met nog een vijftal halfwassen rabauten.

‘t Is z'n straf!’ roept Peter luid-uit en zegevierend.

‘Nu den andere!’

‘Mij, bedoel je, moordenaar!’

‘Man tegen man, Rioldus.’

‘Laat af!’ Anlectus werpt zich tusschen de twee in, slaat Rioldus het mes uit de handen. ‘Moorden niet, maar eerlijken tweekamp!’

Woedend vliegt Rioldus hem naar de keel, maar Anlectus rukt zich los, beukt hem met de vuist tegen het voorhoofd, dat hij achteruit wankelt, en trekt z'n zwaard, hem opnieuw kalm uitdagend tot den ridderlijken kamp. Deze kalmte is z'n kracht

en meerderheid tegen Rioldus, die woest uitvalt, blindelings houwt en steekt, aldoor aan 't razen: 'Nu ga je er aan, brave kerkeknecht, jij en die moordenaar - en dan eindelijk ook die godzalige kaalkop, je oom, die stoker van ongeluk. Heel dat addernest van de Trichter kerk.....' Maar telkens wordt hij afgeslagen, tot Anlectus hem met één beweging het zwaard uit de hand houwt en hem neerstoot. 'God zij hem genadig!' roept hij, werpt z'n wapen weg, wischt zich het voorhoofd af en leunt met overeengeslagen armen, diep verademend tegen den naasten boom, bleek toezien hoe de bisschop en priester Theodinus nu naast de twee zeltogenden neerknielen.

Na een lange poos heft Lambertus zich uit z'n bidden op, met nogeens het teken der kwijtschelding over de dooden, die de anderen dan met hun mantels overdekken.

'Vergeve ons God, dat ze om mijnentwil moesten vallen,' wendt Lambertus zich tot z'n neven. 'Het is geschied en kon niet anders. Maar wee u beiden, wee mij!'

'Laat het gerecht z'n loop hebben, oom bisschop. Getuigen hebben we in overvloed, dat Peter en ik uit noodweer handelden,' wil Anlectus hem geruststellen. En Peter, als altijd zooveel ruwer: 'Twee duivels hebben we verjaagd, en al komen er nu honderd opduiken, bang zijn we niet!'

'Ga terug, Anlectus en Peter - het donker is

veilig. Vraag paarden in Bilsen en vlucht Taxandrië in,' raadt Theodinus hun.

'Vluchten? En den bisschop alleen overlaten aan de wraak? We denken er niet aan. Met opgeheven hoofd gaan we de stad in, vóór u of achter u.'

'Goed,' stemt Lambertus in, 'we gaan verder zoals we kwamen. We zullen al onze werkplannen voor Tricht en daarbuiten uitvoeren zoals we tevoren bedoelden, en een eerlijk rechtsgeding eischen. Vergezel ons dus, neven, en woon in mijn huis tot uw zaak beslist is.'

'Voor dat aanbod zijn we u dankbaar, oom - maar u betreft er u zelf rechtstreeks mee in ons geding.'

'Is 't meer dan m'n plicht, wie mij beschermen met hun leven, te beschermen met het mijne? En gaat het hier niet, boven uw en mijn leven, om het rijk van Christus op aarde en de rechten der Kerk?'

'Werd het asylrecht van Gods huis nog maar geëerbiedigd in Austrasië!' laat priester Ludgrim zich hooren, nadat hij zich tot nu toe in verbeterd ernst, dorbleek en schichtig afzijdig hield.

'Alsof wij noodig hebben asyl te zoeken, in welke kerk ook!' slaat Peter trotsch af. 'Straf ontvluchten is schuld bekennen.'

De kleine reisstoet trekt weer verder, de bisschop in hun midden. Ze zullen de poortwacht waarschuwen, dat hun twee aanvallers verslagen liggen. Ze bidden ieder voor zich: *R e q u i e m .*

Maar de huurlingen, die op den loop gingen zoodra er slagen vielen, staan daar saamgeschoold bij de brug, en als de reisgenooten naderen, komt de grootste en grofste van het tiental op hen toe, kruiperig onderdanig.

‘Heer, ze hadden ons ieder een penning beloofd als we meehielpen steenen gooien. Betaal u ons dan zullen we zwijgen!’

‘Scheer je weg, rakkers,’ snauwt Peter. ‘Niet zwijgen, maar praten zul je, - alles zeggen wat je hier gedaan en gezien hebt, versta je? roep 't maar van de daken af, dat heel de stad alles hoort en weet.’

II

‘Meteen weer op weg, Ludgrim, na zoo veel vermoeyenis?’ vraagt de bisschop bezorgd.

‘Zeker was 't me liever hier te blijven, vader Lambertus, vooral na wat er vanavond is voorgevallen..... Zoo graag zou ik met de anderen u wat steunen en beschermen kunnen.... Maar 't is ver naar Hesbaye en m'n moeder heel oud.... U weet hoe ik haar achterliet bij m'n vorig bezoek’.

‘Dus heel onze reis door heb je eigenlijk in onrust over haar geleefd,’ beklagt Lambertus hem.

‘Zonder er ooit een woord van te zeggen’. Hij verzwijgt z'n gevolgtrekking: dat er voor Ludgrims schichtige afgetrokkenheid, waarover hij zelf

en de reisgenooten zich ook nu weer bevreemden, dus opnieuw wel een verklaring is.

‘U en de anderen hebben zorgen genoeg zonder de mijne,’ ontwijkt de aangesprokene, bescheiden maar strak.

‘Ga dan met God, Ludgrim. We zullen u en uw moeder in onze gebeden gedenken.’ Ludgrim knielt neer bij den zegen. Maar terwijl hij zich met een deemoedige hoofdneiging naar den drempel wendt, roept de bisschop hem bekommerd terug: ‘t Is nu slapenstijd, Ludgrim - maar laat ons na uw weerkomst eens lang en breedvoerig samen praten.’

‘Niets zou me liever zijn,’ onbewogen maar gewillig als immer aanvaardt de late bezoeker dat voorstel. Hij is reeds lang verdwenen, als Lambertus hem nog nadenkend nastaat, gehinderd door z'n eigen wantrouwen. Toch nooit de minste reden gaf deze Ludgrim hem daartoe, geen daad of uiting ooit bij hem die niet uiterst nauwgezet waren. Alleen blijft er in z'n verleden iets duisters - een schakel kwijt in z'n levensloop, - en heeft z'n wezen en uiterlijk werkelijk iets schuws en ondoorgrondbaars.... ‘Immers enkel reeds om die achterdocht der anderen, en was 't alleen om mijn gedachten van nu, moet en zal ik met hem spreken, z'n vertrouwen eindelijk en ten laatste toch zien te winnen....’

De zorg over den raadselachtigen Ludgrim heeft bij Lambertus den schrik die nog nawerkte, even weg-

gewischt. Toch bleef het gevecht bij de stadspoort op den vooravond de sombere achtergrond ook van deze nieuwe gedachten, en luisterde hij, zelfs onder het praten door, of niet hoorbaar werd, wat hij vanaf het eerste binnenkomen in z'n woning verwachtte: de zware voetstappen van de speerknechten door den landgraaf gezonden om Analectus en Peter gevangen te nemen. Maar het is en blijft doodstil. God moge waken.....

Lambertus voelt de strakke gespannenheid der oververmoeienis vergaan in een moeheid die naar rust en slaap verlangt, en neergeknield voor het houten kruis aan den wand, begint hij z'n avondgebed, kinderlijk, nog zooals Hasperlindis, z'n moeder, 't hem leerde.

Terwijl loopt Ludgrim reeds door de Trichter straten. De wijde zwarte kapmantel verbergt hem en z'n priesterkleed genoeg; overbodig was een vermomming, die argwaan zou wekken. Toch aarzelt hij even, nu hij voor de poort van het gravenhuis den oploop ziet, donkere gedaanten opeengedrongen in het nachtdonker. Van hun gemompel is geen levend woord te onderscheiden, hoe scherp Ludgrim ook luistert. Alleen de naam Alpaïs dringt tot hem door, en ook de namen van de verslagenen, Gallo en Rioldus.

Maar 't kan immers evengoed, dat hem die drie namen maar al te veel door het hoofd spoken. En waartoe eigenlijk zou hij hier de stemming van de

Trichtenaars willen peilen? Schuw geworden onder de tirannie, die elk verzet en elke schennis van het gezag straft met boete en verbanning, zijn ze ook hier en thans natuurlijk even bang en voorzichtig als immer. Al zouden ze willen jubelen, nu hun bisschop van die twee kwelgeesten verlost is!

Gedwee laten ze Ludgrim door, als hij zich langzaam een doortocht baant door den drom - ze zijn gewend aan verschijningen als de zijne op weg naar het gravenhuis, dat een middelpunt is voor het bestier van de Maasgouwen. 'Nog een van Dodons gevolg,' hoort hij achter zich. En hij bijt de tanden opeen..... 'Niet ver raden ze mis,' denkt hij bitter. 'Maar binnenkort noemen ze me anders.'

Dichter bij den poortdrempel vraagt hij midden in 't gedrang, wat er toch te doen is? 'Of hij 't dan niet hoorde? Ze hebben de neven van den landgraaf dood binnengedragen. Al wat groot is en iets te zeggen heeft in de stad, is daar al bijeen.' Hij weet genoeg, en gaat door de met fakkels verlichte voorhal recht op de vergaderzaal aan, waaruit een geroes van veel stemmen hem tegenklinkt- 'Waarschuw den landgraaf, dat ik hem zonder uitstel alleen moet spreken,' gebiedt hij een der deurwachters. 'Ik kom uit naam van den Hertog,' voegt hij er bij, als de speerdrager aarzelt. Op dat machtwoord waagt de wachter zich schoorvoetend naar binnen, even later reeds terug als geleider van zijn heer, die, zoodra hij den bezoeker herkent,

hem met een hoofdbeweging tot volgen uitnodigt. Nu staan ze tegenover elkaar in een klein vertrek met schrijfstoelen in 't midden en open kasten vol perkamentrollen tegen de wanden, schaars verlicht door de kleine oliepit der bronzen hanglamp.

‘t Is waar,’ begint Waldo, de landgraaf, ‘ik kon eigenlijk weten, dat je bent teruggekomen, met die vermaledijde bende mee.’

‘Machteloos toeschouwer bij hun misdaad, heer graaf.... Ik heb geen troost genoeg voor u en de uwen, bij dit verlies van uw twee zoo veelbelovende neven.’

‘Ze zullen gewroken worden.’

‘En dan zoo doeltreffend mogelijk, laat ons hopen.’

‘Daar zijn we druk over bezig. Maar de hoofden zijn nog te veel verhit, en ik waarschuw tegen onberadenheid. Vrouwe Alpaïs is al te opgewonden nu haar overwinning zoo nabij is.’

‘Inderdaad zou het geval uit te buiten zijn tot de meest volkomen voldoening zelfs voor Alpaïs.... Maar, dan zooals u ook zegt: zonder overhaasting.’

‘Je hebt een plan, Ludgrim.’

‘Ik heb m'n kalm doorzicht bewaard, dat is alles.’

‘Spreek.’

‘Dan tegelijk ook met heer Dodon en zijn zuster. Dat spaart herhalingen en bespoedigt de uitvoering.’

‘Wacht dan hier.’

Nog in z'n mantel gehuld, alleen de kap heeft hij achterover geworpen, staat Ludgrim daar de terugkomst van den graaf met z'n gasten te verbeiden, niet meer de deemoedige bijlooper van bisschop Lambertus' gevolg, maar als een man, die z'n doel nabij is en van wien de zege voor de anderen afhangt! Niet vergeefs is hij twee jaar lang hun knecht geweest, zich in allerlei bochten wringend om vooral het vertrouwen van den bisschop en de zijnen niet te verliezen, - een verspieder en verrader.... maar alleen om het loon! En dat gaat hij thans opeischen: Alpaïs en Dodon zullen hun belofte moeten houden en hem den bisschopstroon bezorgen, waaraan Lambertus allen luister ontnam en waarvan hij de macht prijs gaf, juist door z'n onverzettelijk vasthouden aan Rome! Ludgrim, de een-en-twintigste bisschop van Tricht, zal 't anders aanleggen! Leven en laten leven. De gunst van het volk winnen, door de schattingen te verlichten, vrijheden te verleen, die ze ontwend zijn of nooit kenden, feesten te geven - dat de welstand opbloeit tot hun aller en zijn eigen heil... Daarom van nu-af beginnen met den landgraaf en de zijnen naar z'n hand te zetten, door hen te laten handelen en zelf afzijdig te blijven, een getuige alleen van hun toeleg en schuld, dien ze bang diennen te ontzien in de toekomst.

Forscher en hooger opgericht, z'n blik zooveel helderder, alsof er een druk van hem is wegge-

nomen nu z'n spel bijna volspeeld is, begroet hij de drie binnenkomenden. Alpaïs Alpaïde het eerst, koortsig opgewonden, achter haar Dodon en de landgraaf, zelfbewust.

‘Laat hooren, Ludgrim,’ dringt Alpaïs aan, zonder zelfs z'n zwijgenden groet te beantwoorden. Ze heeft van haar schoonheid veel ingeboet in de tien jaar van haar verbanning uit Pepijns huis, te diep en te scherp hebben de lijnen zich gegroefd in haar gelaat, donker en fijnbesneden als dat van een Romeinsche, die ze dan ook in haar kleeding en tooi wil gelijken, met het peplum over het gouddoorweven ragfijne onderkleed, met de parelsnoeren om hals en armen en door het hoogopgemaakte zwartlokkige kapsel.

‘Vrouwe,’ begint Ludgrim, kalm bij haar gejaagdheid, ‘het uur is gekomen.....’

‘Ja, goed, goed.... dat weten we nu. Maar wat weet je méér dan wij?’

‘Ik weet, dat u de allervolkomenste overwinning kunt behalen, naar alle recht en wet. Maar alvorens u te zeggen hoe, veroorloof ik mij u en heer Dodon te herinneren aan uw belofte ten opzichte van Lambertus' opvolging....’

‘Zijn we daaraan toe, Ludgrim, dan zal die belofte ons de taak van een goede keuze verlichten,’ geeft Dodon te verstaan.

‘Natuurlijk kun je op ons rekenen,’ verzekert Alpaïs ten overvloede.

‘Nu dan - er moet hier begonnen worden met wijselijk wachten,’ begint Ludgrim gewichtig z'n uiteenzetting. ‘Laat zelf de twee moordenaars, zoals u ze natuurlijk noemt, ongemoeid.’

‘Het recht moet z'n loop hebben,’ laat de landgraaf z'n meening hooren.

Ludgrim blikt den grooten domesticus veelzeggend aan:

‘U, heer Dodon, is als de voornaamste, rijkste en oudste, het hoofd van uw geslacht.’

‘Toegegeven, Ludgrim,’ bevestigt de grootgrondbezitter, Hesbaye's opperheer.

‘Welnu, u heeft als zoodanig het lot van Lambertus in uw handen, die op zijn wijze ook het hoofd van zijn maagschap is.... Het Fehderecht is wel in onbruik, maar immers niet afgeschaft in Austrasië.’

Hoe verrast ook door die uitkomst, wachten Alpaïs en haar broer zich wel hun gebrek aan doorzicht en wettenkennis te laten blijken. Laatdunkend haalt Dodon de schouders op: ‘Ja, Fehderecht...’

‘Natuurlijk,’ stemt de landgraaf in, ‘de voornaamste van het geslacht der vermoorden kan den moord wreken op den oudste van het geslacht der moordenaars.... Dat is het Fehderecht.... Maar wat te doen, als de bisschop begint met een rechtsgeding bij den koning aanhangig te maken voor z'n neven?’

‘Dat zal hij niet doen, om zijn vriend Pepijn niet

te beledigen, dien hij zou moeten voorbijgaan,' meent Dodon.

En Ludgrim stelt gerust: 'Het ligt niet in Lambertus' aard straffe voorzorgsmaatregelen te nemen. Wees overtuigd, dat er in het bisschopshuis, waar de twee neven ook voorgoed zijn opgenomen, niets zal gedaan worden dan geduldig verbeiden wat God toelaat. Intusschen zal het kloosterleven er z'n gewonen gang gaan - want er wordt naar Benedictus' regels geleefd als in een abdij. Tot het nieuwe reisplan wordt doorgezet, dat ik op den terugweg uit Taxandrië mee ontwierp: een tocht de Ardennen in om er de nieuwe Christengemeenten te bezoeken. Met Leodium tot inen uitgang. U weet dat Lambertus daar die hoeve heeft, bij de kapel van Monulfus, waar hij zijn voorganger Theodardus heeft begraven. Een eenzaam oord - aan de rivier - de bosschen er achter. Niet te ver van Hesbaye.'

'Alles voor ons is dan den juisten dag of nacht te weten, dat ze daar samenzijn'. Dodon schijnt z'n plan al beraamd te hebben. Vorschend ziet z'n zuster hem aan: 'En dan?'

'Laat dat aan mij over.... Gelukkig heb ik een leger wapenknechten ter beschikking op ons huis in Hesbaye.... Als Ludgrim ons op het juiste tijdstip waarschuwt....'

'Stel een ijlbode tot m'n beschikking, heer.'

'Gemakkelijk genoeg.... Twee van m'n beste

koeriers zijn tot je dienst.... Gebruik ze zoals je 't nodig acht.'

'En houd u ginds, zoo dicht mogelijk bij Leodium, een keurbende gereed, die de hoeve en haar ligging tevoren ver kent.... alles in diep geheim.'

'Tot dán dus de Godsvrede,' spot de landgraaf. Alpaïs staat met de handen ineengewrongen, de ringen flonkeren aan haar verstrengelde nerveusfijne vingers, haar oogen branden. Ze knikt. 'Ja, ik versta 't nu - ik versta 't - hij is bijna weggeruimd.... Maar er moet meer volgen. Ludgrim.'

'Alles wat de voorganger voor u bedierf, zal de opvolger voor u goedmaken,' belooft Ludgrim, veelzeggend genoeg om te laten verstaan dat hij haar volkomen begrijpt: Pepijn moet herwonnen voor haar; Plectrudis in ongenade; Karel, haar zoon, z'n vaders opvolger worden in Austrasië....

Nog geen half uur later is Ludgrim op den weg naar Hesbaye, een eenzame pelgrim door het nachtdonker, een brave zoon, die z'n zieke moeder gaat opzoeken en over drie dagen bij z'n bisschop zal weerkeeren, 'zonder gelogen te hebben,' bespot hij zich zelf. 'Geholpen door de helsche voorzienigheid, die ons booswichten even bereidwillig ten dienste staat als de hemelsche 't de heiligen doet..... Met dit verschil dat de hel ons aan list en baatzucht vraagt wat de andere eischt aan vroomheid en zelfverloochening.... Moet ieder

tenslotte zelf niet weten, hoe hij 't het verste brengt in de wereld? Voor mij is 't een noodzaak, niet me zelf, maar m'n geweten te overwinnen. Want m'n geweten en ik, dat zijn er twee....'

III

Nu haar bezoeker opstaat tot het afscheid heft vrouwe Plectrudis zich verschrikt recht, de hand omhoog tot tegenhouden: 'Alsof ik u nog laat vertrekken, vader Lambertus!.... Te veel angst doorstond ik de laatste weken om uwentwil.... Hier op Herstal kan tenminste de bezetting u beschermen, zooals ze mij beschermt. Beschouw Herstal voortaan als uw woning, ook voor uw neven en volgelingen.'

'Dan zouden we Herstal ons asyl moeten noemen, vorstin - en ik herhaal hier de woorden van Anlectus: asyl zoeken heet schuld bekennen. Alleen reeds om ons goed recht zijn we verplicht ons onbevreesd te blijven bewegen langs den weg, die onze taak ons aanwijst. Deze reis naar de nieuw-gevestigde kleine Christengemeenten in de Ardennen hadden we ons al voorgenomen vóór den rampzaligen avond, waarover ik u nu zelf alles vertellen mocht. Daartoe vooral ben ik hier gekomen op onzen doortocht. In alle oprechtheid en dank, vrouwe, een betere liefdedienst dan met ons te huisvesten, zult u ons bewijzen met de toe-

dracht aan vorst Pepijn uiteen te zetten, wanneer mij dit zelf soms niet meer mocht gegeven zijn. Het gaat om de eer van de eenige kleinzonen van m'n ouders, de laatsten van m'n verwanten en van onzen stam.'

'Het gaat om uw en hun leven, vader!' klaagt Plectrudis. 'U ziet dit zelf evengoed in, anders zoudt u mij die opdracht niet geven - het klinkt als een laatste wilsbeschikking.'

'We zijn in Gods handen!'

'Zoolang we niet vermetel vertrouwen! Ik bezweer u: wacht u voor Alpaïs!' Zoo schrikt Plectrudis nu haar die naam ontvalt, dat ze schuw naar de kamer-ingang omziet en in zelfverwijt het hoofd schudt.

'Vrouwe,' stelt haar de derde aanwezige gerust, z'n diepe stem dempend, 'u kunt de deurwachters vertrouwen, dat weet u toch, en de gangen zijn leeg.' Het is een stoer gebouwde man, een veertiger, die z'n priesterkleed over een krijgsmans-kolder lijkt te dragen. Al staat hij daar nog zoo bescheiden achteraf, met de armen in de wijde habijtmouwen overeengeslagen als een kloosterling, heel zijn houding is zelfbedwongen kracht en voortvarendheid, en het verweerde donkere hoofd met den rustigen maar scherp uitschouwenden open blik draagt hij van nature zóó fier en vastberaden op de kloeke schouders, dat z'n edele afkomst hem bij den eersten blik is aan te zien. Dit

is Hubertus, hertogzoon van Aquitanië, eerst een van Pepijns voornaamste legeraanvoerders, en nu vrouwe Plectrudis' weerbare hofkapelaan. Lambertus' wijdeling, deze ridderlijke jager van de Ardennenbosschen, door Gods wonderteeken, Christus' stralend Kruis in het hertengewei, tot Zijn priester geroepen.

‘Alpaïs, is voor mij alom-tegenwoordig, dat weet u toch, heer Hubertus! Aldoor haar oogen op me.... Haar haat, die me geen oogenblik loslaat, een macht van de hel.... De Bisschop weet genoeg wat het beteekent door haar gehaat te worden. Voor hem en mij wemelt Austrasië van haar spionnen, wolven in schaapskleeren. Wie weet, of ze in onze onmiddellijke omgeving niet voluit ons vertrouwen genieten.’

‘Hier op Herstal hoeft u niemand te wantrouwen - leger en dienaarschap zijn u voluit toegedaan. Ik ken ieder hier door en door,’ wil Hubertus haar geruststellen.

‘De Bisschop kent de zijnen ook door en door - en toch wordt hij op geheimzinnige wijze telkens verraden. Bedenk alleen eens, dat wellicht binnenkort haar zoon Karel weer hier op Herstal terugkomt - en die is nu geen kind meer - dien zal ze gebruiken, wees er zeker van.... Pepijns schildknaap, ja.... en z'n lieveling....’

Priester en Bisschop hebben een snellen blik gewisseld; meewarig begrijpen ze dat hier een angst

tot uiting komt die in den dieperen grond van dit zieleleven heimelijk en verwoestend voortwoekert, hoe kloek ook veelal bedwongen. Lambertus laat zich opnieuw in z'n zetel neer en vraagt haar met een zacht gebaar z'n voorbeeld te volgen.

‘Laat ons dat alles eens flink maar rustig onder de oogen zien, vrouwe.’

‘O, ik weet wel, dat het me ziek heeft gemaakt, ziek naar den geest, jaar-in-jaar-uit diezelfde kwellingen,’ zucht Plectrudis, bleek het hoofd leunend tegen den hoogen zetelrug, de handen mager en dor saamgewrongen in den schoot, zoo geheel de vrouw wier ziel in smarten is gerijpt.... ‘Heb geduld met me, m'n trouwste vrienden gij beiden.... Meestal ben ik immers sterker dan zoo.... Maar 't komt door m'n angst om u, vader Lambertus. Die verhevigt alles - zelfs dien nooit aflatenden angst om m'n zonen alle twee.... Ze stookt kwaad tegen u en hen en mij, dat staat vast.’

‘Denk nu liever eens aan Gods genade en zooveel geluk, dat toch ook ons deel is,’ wil Lambertus haar afleiden.

‘Zeker, dankbaar moet ik zijn voor véél goeds... Maar wat staat er ook véél tegenover. Pepijns beter willen, maar tegelijk z'n zwakheid, die voorliefde voor haar zoon en die vrees voor de ongunst van z'n vroegere gunstelingen! Zoo was uw raad en daad en steun, vader Lambertus, aldoor een heerlijke gave Gods voor me. Maar nu die schrik om u.’

‘Als u dien schrik nu allereerst eens liet varen, vrouwe. - Drie weken is 't immers al geleden, dat Gallo en Rioldus vielen.’

‘Vergeet niet hoe uw voorganger Theodardus vermoord werd op z'n weg naar den koning in Metz om over de Trichter grooten te klagen.’

‘Theodardus, op aarde eens m'n vaderlijke vriend en leermeester, is nu mijn hemelsche beschermer, vrouwe.... Ook in dit laatste gebeuren.... Waarlijk, we worden geholpen. We hebben van den eersten nacht af niet anders verwacht dan een overval om mijn neven gevangen te nemen. Ze waren ten vollen bereid zich over te geven om de rechtspraak af te wachten. Maar niets, niet het allerminste bewoog er. Er was een rust om ons huis in Tricht als in geen tien jaren en langer - rust in heel de stad, en die duurt nog.’

‘De bedriegelijke stilte, die den storm voorafgaat!’

‘Hoe 't zij - we bleven tot hiertoe ongemoeid.’

‘Juist dat volkomen zwijgen en afzijdig blijven is al te onnatuurlijk bij hen,’ houdt Plectrudis vol.

‘Het duidt op iets dat ze voorhebben, erger zeker dan de gevangeneming van uw neven. Neem toch voorzorgen, eer het te laat is!’

‘Wat zouden we kunnen doen?’

‘Zèlf het rechtsgeding aanhangig maken bij den koning’, oppert Hubertus. De nood van z'n ouden vriend dwingt hem z'n bescheiden stilzwijgen te verbreken. ‘U heeft recht u op de hoogste

rechtsmacht, die van den koning, te beroepen.'

'Omdat de koning van Austrasië onmondig is, mijn zoon, zou dat beroep behandeld moeten worden door den regent,' verklaart Lambertus.

'Dus door Pepijn?' vraagt Plectrudis verslagen. Ze beseffen alle drie te goed, dat Pepijn nooit Lambertus' partij tegen Dodon zal durven opnemen.

'Hij zou er zich zelf mee ten val brengen,' spreekt Lambertus de gedachte van hun drieën uit. 'En waarlijk,' voegt hij er gelaten aan toe: 'de toekomst van het geslacht der Pepijnen is meer waard dan mijn aardich leven!'

'Uw leven is het laatste behoud van de Kerk in deze gouwen, zoo niet in heel Austrasië!' roept Hubertus uit. 'Spreek er niet zoo kleinachtend over.'

'M'n vriend,' en Lambertus ziet hem nadenkend aan: 'mocht God toelaten dat m'n leven er bij inschiet, dan zou 't immers duidelijk zijn, dat Hij te Tricht een ander in mijn plaats wil zenden. En hoe is die er noodig, iemand zooveel sterker en strijdvaardiger dan ik, en toch doordrongen van de beginselen, die een waarachtig Priester van Christus moet zijn toegedaan, hou en trouw aan Christus' plaatsvervanger op aarde... Merk Gods beschikking, die mij hier langer tegenhield dan ik bedoelde en het gesprek van ons drieën van zelf bracht, op wat ik met u, Hubertus, onder vier

oogen wilde behandelen. Maar hoeveel beter, welbeschouwd, dat u, vrouwe, het ook verneemt. Want hoeveel kunt u hierin helpen, als mijn getuige en middelares! Het is dit: Dient er vroeg of laat een opvolger voor mij gekozen, dan zou ik zelf daartoe willen voorstellen: den man, die er zoo blijkbaar toe geboren en geroepen is, strijdbaar en sterk en vergeestelijkt tegelijk, onkreukbaar trouw aan den Paus en de ééne algemeene Kerk van Christus, onafhankelijk van elken wereldschen invloed..... hier onzen vriend Hubertus....!’

‘Heilig zal me uw woord zijn,’ belooft Plectrudis, en ze ziet den een en den ander aan, in vervoering over het wonder dat ze aanvoelt: te staan tusschen twee uitverkorenen Gods, gesteld en geroepen tot wachters over Zijn rijk op aarde. Het doet haar al het eigene opeens vergeten, als iets bijkomstigs zinkt het weg. Aan hoogere belangen dan de tijdelijke voelt ze zich toegewezen. ‘Ja,’ herhaalt ze haar belofte plechtiger nog en verademd tot een nieuw leven: ‘over den Trichter bisschopszetel zal ik waken!’ Ze is opeens weer de fiere zelf-zekere vrouwe van weleer, hoog en waardig, diep doordrongen van haar plicht maar ook van haar macht - de vrouw, die ze onveranderd zou gebleven zijn zonder Alpaïs..... Ze heeft zich zelf teruggevonden in een nieuw levensdoel. Lambertus begrijpt dat, en heft de hand om haar

te zegenen... Toch wil ze nog ééns pogen hem hier tegen te houden: ‘Waken over den Trichter bisschopstroon is waken over u, vader Lambertus.’

‘Laat uw gebed mij dan vergezellen,’ legt Lambertus haar zeer ernstig op. Dan buigt ze deemoedig het hoofd en laat hem vertrekken.

Eerst op den drempel der voorhal spreekt Hubertus, die hem uitgeleidt: ‘Gods wil zij de onze, vader, - en bidden blijf ik, dat uw geest in mij mag leven.’

Op het voorplein wandelt Ludgrim met afgemeten passen heen en weer, het hoofd gebogen als in overweging. Maar geen oogenblik nog heeft hij den uitgang uit het oog verloren, en nu hij er den bisschop met den hofkapelaan ziet verschijnen, haast hij zich om de gezellen bijeen te roepen uit de kerk en het gastenhuis. Want hij was in groote onrust bij dit onvoorziene al te langdurige oponthoud op Herstal, bang dat de reis soms onderbroken ging worden of een andere wending zou krijgen.

Hij kent Plectrudis' aanhankelijkheid aan haar biechtvader en verdediger, en raadt haar angst om hem.... En vóór den avond immers moet hij den tweeden ijlbode naar Dodon uitzenden. De eerste ging hem vanmorgen hun vertrek uit Tricht in Hesbaye melden, de tweede moet hem hun aankomst in de hoeve Leodium bevestigen.

Plectrudis is teruggekeerd in haar hoge veiligbesloten kleine hoekkamer, de kluis waar ze bidt en waar ze werkt aan haar borduurraam of weefstoel of spinnewiel, liefst alleen - waar ze ook 's nachts slaapt in het smalle bed achter gordijnen in een nis verborgen.

Ze staat er in een erker en ziet de bark, langzaam stroomop geroeid, verdwijnen over de Maas, die diep glanzend met breede bocht door het open zomerdal voortstroomt. Eerst kon ze nog de donkere gestalten van den Bisschop en z'n volgelingen onderscheiden, nu vernevelt heel het kleine schip reeds in het licht en de stilte van den laten Juni-middag, als een onwezenlijke schaduw opgenomen in het verschiet, dat ook is een nevel van licht.....

‘Zijn Engelbewaarder spreide over hem de vleugels uit,’ bidt ze. Maar terwijl ze daar staat, het voorhoofd tegen de spijl van het kruisvenstertje geleund, huivert ze en ziet schichtig om. - Hoorde ze gerucht? Een voetstap? De wind in het voorhang? Iets bewoog er achter haar.... En ach, toch-weer en nog: Alpaïs' felle spotoogen zien haar aan, vol haat.... Weergekomen is hij, de demon met de vlerken van duisternis, in wier schaduw ze angstig en oud ineenduikt op het lage stoeltje bij haar weefgetouw, zenuwachtig grijpend naar de spoelen, om maar bezig te zijn, voort, voort, en gejaagd te zoeken naar vergeten.

IV

De kleine sterrevlam der altaarlamp waakt in de nachtstille, en met dien schijn en de stille één leeft Gods bijzijn.... Lambertus voelde het over zich als een zegen terwijl hij ter aarde neerzonk om zijn Metten te bidden.

Hoe heeft hij deze laatste weken verlangd naar dit kleine bedehuis van Leodium, waar hij zelf z'n lieven vriend en voorganger Theodardus begroef in een graf vóór het altaar. Dit was een van zijn eerste daden als bisschop van Tricht: het stoffelijk overschot van het slachtoffer der Trichter grooten voor zich te veroveren van de Duitsche landlieden, die het gevonden hadden op hun akkerweg en het reeds terstond als dat van een martelaar vereerden, - om het hier te brengen, veilig voor de vijanden, die ook de vijanden van Theodardus' opvolger bleven... Hier in de eenzaamheid bij Jezus en Theodardus is op aarde sinds jaren zijn liefste tehuis, waar het diepste wezen van z'n ziel openbloeit in een rust zonder heimwee meer. Ook ditmaal voelt hij zich hier thuisgekomen en van alle kwellingen om eigen en aller anderen strijd en lijden ontheven. Hartzeer en zorg om wat was of komen kan vergaan hier in den zang van z'n ziel, z'n gebeden, en hij leeft en ademt in God. 'Hier op den drempel Uwer eeuwigheid, o Vader almachtig, laat mij in U verloren gaan.....'

In de lage houten woonstee naast dit kleine heiligdom worden in dit oogenblik Lambertus' gezellen opgeschrikt door den noodroep van Peter, die in den nanacht de wacht overnam van z'n broer. Want geen stonde meer, de laatste jaren, slapen ze beiden tegelijk; sinds ze Gallo en Rioldus versloegen, wisten ze zonder medeweten van den Bisschop tevens te bewerken, dat ook de andere gezellen, priesters en knechten, een dolk droegen onder hun opperkleed verborgen. Zoo heeft de Bisschop zonder het te gissen toch een lijfwacht, en die staat reeds strijdvaardig bij Peters eersten oproep. Onrust waakt ook in den slaap - en onraad voelden ze dreigen, hier in de eenzaamheid nog heviger dan ginds in de stad, waar het volk immers meewaakt om hen heen, hoe heimelijk ook tóch trouw. Hier zijn zij dertien de eenigen.

‘Onraad!’ Peter heeft stemmen gehoord en voetstappen buiten, zag aan den boschrand schaduwen, donkerder dan het donker. Opgesprongen van hun polster dringen de anderen om Peter heen op den drempel, zien niets, hooren niets, vragen bezorgd, ook Ludgrim die vooraan staat en het duister peilt: ‘Waar is de Bisschop?’

‘Dan wij om de kapel heen!’ Anlectus gaat voor, en de twaalf hem na, scharen zich ringsom het bedehuisje, dat van planken getimmerd en met een dak van takken en zoden, niet meer dan een arme stulp gelijkt, en toch het Heilige der Heilige is in

den tempel waarvan de sterrenhemel het gewelf en de boschbergen de wanden zijn.

Anlectus, Peter en priester Theodinus staan voor de gesloten deur, de anderen op eenige schreden afstand van elkaar in den kring, waarvan Ludgrim tegen den achterkant de middenman is. Ook hij staat met den tweesnijdenden dolk opgeheven in de hand. Maar de twaalf stramme wachters zonder pantser of schild, staren strak voor zich uit en bidden, Ludgrim alleen bidt niet, luistert met ooren en oogen, en stoot opeens een doordringenden schreeuw uit: 'Te wapen!' het afgesproken sein tot den aanval.

Van drie zijden bespringen Dodon met z'n mannen de kapel, speren en zwaarden geveld, honderd tegen twaalf. Maar in het donker warren verdedigers en aanvallers door elkaar, en houwen en steken Dodons mannen op elkaar in, zonder te weten wie ze voor zich hebben. Het wordt een bloedbad, en doodskreten overstemmen wapengekletter en stemmengeraas. Maar Ludgrim heeft wel Dodon onderscheiden, en wist hem te waarschuwen, dat de eenige om wien 't gaat, daarbinnen alleen is. En de Domesticus, die bij de verwarring van het gevecht, een mislukking vreest, vraagt Ludgrim neer te duiken, springt hem op den rug, grijpt den dakrand, en hijscht zich omhoog, stoot zoden en latten weg met z'n werpspies, spiedt naar beneden en ziet daar den grijsaard in den

schijn van de altaarlamp, plat ter aarde, de armen uitgebreid, roerloos als lag hij reeds gestorven.

Maar hij leeft, Lambertus, en hoort den strijd razen om het heiligdom en om zijn eigen vrede heen, drukt vaster het voorhoofd tegen den harden grond om door de pijn te weten, dat het geen angstdroom maar dadelijke werkelijkheid is, en bidt voor zijn vrienden en zijn vijanden, daarbuiten in doodsgevaar, de gebeden der stervenden. Dan eerst denkt hij aan den eigen doodsnoed, en roept tot den Vader Jezus' kruisbede: 'In Uwe handen, Heer.....' Maar eer hij de woorden heeft uitgesproken, heeft Dodons werpspies hem het hart doorboord en vloeit zijn bloed wijd uit over den altaarvloer.

En wordt het plotseling ook buiten doodstil. Want een glans lichter dan zonsopgang bloeit er open om het arme bedehuisje, en de aanvallers deinzen ontzet voor elkander terug, in dien bovennatuurlijken helderen schijn, verschrikt voor elkaars grijnzende duiveltronies en den wreeden bloeddorst in elkaars blik. Ze werpen hun wapens neer, dekken zich de oogen met den arm en vluchten naar alle kanten op de bosschen aan. Moeten toch, onweerstaanbaar, omzien en opzien naar het licht dat ze ontvluchten, staan stil en heffen de armen en vallen op den grond neer met een gebed om genade op de lippen. Want boven het zodendak van het kapelletje rijst een Kruis, waarin al

het licht samenvloeit en waarvan al het licht uitstraalt, dat z'n top tusschen de sterren heft en de armen strekt van Noorden naar Zuiden als wil het al de gouwen der Maas beschermen, dal en boschbergen hier, de heuvels noordwaarts, Herstal in z'n weerglans, en Tricht de stad ginds in de verte verborgen.

‘Daar beware de Duivel me voor, dat ik in de heiligheid van dien verrader moet gelooven’, vloekt Dodon, en even schamper lacht Ludgrim z'n angst weg: ‘Gezichtsbedrog! De zon gaat op achter de heuvels en die verlicht de toppen het eerst!’ Maar ook hij loopt op een der paarden toe, die tusschen de stammen ginds staan vastgebonden, springt in het zadel en draaft Dodon na, die den weg neemt langs den stroom op, den kant van Tricht uit.

‘Niet achter me, maar naast me’, gebiedt Alpaïs' broer, die verschrikt naar hem omzag; en nogeens verblindt de glans van het Kruis z'n blik.

Dan, zijde aan zijde, voelen ze zich geruster, en lachen hard: ‘Het voornaamste is klaar! De rest is bijzaak. Maar Tricht dient tot zwijgen gebracht nog vóór er wordt geroepen van mirakel en martelaar.’

Eerst toen het Kruis boven het kapelletje in het licht en de stilte van den nieuwen morgen verdwenen was, licht in licht, slopen de twee eenig

overgeblevenen van Lambertus' volgelingen nader, Theodinus en een der wapenknechten. Ze gingen de kapel binnen, vonden den martelaar in den glans van z'n bloed, betastten eerbiedig z'n uitgestrekte handen, en voelden ze verstijfd en koud.

Binnen de hoeve hebben ze den doode de bloeddoorweekte monnikspij afgelegd en hem bekleed met het bisschopsornaat, dat ze op hun tochten altijd meevoerden.

Ze legden hem op een baar van eiketakken en-bladeren gevlochten. Met de handen gevouwen sliep hij, de oogen gesloten en toch uitschouwend. De weerglans der eeuwige zaligheid bleef z'n aangezicht verheerlijken.

Theodinus en zijn gezelschap begroeven dien dag allen die vielen bij het bedehuisje, vijanden zoowel als vrienden. Voor Peter en Anlectus, de gebroeders, laatste van Lambertus' geslacht, eenige kleinzonen zijner ouders Aper en Hasperlindis, dolven ze een graf in den altaarvloer van Lambertus' bloed doordrenkt, en legden hen daar samen te rusten. Het Requiem van Theodinus en zijn helper duurde morgen en middag.

Maar toen de avond gedaald was, droegen ze den martelaar naar hun eigen bark, die gemeerd lag aan den Maasoever.

Theodinus nam het roer, de gezelschap de twee roeiriemen, en met den stroom mee dreef het kleine schip rustig den kant van Tricht uit, in het licht

der sterren omschenen door den glans der kleine blauw- en gouden vlam die als een kleine ster boven het voorhoofd van den martelaar meezweefde.

V

‘Aan de poorten de wachten verdriedubbeld, en bij de aflossing rondgang van het honderdschap door alle straten. Elke samenschooling binnens- of buitenshuis onmiddellijk uiteengedreven, raddraaiers of weerbarstigen zonder genade den kerker in of gehangen.’

‘Dat alles en meer is geschied, heer Dodon, en toch weet heel Tricht van de wonderen!’

‘Wonderen! Doe jij ook al mee aan dien ouwewijvenpraat?’

‘Hoe 't zij, heer Domesticus, heel de Maasgouw loopt samen bij dat kerkje van Sint Pieter. Het ligt nog geen half uur buiten de Trichter wallen aan den Maasoever. Toen ze de stad niet binnen mochten, hebben de twee laatsten van z'n gezellen den doode daar in 't graf van z'n ouders gelegd. En nu praten de Trichtenaars en alle Maasgouwers over een gouden schijnsel dat die kapel vervult zelfs heel den donkersten nacht door, en over gezang, dat er voortduurt al is er niemand binnen en al blijft de deur op ons bevel met grendels en zegels gesloten.’

‘Stel daar ook een dubbele wacht.’

‘Ze zeggen,’ de graaf dempt de stem en z'n blik is strak op Dodon gericht, want tegelijk met den eigen angst wil hij diens spot bedwingen: ‘dat het Lambertus' eigen stem is, dat hij zelf het Requiem zingt, hem door ons hier in kerk en stad onthouden..... Zooiets gaat natuurlijk dadelijk van mond tot mond, daar zijn geen maatregelen tegen te nemen. Geen kind in Tricht of 't weet er van, en ook alles van het lichtkruis, dat heel den Zuiderhemel overstraald heeft op 't oogenblik toen hij stierf; alles van de kleine gouden sterrevlam, die boven het voorhoofd van den doode meezweefde op den vaart hierheen, en daar bleef stralen nog toen ze hem in dat graf legden.... Alles licht, licht en nogeens licht! Zooals 't al begon toen hij een kleine jongen was, en op bevel van Landoald z'n leermeester gloeiende houtskolen haalde in den schoot van z'n lijfrokje: dat bleef ongeschroeid en goudlicht straalde er van uit, over en om heel het knaapje.’

‘Nou, nou,’ hoonlacht Dodon, die toch in spanning toeluisterde. ‘Je praat of je 't ook gelooft! Onzin zeg ik je, klinkklare onzin.’ Maar z'n lach is te hard om echt te zijn. ‘Hoe lang duurt dat nu?’ vraagt hij om niet te blijven steken in z'n woorden.

‘Van den eersten dag af - dadelijk na uw vertrek naar Hesbaye. 's Morgens kwam u hier en bespraken we de noodige voorzorgen, u kon nauwelijks

halfweg Hesbaye zijn of 't was al gaande. Denkelijk heeft de een of ander uit Herstal of elders uit de buurt van Leodium komen vertellen, wat het kruis van licht in den nacht te beduiden had.... Alle werk lag dadelijk stil. Ik heb vóór den avond den ooploop hier om het huis laten uiteendrijven. De kerk liep vol. Dat kon geen kwaad. Toen de stadspoorten eenmaal gesloten en dubbel bewaakt waren, liet ik Tricht verder maar bidden en jammeren bij het graf van Sint Servaes. Want nu ze hun laatsten bisschop missen, komt die eerste weer veel meer in eere! Dat duurt nu al twee weken voort'.

'Twee weken? Me dunkt ik kom niet te vroeg om te vragen waarom er geen voortgang wordt gemaakt hier.... Ludgrim moest al lang gemijterd zijn. Met een groot feest bij z'n intocht. Dat zal de gedachten een anderen keer geven.'

'We moeten wachten op de instemming van Pepijn.'

'Wat Pepijn!'

'Dat zegt Ludgrim zelf.'

'Is hij krankzinnig geworden?'

'Alleen maar bang, dunkt me. Hij heeft 'n schrik gezet.'

'Begint die Ludgrim nu ook al! Op wien te bouwen ten slotte? Als ik je zeg, dat zelfs m'n zuster, ja, ja, die doortastende geestkrachtige Alpaïs, in zak en asch zit. Daar ze meent, dat in het oogenblik van z'n dood een vlaag van bloed tegen haar ven-

ster sloeg. Dat schemert haar dag en nacht aldoor rood voor de oogen, beweert ze. Er is niets met haar te beginnen. Ze ligt maar te bidden, wil biechten, praat over een klooster. Ik vraag 't je! Waar moet dat heen? Op het laatst zou ik er heel alleen voor staan. En daar dank ik voor. Met de daad ook nog de naweeën op m'n hals! Het Fehderecht? Goed - ik heb 't uitgeoefend - maar allermintst voor me zelf, alleen voor ons allen, voor de toekomst van ons geslacht. Zoolang die dwarsdrijver bestond bleven er invloeden te vreezen en tegenwerking. Vooral door z'n macht over Plectrudis en haar aanhang, en door z'n verband met den Paus en de zijnen, die ten allen tijde op zijn aanstoken Pepijn bewerken konden tegen ons. Dat zijn we nu allemaal te boven. Door mij! Nu mag ik ook verdere afhandeling eischen van u en de anderen voor wien ik opkwam! Zonderdat hier alles geregeld is, ga ik niet naar Hesbaye terug. Ik moet er Alpaïs tot reden brengen door haar voor afgedane zaken te plaats. Daarom, ontbied Ludgrim hier!

‘Ludgrim is ter beevaart naar Sint Maartens graf in Tours.’

‘Hoe komt hij bij zoo iets!’

‘Sinds priester Theodinus en zijn gezelschap in het bisschopshuis terug zijn, had hij er geen rust of duur meer. Den derden dag tegen den avond kwam hij hier bij me, schuw als een geslagen

hond.... brabbelde wat van boete en biechten.’

‘Dus dezelfde geschiedenis als bij Alpaïs!’

‘Ja,’ bekennt de landgraaf dof, ‘er schijnt waarlijk een invloed van dezen doode uit te gaan.’

‘Lieg 't maar niet, dat jij 't ook meent gewaar te worden! Ik waarschuw je, hoor! Verzet er je tegen..... 't zou overerven als een pestilentie.... En 't mag niet. Versta je dat? We moeten sterk staan, en hard, en volhouden’.... Dodon stamp op den grond, dreigt met vervaarlijke oogen.

‘De Domesticus spreekt zoo tegelijk tegen zich zelf’, meesmuilt de landgraaf. ‘Ontken 't niet, u ondervindt iets dergelijks als uw zuster en Ludgrim en ik.... U is in groote onrust. Dat is aan alles merkbaar.’

‘Onrust? Ba - omdat ik rust wil - regeling. Die Ludgrim moet achterhaald, onmiddellijk hier terug.... Hij is de eenige, die mij volmaakt geschikt lijkt om onze bisschop te zijn. Ik zou niet weten, wie beter dan hij! Iemand met verstand en die tegelijk niet durft vergeten, dat hij heelemaal van ons afhangt. Een verrader is altijd bang op zijn beurt verraden te worden.... Dus kort en goed: Ludgrim moet terugkomen. Zend ijlboden achter hem aan. Schrijf hem in een brief, dien ik mee zal onderteekenen, dat we hem onmiddellijk hier verwachten, dat de koning z'n aanstelling wel zal bekrachtigen als Pepijn 't niet doet. Dat ik daarvoor insta zooals voor alles. We laten er ons

door een doode niet onder krijgen, Waldo! Komaan. De handen ineen, wij, en alvast iets verzonnen om het volk afleiding te geven.... Een feest Laat zien: de overwinning van Pepijn vierden. Want de dux et princeps schijnt waarlijk de Beieren overwonnen te hebben, en is sinds eenige weken op den terugweg. Voorboden moeten al in Herstal zijn aangekomen.... Overdrijf maar! Laat er bijvoorbeeld gejubeld worden, om een zegepraal zóó schitterend, dat ze de redding van de Christenheid beteekent.’

Dienzelfden morgen nog schalden de klaroenen op de wallen en torens van Tricht, en reden twee herauten van den landgraaf rond om op de hoeken van straat en plein konde te doen van de groote overwinning van den vorst en hertog der Franken over de Beieren, waarmede de Germanen van den Rijn nu geheel bedwongen waren, zoodat het Rijk der Franken uitgebreid zou worden met minstens tienmaal zijn oppervlakte, wat grooten bloei en welvaart voor de toekomst voorspelde. Vandaar dat de zege feestelijk en met grooten luister diende gevierd te worden.

Maar de Trichtenaren haalden ongeloovig de schouders op. Wat was dit voor een overwinning in een oorlog waarover ze nauwlijks gehoord hadden?

Eenmaal samen geroepen bleven ze ook samen,

nadat de herauten verdertrokken, en het mompelen op de stoepen en in de taveernen zwol aan tot verontwaardigd morren: 'Feestvieren? Alsof ze hun martelaar nu al vergeten waren? Voor hun heiligen doode als voor een boosdoener de stadspoorten sluiten, hem uitvaart en graf in z'n eigen kerk weigeren, en dan een feest aankondigen! Alsof zij, Trichtenaren, zich zoo in 't gezicht lieten slaan! Al te lang waren ze geduldig en onderworpen geweest, al te veel. Zoo zelfs, dat ze zich medeschuldig voelden aan den marteldood van hun lieven vader Lambertus. Waren ze niet door angst en verzuim, door lafheid en halfheid de handlangers geworden van zijn vijanden? Dat moest goed gemaakt, wilden ze nog ooit hun gemoedsrust weervinden. Door de wonderteekenen, die hun oogen mochten aanschouwen bij en na zijn zaligen dood was hun geloof en Godsvertrouwen als uit een verdooving gewekt. Eindelijk dan leefden ze weer, durfden ze weer, hadden ze zich zelf teruggevonden na zoo lange jaren van verdrukking en inzinking.... Maar nu ook doorzetten, alles doen wat er gedaan moest en kon.

Ze dempten de stemmen, staken de hoofden bijeen, keken schuw naar de deur, al hadden ze ook wakers gesteld bij en voor elken ingang. Want zat Tricht niet vol verraders? Niemand van Lambertus' vrienden was er eigenlijk een oogenblik zeker van z'n leven. Maar ze schaften raad. Vorst Pepijn op

den terugweg naar Herstal? Welnu, dat was tóch goede tijding. Aan Pepijn moest heel het gebeurde en de toestand blootgelegd, en bijstand en uitkomst gevraagd. Allereerst een luisterrijke uitvaart voor hun heiligen Bisschop, en de bijzetting en verheffing van zijn stoffelijk overschot, dat zijn nagedachtenis verheerlijkt zou blijven, en zijn naam aangeropen tegelijk met dien van Sint Servaes den Beschermer.

Drie van de vrijmoedigsten onder hen, twee kloeke jonge looiers en de wijze Everardus, de wolwever, boden zich aan als gezanten naar Herstal, en zouden daar vooral ook aandringen om een opvolger op den Trichter bisschopstroom, dien de Paus zou aanstellen en wijden..... Wel schudde menigeen onder de Trichter mannen het hoofd, omdat de meerderheid zoo opeens haar hoop op Pepijn had gesteld. Waren ze dan vergeten, hoe hij afhing van de grooten, die hij zelf tot macht en rijkdom had gebracht? Of zou hij met z'n nieuwe overwinning misschien meer zekerheid en vrijheid van doen en laten hebben gewonnen?

Eenige dagen later, den morgen dat de stadspoorten waren opengesteld voor de marktgangsters met hun zwaarbeladen kordekarren en lastdieren, ging het drietal op weg naar Herstal.

In de stad scheen de rust teruggekeerd al was er van een overwinningsfeest niets gekomen. Wel werden de basiliek van Sint Servaes, en ook de kerk

van Onze-Lieve-Vrouwe dien dag tot laat in den nanoen druk bezocht en stonden tegen zonsondergang alle stoepen vol. De drie meenden immers terug te komen vóór het sluiten der poorten. Door de Koningspoort waren ze uitgetogen en zouden ze weerkeeren, want de heirbaan naar Herstal liep aan de andere zijde de schipbrug langs den rechter Maasoever. En ze kwamen ook, op het laatste oogenblik, doodmoe en bestoven en neerslachtig. Al had Pepijn hen dan persoonlijk te woord gestaan, zeer goedertieren en welwillend. En al mochten ze ook de goede tijding brengen, dat tot opvolger van Lambertus een edelman van hooge geboorte was aangewezen, een hertogszoon van Aquitanië, een vreemdeling dus van naam en roem, Hubertus, hofkapelaan van Herstal waar hij vroeger een der legeroversten was geweest, de Ardennenjager tot priester geroepen door het mirakel van het hert met het Kruis tusschen het gewei. Daarna Lambertus' leerling en wijdeling. Een waarachtig priester nu, onversaagd en onafhankelijk genoeg om boven de partijen te staan, door Lambertus zelf nog tot zijn opvolger aangewezen. Reeds op weg naar Rome, om ook naar z'n eigen wensch z'n aanstelling en wijding van den Paus te ontvangen.

Daar moesten ze dankbaar en tevreden mee zijn, had Pepijn hun voorgehouden. Maar om hun tegenpartij niet te grieven en den vrede zooveel

mogelijk te handhaven oordeelde de vorst het beter voorloopig alle rouwbetoon voor Lambertus achterwege te laten, en zijn lichaam stil te laten rusten waar hij het toch blijkbaar zelf begraven wilde hebben. ‘Waar kon een zoon dan ook beter den eeuwigen slaap slapen dan in één graf met zijn ouders?’.....

Sinds wachtten de Trichtenaren gelaten op de komst van hun nieuwen bisschop, die raad zou schaffen en verder helpen, dat vertrouwden ze vast.

VI

De morgenzon schijnt een schuinen lichtbundel door een der zeven enge en diepe vensterspleten in de absis van het kerkje over het hoofd van den priester, die er voor het altaar knielt. Doodstil is 't in en om de kleine kerk, doortrokken van den geur van dauw en jongen lentebloei, die de heuvels van Sint Pieter er omheen zoo pril en mild overwaast. Geur en licht en stilte, de vroegte, ver gekweel van pas ontwaakte vogels vervloeien tot een stemming vol hoop en beloften.

‘Laat me eindelijk weten, o God, wat te doen!’ vraagt de biddende. ‘Twaalf jaar heb ik gewacht, omdat Gij Almachtige alles liet gebeuren wat me tot wachten dwong. Want wilde ik volbrengen, wat me te doen noodig en wenschelijk scheen, en het lichaam van Uw heiligen dienaar Lambertus

bijzetten in zijn stad en zijn kerk, dan hield Uw hand mij tegen op het beslissende oogenblik met velerlei wisselvalligheden. Eerst telkens weer door het strenge verbod van vorst Pepijn; na zijn dood door den onrust van den oorlog, door den angst van de Trichtenaren voor wraak en geweld. Nu is dit alles voorbij, sinds Alpaïs als boetelinge in Orps kloosters stierf, Dodon en de landgraaf zelf in wroeging en waanzin ten onder gingen, en heel hun verwantschap het aanzien en den rijkdom weer verloor, die ze door Alpaïs' zonde eens verwierven... Pepijn zelf heeft jaar na jaar geleden in de vreeselijkste ziekte van verlamming en uitputting, die een strijdbaar en ongedurig man als hij kon treffen. En zooals hij vroeger z'n oudsten zoon Drogon met diens twee jonge kinderen door een geweldadigen dood verloor - blijkbaar vergiftigd reeds in die eerste jaren van z'n majordoomschap in Austrasië, - werd hem ook de andere, eenig overgebleven zoon van Plectrudis ontroofd door een moord. Dit moest hij vernemen op zijn stefbed, hoe die zoon Grimoald, majordoom van Neustrië, op de plek zelf van Lambertus' marteldood, in z'n gebed door een Fries verraderlijk werd neergestoken..... Één aaneenschakeling van straffen en gruwelen, twaalf jaren lang. Maar thans, o God der wrake, hebt Ge het zwaard opgeheven en blijft er alleen Uw licht, waarin wij overlevenden alles moeten herstellen. Waarom dan, Almachtige,

word ik opnieuw tegengehouden en nu door mijn eigen twijfel? En blijft mij de vraag kwellen: Waar is de plaats om het lichaam van Uw martelaar bij te zetten: de plek van zijn marteldood in Leodium, die reeds tot een genadeoord werd, of de kerk van Tricht, hem zoo dierbaar, waar zijn leven één marteling was, en waar zijn volk na zooveel beproevingen recht heeft om deel te hebben in zijn verheerlijking.....?’

Het is zoo doodstil in en om het grafkerkje, dat de voetstap, die nadert over den weg, tot hier door, klinkt als een stoornis. Het herinnert Hubertus aan de dadelijke werkelijkheid van den dag, die begint en hem opeischt voor z'n plichten. Hij bekent 't zichzelf wel, te hopen op een teeken Gods. Al te lang bleef hij er ook heden weer op wachten. Want zoo moeilijk is 't zonder zulk een teeken den wil der Voorzienigheid en den wensch van den martelaar te kennen, terwijl de beslissing toch bijna niet meer uitgesteld mag worden. Besluiteloos zooals hij kwam in den nanacht, en gisteren en eergisteren en tevoren hier kwam en weer wegging, staat bisschop Hubertus ook ditmaal op. Maar op den drempel van het kerkje, als hijforsch en groot daar uit den binnenschemer in het morgenlicht treedt, wordt hem den weg versperd door een haveloozen pelgrim, die neerknielt voor zijn voeten en een groet uitstoot, eerder een angstklacht gelijk.....

‘Ga niet voorbij, bisschop van Tricht, hoor meaan.’

‘Hoe ken je me, vreemdeling?’

‘Driemaal werd ik gisteren met een aalmoes van uw deur weggezonden.... Maar een oude man in de stad had meelijden met me, hij liet me in z'n schuur slapen, en zei me dat u elken nacht tot den morgen hier bidden ging. God is mij zondaar genadig, dat Hij me u vinden laat!’

‘Wat heb je me te vragen?’

‘Te vragen niets, te zeggen veel.’

‘Spreek.’

‘Ik kom uit Leodium. Tien jaar heb ik er geleefd bij de plek waar de Martelaar stierf door mijn schuld.... Ik ben Ludgrim de verrader.... Maar niet mijn jammerlijk leven ga ik u verhalen. Niet over de wonderen ginds op die martelplek: over zooveel blinden, die er het licht van hun oogen terugkregen, zooals ik het licht van mijn geest.... Maar dit, dit kom ik u zeggen: Karel is eergisteren teruggekeerd op Herstal, de zoon van Pepijn en Alpaïs - een jonge held - Karel de Strijdhamer - Karel Martel: de Neustriërs heeft hij verslagen, de Friezen onderworpen, voorgoed. Pepijns weduwe zelf, Plectrudis de vorstelijke, heeft hem na den dood van haar laatsten kleinzoon, te Keulen, een kind van drie jaar, erkend als erfopvolger van zijn vader..... De nieuwe dux et princeps der Franken verblijft op Herstal met heel zijn leger van helden.... Het

oogenblik is gekomen: om onder bescherming van den nieuwen hertog en vorst der Franken en van zijn legermacht, het heilige genade-oord gewijd door Lambertus' hartebloed en overstraald door het wonderteeken van het lichtkruis, te verheerlijken door er zijn gebeente te verheffen tot de eer der altaren.... Ik, Ludgrim, de eenige overlevende van zijn moordenaars, kan niet leven of sterven, vóór ik hem iets goeds heb gedaan, die alles leed door mij.... Verhoor me, heer bisschop.' 'Wie of wat je ook bent, pelgrim,' en de stem van Hubertus klinkt als een jubel 'je geeft met het antwoord op m'n bidden.... God zond je. Laat dit ook voor je zelf een teeken van verhooring zijn. Al je boeten heeft je berouw gezuiverd en volmaakt. Kwijtschelding, vergiffenis en ontbinding van je zonden, verleene je de Almachtige....'

Hubertus zegent hem met zijn Absolvo te en na een pooze van zwijgend samen bidden in een huiver van ontzag voor het wonder dat hen bijeenvoert, hervat Hubertus: 'Wees mijn boodschapper te Tricht bij de priesters in mijn huis en zeg hun, dat ik er eerst vanavond zal terugkeeren van een reis naar Herstal tot noodzakelijke besprekingen met den jongen vorst der Franken.'

Vroeg in den nanoen stonden ze tegenover elkaar, de handen ineengeslagen, twee stoere mannen in Herstals halle, - de oudste een priester, een krij-

ger de jongste, - met geluk in den blik doorschouwen ze elkaar in voluit begrijpen....
'Ja, wij samen we moeten voor Austrasië den nieuwen tijd opbouwen - het is onze roeping!' weet Karel geestdriftig. 'Aangewezen zijn we den een aan den ander, dat is duidelijk. U de geest, ik, laat me hopen, de kracht. U de bewaker, ik de verdediger'.

'Karel', antwoordt Hubertus diep bewogen, 'uitverkoren verzoener, voor alle verleden kwaad, wekker van een toekomst voor Christus'.

'Dit zweer ik: wat ik redden en richten kan voor Christus en Zijn rijk met dit mij heilig zwaard, redden en richten zal ik het.... Als ik weet, dat Hubertus voor me waakt en bidt. Laat ons samenblijven, kies u een woning naast mijn woning, want al te jong en onervaren voor de groote taak mij zoo onvoorzien op de schouders gelegd, heb ik den raad en de leiding en den steun zoo noodig van den eenigen onder de bisschoppen en priesters van Austrasië, dien ik voluit vertrouwen durf'.

'Dit is voor de tweede maal dat Gods stem tot me spreekt dezen dag, thans door u, Karel Martel. En zonder verder bedenken zeg ik u dus: ja, mijn woning zal naast de uwe zijn. Want Lambertus' heilig gebeente moet ik bij Gods wil overbrengen naar de plek waar hij gemarteld werd - een genade-oord ook reeds nu en zonder die gezegende relieken. Zijn graf zal er heerlijk zijn. En wij zullen het bewaken, mijn priesters en ik'.

‘In Leodium dus uw bisschopszetel’.

‘En Tricht onder bewaking van zijn beschermer Servatius’.

‘Wiens naam gezegend zij met dien van Lambertus’, bidt Karel Martel. Dan, na een poos ernstig nadenken, roept hij 't uit: ‘Een overmaat van geluk en goede beloften: mijn woning tusschen het genade-oord van Lambertus en het genade-oord van Servatius, met Hubertus gesteld tot waker over Leodium, Tricht en Herstal.’

‘Moge het zijn en blijven: tot waker over heel de Maasgouw!’

Op een morgen in Juni toog er over den weg, die van Maastricht naar Luik nu nog door het Jekerdal langs den voet van den Sint Pietersberg voert, langzaam en plechtig een groote stoet voetgangers en ruiters, geschaard om een gouden sarcophaag, flonkerend van bergkristallen en edelsteen. Voorop reed tusschen zijn honderdschappen Karel Martel, de jonge held, hoog te paard, in zijn kolder van oerosleer, met zijn koperen helm, het zwaard ontbloot geheven als een lichtvlam in den wijden zonneschijn....

Alle priesters en kloosterlingen der stad volgden te voet; en om de heilige kiste heen, door zes levieten op de schouders gedragen, zwaaiden acolieten de wierookvaten en zongen de scholieren lofliederen, telkens weer herbegonnen.

In volle staatsie van zijn mantel en mijter, den kromstaf verplaatsend naast zijn voetstap, schreed Hubertus achter het schrijn aan, gevolgd door weer lange rijen priesters en kloosterlingen, achter wie nogeens drie honderdschappen den stoet sloten.

Goud omneveld door het stof, dat de paardenhoeven opjoegen in de zon, togen de stedelingen mee in dichte scharen, stilzwijgend, neerslachtig, sommigen luid op meebiddend en zingend, maar hun zingen en bidden was weklagen.

‘Hij was de onze en blijft de onze, Lambertus de Martelaar’.... Hun voeten sleepten moe, en zwaar woog het verdriet hun op het hart. Ze voelden zich beroofd, verlaten, en doorzochten hun geweten om te begrijpen waaraan ze een straf zoo smartelijk verdienden. ‘We hebben hem immers nooit genoeg verdedigd’ klaagden ze zich zelf aan ‘te laf en te bang zijn we geweest tegenover zijn vijanden, dat mogen we niet vergeten.’

Tot een Miserere werden hun gedachten, en ze konden niet verder. Waar de weg ombuigt dieper het Jekerdal in, dat zich daar tusschen de boschheuvels vernauwt en geen verschiet meer heeft, stonden ze zonder afspraak stil, en schudden het hoofd in onnoemlijk verdriet. ‘De laatsten verlaten ons’...

‘Maar den eersten behoudt Tricht en hij moge Tricht behouden, Servatius den Beschermer,’ riep een stem, diep en wijduit-klinkend. En allen

zagen op naar den uitgemergelden schamelen pelgrim, die als een ziener en een boodschapper van heil terzij de hoog boven hen uit op de heuvelhelling stond - Ludgrim de boeteling.

Dit was een woord van troost en belofte zóó wonderbaar, dat ze terugverlangden naar hun stad om er neer te knielen in de krochte bij Servatius' graf.

* * *

En waarlijk zóóveel hoop en zielskracht vonden ze bij het graf van Servatius, dat ze voelden door zijn voorspraak kwijtschelding te hebben verkregen van wat ze jegens Lambertus waren te kort geschoten. De mare van Servatius' voorspraak en bijstand voor de Trichtenaren in hun rouw verspreidde zich ver over de grenzen der Maasgouw heen, pelgrims stroomden toe uit alle oorden der Christenwereld en in den nieuwen tijd die aanbrak, bij Karel Martel's overwinningen en onder het wijze en vrome bestier van zijn opvolgers, de Karolingers, de nieuwe koningen der Franken, onder Pepijn den Korten en Charlemagne die keizer werd gekroond, is er in Tricht geen klacht meer vernomen over het gemis van hun bisschoppen.

Want ondanks den uittocht van haar laatsten bisschop, Hubertus, met de relieken van den voorlaatsten, Lambertus, heeft Maastricht zich geen oogenblik zonder bisschop gevoeld, alsof de twee en twintig heiligen die er eenmaal achtereenvolgens

den kromstaf voerden, onderling een verbond hadden gesloten tot heil der stad: Servatius zelf nam de plaats in van zijn opvolgers, bracht zijn stad tot roem en bloei in jaren van vrede en bleef haar bewaren in tijden van ramp en nood. Zoals Lambertus ginds waakte over Leodium, dat rond het genade-oord van zijn dood en graf, groeide tot de machtige en roemrijke stad Luik.

Zoo kocht de Martelaar met zijn bloed het geluk voor de steden en de lieve groene dalen en heuvels van Maas en Jeker.

Heynricks roeping
(± 1170)

Von Veldich der wise man
 Der rechter rime alrerst began.
 Rudolf van Ems.

I

LANDSVROUWE Agnes laat de handen in den schoot rusten, het borduurraam vergeten, al blijven haar vingers ook spelen met den rozerooden draad, dien ze juist van een der klossen heeft gewonden. Waardig zit ze daar in den donkeren zetel met het Loonsche blazoen kleurig in zijn hooge rugleuning. Haar strak, mat-groen gewaad heeft geen andere versiering, dan den gulden sleutelgordel om de heupplooien, den raggen gouddraadzoom om den hals, rond uitgesneden op het fijn-geplooid lijnwaad van het hoogsluitend onderkleed. Zoo is ze in houding en kleeding geheel de verouderende vrouw, al schijnt de zacht-blozige blankheid van haar gelaat nog blanker juist door het wit der linnen kap, sluitend onder de kin. Deels wordt dit wit bedekt door den hoofddoek, groen en soepel als het kleed; deze is weer omsloten door een ring van smaragden gevat in goudfiligraan, de zeer bescheiden gravinnekroon. Ze draagt die sinds haar huwelijk met Lodewijk I van Loon. Sinds meer dan twintig jaren dus.

Toch heeft ze iets jeugdigs, zelfs ondanks de moederlijkheid, die aan haar oogen thans weer een droomige innigheid geeft, teeder en zorgelijk, terwijl ze ziet naar den jongen man, links van haar neergezeten aan de open zaalzijde van den zeshoekigen torenker. Door de ondoorzichtige glasschubben in het looden maaswerk der zes diepe boogvenstertjes, in elken wand van den zeshoekigen erker één, schijnt de middaggloed der Septemberzon, groen doorzweemd, langs het glinsterig bloemwerk op haar strak gespannen witzijden borduurdoek. Ze ziet den weerschijn op zijn handen en over de lijning van zijn gebogenheid en van zijn half afgewend verstild gelaat.

Hij draagt het zwarte habijt der Benedictijner novicen, maar zijn blond haar golft zwierig op de wijde schouderkap. In heel zijn houding en wezen is een lenige losheid, een onbevangen veerkracht, die de strenge plooiën van het kloosterkleed niet kunnen verhelen. Te jong voor priester, te oud voor p u e r o b l a t u s , lijkt hij eerder een schildknaap, haast den ridderslag waard, die, uit grillige kortswijl, zich in monnikspij heeft gestoken. Maar zijn gezicht staat er te ernstig voor, zijn blauwe blik is te somber.

Het boek ligt open op zijn knieën. Glanzig overkleurt de sierlijk omrankte initiale heel die breede perkamentbladen met de regelmatige, zwaar-zwart geteekende letters. Zoo droomverloren schouwt

hij er overheen in het onbestemde, als weet hij zelf niet van zijn onverhoeds zwijgen midden onder het lezen.

‘Heynrick,’ wekt de gravin hem beschroomd, ‘is er iets dat je kwelt?’

Verschrikt wendt de jonge man den blik naar haar, en richt zich dan langzaam op uit zijn verzonkenheid.

‘t Is waar, ik moet doorlezen.... Vergeef me mijn verstrooidheid, edele vrouwe.’

Maar voelend dat hij angstvallig een antwoord op haar vraag ontwijkt, schudt ze zacht het hoofd.

‘Mag ik vragen, of Jocundus' vita van ons beider heiligen patroon en heere u boeit?’ poogt hij een nieuw vorsch van haar te voorkomen.

Zonder den bekommerden blik van hem af te wenden, leunt ze zich dieper en rustiger in haar zetel, als schikt ze zich tot een langdurig en zeer kalm gesprek.

‘Wat hierop te zeggen, mijn vriend? Al zou ik je wel de redenen kunnen uiteenzetten, waarom deze ware geschiedenis van Sint Servaas' leven me niet zoo boeit als ik hoopte.’

Heynrick durft in zijn half begripen niet nader vragen, maar ziet haar aan, zoo trouw en treurig, dat ze meer en meer medelijden voelt met zijn bedruktheid. Gaat het niet rechtstreeks, dan maar langs een omweg zijn vertrouwen winnen.

‘Vooral,’ hervat ze, ‘bejammer ik het, deze

stichtende daden en wonderen van onzen heilige niet te hooren in de taal, die we zelf spreken en dus het best verstaan.’

‘Maar het latijn is u immers eigen.’

‘Vergeet niet, dat het meer dan een kwart eeuw geleden is, sinds Agnes van Reineck de oude letteren leerde bij de stiftvrouwen van Nonnenwerth. Er ontgaat me, helaas, de beteekenis van menig woord en menige wending. En dan, ik denk niet aan me zelf alleen. Waarom is die schoone troostende legende, lectio bij de kloostermaaltijden en in uw schola, alleen voor enkele begunstigden, en niet voor de velen, die er toch naar snakken altijd meer te hooren over den vereerden Beschermmer der Christenheid? Zie enkel maar onze goede hoorigen van Spalbeke, die toch elk jaar opnieuw vol vertrouwen een dagreis te voet pelgrimeeren om Sint Servaas' stad en kerk en kiste te bezoeken.’ Heynrick knikt instemmend, afwezig toch, dan weer zelf bemerkend geen zin of woord te vinden om den loop van het gesprek voort te zetten. Hij tuurt neer in het boek, en voelt zich meer en meer verward, nu hij gewaarwordt heelemaal niet te weten wat hij het laatst gelezen heeft.

Daar, eensklaps, slaat hij den zwaren goudleerband dicht, en heft zich op met een schok, het boek achteloos neerschuiwend op zijn zitbankje.

‘Het wil niet vandaag,’ stoot hij uit, dadelijk verbijsterd zijn landsvrouwe aanziende, zonder de

hoofsche verontschuldiging te vinden, die hij haar toch verplicht is.

‘Dat hoorde ik terstond aan je stem, Heynrick.’

‘Was ik stil te Tricht gebleven.... Maar ik vind geen rust meer in de schola, nergens rust,’ voegt hij er dof aan toe, het gelaat naar de verlaten zomerdoorklaarde burchtzaal achter hen wendend, beschaamd om zijn bekentenissen.

‘Eerst had je toch wel rust overal, mag ik meenen.’

‘Eerst? Toen ik hier pas bij u kwam op Loon? Och, toen was ik een kind van twaalf jaar; ik werd veertien en zestien, en had aldoor nog aan mijn droom genoeg. Nu wordt ik negentien, en is het anders; alles is anders.’

‘Waardoor dan toch, lieve zoon van mij?’

‘O ja, ja - ik weet het. Een moeder bent u den wees. U dank ik alles. Levenslang zal ik u danken.’

‘Liever dan dank, wat vertrouwen, Heynrick.’

‘Verwijt me geen gebrek aan vertrouwen, moeder.’ Zoo schuchter streelend spreekt hij dien naam uit, dat haar de oogen vol tranen schieten. Als Heynrick het ziet, buigt hij de knie naast haar zetel, de hand, die ze hem reikt, innig in zijn beide groote jongenshanden grijpend.

‘Het zal me pijn en moeite kosten,’ prevelt hij, ‘maar nu moet en wil ik niet anders meer. Alles u opbiechten. Dat u zich mijn vreemde gedragingen van nu en zeker erger nog in de toekomst, zult verklaren. Dit ben ik uw moederlijke liefde schul-

dig. Maar o, help me toch, vergeef me toch vooruit.' Hij is neergezonken en heeft als een schreiend kind het gezicht in haar schoot verborgen. Haar strelende hand blijft op zijn hoofd.

'Niemand zal ons storen, Heynrick, we zijn alleen,' bemoedigt ze. 'De graaf met Geraert en Hendrik zijn den abt van Sint Truyen bezoeken. En Agnes, dat weet je, - vóór het volgend voorjaar komt ze niet terug van de Maeseycker stiftschool.... Zeg me vrijuit wat je op het hart hebt. Zoo het je verlichten kan en ik misschien troost of raad magweten.'

'Troost of raad, moeder? Ja, ik ben er van overtuigd: ware het in uw macht, u zou Veldeke, het nederige leen van Loon, wel omtooveren in een rijk en machtig graafschap, en dezen armen scholier aan uw voeten in een roemruchtig ridder, uw eenige dochter waard.'

'Mijn dochter?' Ontsteld heft de landsvrouw zich rechter.

'Dat is het, moeder. Ik heb Agnes lief. Uw naamgenoot. Uw evenbeeld. Neen, schrik niet zoo. Ze zal het zonder uw inwilliging nooit van me hooren, het door geen blik van me weten.... Ik houd van Agnes, van toen we als kinderen hier in uw erker en buiten in uw geurigen kruidentuin samen speelden. Och, het was zoo iets heel heiligs in me, een bevend-teere vereering, dan reeds. En dat groeide in me, groeide met me mee, dieper en inniger, steeds, pijn en wonne tegelijk. Mijn eenig leven.'

‘En ik, die geloofde dat je me eindelijk over je priesterroeping ging spreken!’

‘Helaas niet! Ook de goede Trichter kanunniken, mijn eerwaardige leermeesters, zien zoo'n uitverkorene Gods in me, en zouden het vanzelfsprekend vinden, als ik levenslang in de abdij bleef. U ziet het, ze kleedden me alvast in de novicenpij... ‘Het komt, het kan niet uitblijven’, zeggen ze. U hoopt het voor me, dat weet ik vanaf den morgen toen heer Lodewijk me naar de schola bracht. En stellig zou het behalve gelukkig, ook heel verstandig zijn, wanneer de jongste der twee laatste telgen van een verarmd adelgeslacht veilige schutse zocht bij Gods altaar. Zeker, ik doe alles wat de Groot-Proost en de dekenen en de gebroederen mij opleggen, aan alle tucht me willig onderwerpend. Om misschien me zelf te overwinnen. Maar ik heb Agnes lief, en kan niet anders.’

‘Is het mijn schuld, Heynrick? Had ik de mogelijkheid moeten voorzien eer ik je opnam in dit huis, mijn kind met mijn kinderen? Maar een knaap van twaalf jaar kon toch niet alleen op het vereenzaamd Veldeke blijven. Jan van Wilderen, jullie voogd, nam je broer Arnold mee, en ik bad hem den liefsten speelgenoot van mijn drietal aan mij toe te vertrouwen. Zoo groeiden Agnes en jij samen op, even oud, door onzen huiskapelaan uit de eendere boeken onderwezen, tot de scholen je levensloop scheidde.’

In heimwee ziet ze het verleden terug. Hoe menigmaal heeft ze zich niet in stilte om hun ontluikende schoonheid verheugd, wanneer ze hen daar zoo ernstig over het perkament zag gebogen te linker en rechter zijde van den ouden monnik, hun leeraar, streng en stug in zijn dorre wijsheid. Geen van haar eigen twee wilde jongens geleet zoo de tweelingbroer van haar liefvallig blond maagdeke, als de blondlokkige Heynrick, met zooveel zon en droom in de diepe oogen.

‘Mijn lieve pleegmoeder dank ik alles’, herhaalt Heynrick nadrukkelijk, ter geruststelling van haar zelfverwijt en van zijn eigen lichte gegriefdheid er om. ‘Daarom durf ik u ook nog om een laatsten raad vragen. Wat moet ik doen? zeg het me’.... Hij is opgestaan, en wacht deemoedig, de oogen neer, den mond smartelijk vertrokken, als een die zijn vonnis gaat hooren.

Sprakeloos ziet de landsvrouw zonder zien langs hem heen, en ziet hem toch, een man geworden, en naast hem Agnes, geen kind meer. Wel heerlijk zouden ze samen voegen, edel en rijkbegaafd hij, vroom en gevoelig zij, beiden schoon als een Meimorgen. Maar ach, dat berooide Veldeke. En ach, de eierzucht van Lodewijk van Loon. En h  r plicht als Lodewijks gravinne en als Agnes' moeder. Zeker, glorieuzer toekomst is voor hun lieve dochter weggelegd dan Veldeke, het arme.... Loon en Reineck mogen zich stellen naast Kleef

en Limburg, wier dochters huwen met zonen van Turingen, van Brabant en Gelre. Waarom geen hertogskroon voor Agnes? Otto van Witselbach staat bij den graaf van Loon in hoog aanzien, en zonder beduidenis was het niet, dat hij haar en en Agnes zoo hoofsch naderde op het laatste Meitornooi te Keulen, hij die Barbarossa's gunsteling is en genoemd wordt als opvolger van Hendrik den Trotschen en van Hendrik den Leeuw in het thans heerlooze Beieren..... 'Dat waren nooit ridders op Veldeke, dat waren dolende dreamers', heet het onder de overige Loonsche edelen. En deze jongste der laatsten, deze Heynrick? Ze heeft hem altijd als toekomstig priester gezien, wars van alle woest knapenbedrijf, van jacht en wapenspel als hij was, een waarachtig geroepene. Geleerd kapittelheer te Tricht, roemrijk wijsgeer aan de schola monasterii, zeker toekomstig scholasticus, wanneer hij niet ooit tot Groot-Proost zou worden gekozen. En kan het eigenlijk anders? Och, weifeling en tweespalt van zoo'n jong mannenhart. Aan haar hem te leiden naar zijn ware bestemming. En dus vooral zorgen, dat die twee elkaar niet meer zien vóór Agnes' bruiloft. Maar toch in geen geval hem overlaten aan zijn lot. Dat verdraagt haar hart niet!

'Uw zwijgen zegt me alles, moeder', prevelt Heynrick, haar aanziende met zijn bedroefde kinderblik, toch glimlachend. 'Ik dwaas, die,

zonder het zelf te weten, nog hopen durfde. Maar waarheen met me, waarheen?’

‘Blijf in de schola, Heynrick. Zet de studiën voort en den proeftijd.’

‘Zonder roeping?’

‘Laat ons bidden, dat de roeping werkelijk nog komen mag. Daar zal alle overwinning zijn en alle rust voor je.’

‘Zelfs bidden kan ik niet meer.’

‘Wonen in het heiligdom van je schutspatroom, en niet kunnen bidden? Zal ik Sint Servaas dan eerst bidden jou weer bidden te leren?’

‘En ondertusschen laten u en hij me vergaan van ellende!’

‘Neen, neen - genoeg nu! Dit is geen mannentaal meer.’ Opeens slaat de gravin daar een krachtigen toon aan, heerschend hem terechtwijzend, daar ze schrok van zijn bittere klacht. ‘Werp het van je af, Heynrick. Ik waarschuw je. Want wat je zóó doet inzinken, kan niet goed zijn en naar Gods wil. Kun je waarlijk vooreerst niet bidden zooals het betaamt, zoek dan een arbeid, die tegelijk bidden is.’

‘Waar, voor een dwaalgeest als de mijne, ik vraag het u, een arbeid die bidden is?’

‘O, was ik jou, hoe zou ik het weten!’

‘Zeg het me toch.’

‘Daar.’ Ze wijst naar het boek op den schemel.

‘Dat is de Vita Sancti Servatii’, weifelt hij, niet begrijpend.

‘Juist, dat is het leven van je patroon en heere Sint Servaas. Dat zijn die allerschoonste en ware historiën en mirakelen van zijn zegenrijk bestaan. En duizenden van je evennaasten, die er naar snakken, te hooren wat daar geschreven staat, en het nooit verstaan kunnen. Geef er al je kunde en geestkracht aan, om deze vita in onze eigen landstaal over te zetten, Gode en Sint Servaas ter eere en heel ons Dietsche volk ten zegen. Laat dit je gebed zijn.’

‘Mag ik u bekennen, dat mijn oude vriend kanunnik Hessel, die ten onzent de kosterijen pleegt, me meer dan eens zei: ‘Heynrick, vaardig als je bent met taal en veder, schrijf me toch de Vita Sancti Servatii over in het Dietsch. Die van Tricht hooren er nooit genoeg van naar hun zin.’

‘Welnu, die goede oude broeder Hessel en ik, zijn het dus al bizonder eens.... Wat heb je hem geantwoord?’

‘Dat heiligenlegenden nu eenmaal latijn zijn....’

‘Met je welmeenen, een laf antwoord van een jongen man aan een ouden. Vooruitstreven voegt de jeugd. En meestal is het de ouderdom, die tegenhoudt. Hier dus andersom.’

Bestraffend dreigt ze hem met den vinger, maar om haar nog boozter te maken, voegt hij er lachend aan toe:

‘En dat de priesters er nu eenmaal zijn, om er het volk uit te vertellen, wat het kan verstaan.’

‘En als jij, Heynrick van Veldeke, er nu eens eenmaal was, om het leven van je heilige in het Dietsch te dichten?’

‘Te dichten? Dat is iets anders dan vertalen. Dichten? en Dietsch?’ Oplevend ziet hij haar aan. ‘U meent dus ook dat het mogelijk is?’

‘Als dichten is hartetaal spreken, dan moet ieder dichter immers het best kunnen zingen in zijn moederspraak.’

Een lichte blos blijft op Heynricks gelaat. Verlegen denkt hij aan zijn diepste geheim, de dietsche liedekens van minne, in zijn slapelooze nachten gerijmd, die hij weer en over lag te prevelen, opgeheven in een stille verrukking, straks weer neerslaande tot weenenden weemoed, inniger steeds, alsof ze hem zijn liefde aldoor dieper laten doorleven.

‘Dietsch dichten?’ Het kost hem moeite zijn gedachten terug te roepen van deze zonderlinge ervaringen. ‘Ach, vrouw gravinne, al wie geletterd is, zou ons uitlachen. Dietsch noemen ze plat en boersch.’

‘Wat nood, als je het Dietsch edel en welluidend vindt.’

‘Wanneer ik het hoor van minnelijke vrouwenlippen.’

‘Waarom zou ons Dietsch ook eigenlijk minder waard zijn, dan de spraak van Normandië, Champagne, Picardië, of welke streek ook van het

land der alom gevierde troubadours? Dit mengsel van barbaarsch en galloromeinsch, dat reeds verbasterd latijn was. Ons Dietsch is tenminste zuiver zichzelf en zeker niet minder rijk aan woord en klank, dan de taal waarin Marie de France haar lijzen dicht en haar trouwe Chrestien de Troyes de romans van den Keltischen koning en zijn ridders.’

‘Gelukkig de man, die wijzer vrouwen raad mag volgen. Maar hoe meent u, moeder, dat ik zou kunnen voor u en Sint Servaas, wat Chrestien de Troyes kan voor Marie de France en de ridders der Tafelronde?’

‘Zelfs meer dan Chrestien kan Heynrick! Chrestien zingt de taal na van meester Wace en van den Normandischen ridder, die voor den slag bij Hastings zich te paard voor het Fransche leger stelde en den zang van Ronceval aanhief. Heynrick gaat zingen in een taal, door niemand hem voorgezongen.’

‘Dan alleen door de zoete stem van Agnes van Reineck en Agnes van Loon’, prevelt Heynrick, maar als verstond ze hem niet, gaat ze voort:

‘Je kunt! Ik zie en hoor en voel, dat je kunt. Geloof me. Je streelt de woorden met je stem wanneer je voorleest, en ze wellen mild op uit je hart wanneer je spreekt.... Alles is: te beginnen zonder schroom en zonder uitstel.’

‘En mislukt het?’

‘Dan hoef je nooit je zelf te verwijten, het niet beproefd te hebben.’

‘En gelukt het?’

Met oogen schitterend van verwachting ziet hij haar aan. En ze heeft het op de lippen, hem te zeggen: ‘Dan kom je 't hier het eerst voorlezen.’ Maar aarzelt. Zij, die hem had willen voorstellen voorloopig hun huis te vermijden, wanneer Agnes zal zijn weergekeerd. Als het voorjaar wordt, eer hij gereed komt met zijn omvangrijk werk? Dan Agnes hier naast haar. En hij met zoo zoeten zang, en dien teederen weemoed in blik en stem.... Maar ach, waarom nu in overdreven angstvalligheid los te laten, wat ze zoo moeilijk bijna gewonnen heeft? ‘Goed’, geeft ze toe, al stelde hij haar rechtstreeks de vraag, die zij toch enkel maar aanvoelde, ‘je mag komen en het hier voorlezen. Maar begin zonder uitstel, en werk. Bid dit werk.’

‘Ook zonder uitstel en talmen zal het werk maanden van me vergen. De uren er toe zullen me schaars zijn toegemeten in dezen novicentijd. En zingen moeten de Dietsche rijmen, die niemand nooit vond, zingen en bidden.’

‘Heerlijk!’ roept de landsvrouwe, opgetogen ziende hoe in Heynrick de bezieling ontwaakt, die zijn oogen een dieper gloed, zijn gebaar weer leven geeft. ‘Gods genade stroomt je toe, alleen reeds bij je voornemen.’

‘Maar als 't voorbij is. Het werk af. Als ik het u

voorgelezen heb?’ Zijn moedeloosheid dreigt het weer te winnen.

‘Dan heeft ons Dietsche volk wat liefs en goeds voor eeuwen.’

‘En ik zelf sta met nog leeger handen dan nu.’

‘Je dwingt als een verwend kind, almaar om belooning,’ verwijt de gravin hem licht geërgerd.

‘Kun je jezelf dan niet vergeten?’

‘Ik kan Agnes niet vergeten.’

‘Dan zal het je loon zijn, dat je vergeten kunt en zult weten.’

‘Wat weten?’

‘Je ware roeping.’

‘En toch priester worden? Is dit dan ten slotte toch het eenige wat u voor me hoopt? Kende u toch m'n angst er voor! Versta dit: alles van Agnes is me lief, ook de smart die ik lijd om haar.’

‘Stil, bid ik je! Daarover geen woord meer.’ Haar strengheid overheerscht hem opnieuw. ‘Vanaf dezen stond, ga je me toonen wie je bent en wat je kunt, Heynrick.’

‘Ach, moeder, wat doet u met een zoon zoo weerbarstig? En toch verlang ik niets liever dan uw gehoorzame dienaar te zijn. Oorlof dus, edele vrouwe. Laat me gaan, om uw wensch te volbrengen.’ Heynrick heeft de knie gebogen en haar hand gekust ten afscheid.

Nu legt ze hem met zinrijk gebaar het donker glanzend boek aan het hart, dat hij in zijn verwar-

ring zou vergeten op den schemel. Verwonderd ziet hij haar aan, schudt dan het hoofd om zijn eigen verstrooidheid en prevelt:

.....helpe mich daartoe
 Die heilige predichere,
 Mich armen sonder,
 Dat ich dit moete volbringen
 Ter eer Gods sonderlinghen,

wendt zich dan haastig af, verlangend naar den rit door de stilte der Loonsche dennenbosschen, het klare dal van Tricht tegemoet.

II

Dat wij Sinte Servaes' trouwen
 Soe voele ghenyeten moeten,
 Ende onse sonden soe gheboeten
 Dat ons God moet gheven
 Sijne hulde ende sijn rike
 Ende vroude ewelike
 Mit sijnen ghehoersamen,
 Dat gheschie ons allen! Amen.

Heynrick legt de veder neer en verbergt het hoofd in de handen. Voor zijn ingekeerden blik bewegen in bonten wemel nogeens alle wonderen van Sint Servaas' leven, vanaf zijn geboorte uit 'Onser

Vrouwen gheslechte', tot zijn schoonen dood te Tricht. Hij ziet de wegen waar zijn heilige ging, de steden waar hij verwijlde, Jeruzalem, Tongeren, Tricht, Keulen, Rome, alsof hij bij al dit reizen en verblijven waarlijk van Gods bode de trouwe gezet was. Heeft hij met hem niet den jubel of het weeklagen der volksmenigten gehoord, fellen woordstrijd gevoerd tegen de ketters, geleden om den laster van Tongeren, gebeden op Sint Petrus' graf in angst voor de Christenheid door Atilla bedreigd? Den Engel heeft hij telkens weer aan Servaas' zijde zien gaan of staan, en van eerbied huiverde hij voor de gouden hemelvlammen, die schenen in zijn kerker binnen het Hunnenkamp, boven zijn stroobed in de schuur voor Keulens wallen en aan den hemel boven Tricht in zijn zalig stervensuur.

Acht maanden is het geleden, sinds Heynrick dien September-nanoen door de zwoele, harsgeurige Loonsche lanen reed, uit den slot-erker terug naar zijn kloostercel, de Vita Sancti Servatii aan het hart. Dat bij den regelmatigigen draf van het paard, de dietsche woorden der aanvangsgebeden opwelden uit zijn droefenis, almaar milder vloeiend en zijn rouw uitwisschend. Tot hij hier kwam en zich te schrijven zette, zonder willen of weten schier, almaar voort. Een en zeventig kapittels waren volzongen eer de Advent aanving, en nog vier en zeventig vóór de Vasten. Toen begon het overschrijven, letter na letter geteekend. Zonder-

dat iemand geraden heeft, wat hij wrocht. Al vroegen hem ook menigmaal de medescholieren, verwonderd om zijn wegsluipen, of hij zich oefende tot eremiet. Vlottend welden de dietsche woorden en stroomden de rijmen, en de moedersprake werd hem tot aldoor dieper verheuging om haar welluidende zinrijkheid. Leek het niet of Sint Servaas' leven zich zelf zong? In het gulle voortvloeien omglansden de regels hem met hun eigen stille klaarte, die wel een weerschijn geleeke van de gouden hemelvlammen om Sint Servatius' slaap en sterven.... En dit bleef. Dit straalt hem nog tegen van het schoone schrift op het phylacterium. Dat hij het thans goed bezinne:

Zooeven heeft hij onder de allereerste in Dietsch gedichte heiligen-legende zijn *A m e n* geschreven. En vervuld is wat hij hoopte: voleindigd is zijn dietsch dichtwerk op dezen vigiliedag van Sint Servaas' hoogtij. Morgen, den dertienden van Lentemaand, zal hij opnieuw door de Loonsche dennenlanen rij den, het geluk tegemoet! Want Agnes zal er zijn in den torenker, naast hun moeder! Dit is het: van Sint Michiel tot Sint Servaas' vigilie heeft het dichten hem opgeheven en laten voortzweven in een zonderbare opgetogenheid, en het eenige wat hem daar nableef van de vroegere kwellingen, was de bezielende overtuiging: met alle wendingen van dezen rijmenstroom mede, al dichter en dichter de geliefde te naderen.

Morgen! In den ring der zes flonkerende torenvenstertjes zullen ze neerzitten, omschenen door de feestelijke Meizon, die ook zijn stem zal doortintelen. Want lezen zal hij, terwijl, naast haar moeder, Agnes lenig genegen luistert. Omzingen gaan haar de dietsche rijmen, die hij vond, wijl zij ze zou hooren. En wanneer hij na kapittel en kapittel, het eindelijk weer durft wagen de oogen naar haar op te slaan, zal hij diep in haar zonnestralenden blik het geheim zien droomen, dat hij immer mijmerend en verlangend zocht, een belofte van hemelsche zaligheid op aarde.... Morgen. De eigen zang zal haar en hem, hen samen en gelijktijdig, omvloeien met zijn licht, die wonderen om hun eigen wonder heen, de weerschijn der gouden hemelvlam om de gouden hemelvlam van hun minne. Dan na het A m e n zal het gebeurd zijn: Agnes' en Heynricks leven voor immer één! En deze weelde, die hem nu reeds doorwarmt, deze verhooring van alle bidden, dit allerschoonste van het menschengeluk, hij dankt het zijn patroon en heere. Het is de genade door Sint Servaas gegeven aan hem, die bijna drie seizoenen lang zijn leven herleefde, en langs zijn wegen wandelend, dieper en dieper doordrongen werd van eerbied voor zooveel heiligheid. Want dit vooral is het wonderbare: hij staat voor geen keuze of tweespalt, doch weet als vaste zekerheid: een trouw dienaar van God en zijn schutspatroon wil hij blijven,

maar niet als priester, wel aan Agnes' zijde. En tot zijn lieve landsvrouwe en moeder zal hij zeggen: 'U sprak waarheid: weten is mijn loon'. Daar zal Agnes zijn, om met hem het goed recht van hun liefde te verdedigen. En winnen zullen ze, al moet hij in ridderrusting ter kruisvaart om roem en 's keizers gunst en rijkdom te verwerven. Voelt hij niet, voortaan alles te durven en ook te kunnen? Acht maanden geleden was hij een onnoozele knaap, thans heeft hij zich zelf tot een wilskrachtig en moedig man gezongen.

Hij is opgestaan van den driepoot aan de lage eiken tafel, waar zijn perkament ligt te glanzen in de Meische middagzon, die door het ééne open ruitje van het kleine kruisvenster valt. Met de armen overeengeslagen ziet hij welvoldaan neer op de geleidelijk lijnende zwarte regels der vijf kolommen, die het breede blanke blad vullen, bij elk nieuw kapittel een sierlijke kleine hoofdletter van karmijnrood en goud. Voorzichtig neemt hij het eindelijk op en rolt het in zijn teeder streelende vingers. Rijzig staat hij daar, het gelaat nog warm overbloosd na den geluksdroom, die diep in zijn oogen namijmert; licht genegen het hoofd naar het eigen behoedzaam hanteeren van dit allerkostbaarste dat zijn vingers ooit mochten aanroeren: het voltooide zelf-geschapen werk, het nieuwe in nooit-gezongen taal, zijn tastbaar gebed....

Daar hoort hij hoog en helder over de leien daken

van basiliek, monasterium en proostdij, de eerste vesperklok luiden, ziet door het open venstervakje de bloesemwitte toppen der oude perelaars in den kloosterhof zacht bewegen. Een blauwe duif opgevlogen van de dakgoot klapwiekt er zegenend over.

Allengs is Heynrick tot de werkelijkheid weergekeerd. Als na wekenlange afwezigheid blikte hij zijn cel rond, met haar wanden van zwaar gevoegde ruwe rotssteenen, haar uitgesleten roode estriken, den boekenshrank in den eenen, zijn polster in den anderen hoek, het hoofdeinde tegen de ijzerbeslagen kleerenkist. Hier de schrijftafel met den inktthoren, den zandlooper, de ganzeveeren, Jocundus' Vita Servatii bedolven onder bijbels, manuscripten en getijdenboeken, en in de houten kleppen de losse velijnbladen met de vier en zeventig kapittels over de mirakelen en de verheerlijking van Sint Servatius na zijn dood, vergaard voor het overschrift. Moge het gereed zijn voor Pinksteren, als het eerste novicenjaar eindigt en hij Servatius' schola en het goede Tricht gaat verlaten, om alleen nog Agnes' dienaar te zijn levenslang.

Eer hij opnieuw wegdroomt in die toekomst van geluk, verschrikt hem een onhandig gerammel aan de deurklink. Haastig wendt hij zich om en schuift den grendel weg, die hem zoo veilig binnensloot in zijn hemeldoorklaarde eenzaamheid.

Onthutst blikte hij in het goedige, dor-blanke rimpelgezicht van zijn lieven ouden Hessel, die hem toeknikte, klein en verschrompeld opziende naar Heynricks struische rijzigheid, altijd met de eendere vaderlijk-gelukkige vereering in de nog levendige oogen.

‘Ik kom je halen, jonge vriend.’

‘Dat is waarlijk voor het eerst, broeder Hessel. Zeg het me gauw: wat kan ik voor u doen?’

‘Er zijn hooge pelgrims voor Sint Servaas, die naar Heynrick van Veldeke vragen.’

‘Wie ter wereld komen hier en vragen naar mij, broeder Hessel?’

‘Je land- en leenheer met de zijnen in eigen persoon,’ bevredigt de grijsaard maar terstond de nieuwsgierigheid, waarmee hij, plaagziek, veel liever zoo lang mogelijk zou willen spelen. ‘Het lijdt geen uitstel of bedenken. Kom maar dadelijk mee.’

‘Is daar graaf Lodewijk? Niet alleen?’ Hessel begrijpt niet waarom Heynrick stamelt en hem aanstaart als een slaapwandelaar, die half ontwaakt is.

‘De graaf en zijn vrouwe, hun dochter en twee zoons, en nog twee andere ridders - zeker voorname vreemdelingen. Drie schildknapen bij de paarden op het proostdij-erf. Het gezelschap wacht je in het Noorderportaal. Ze willen het liefst onder jouw geleide naar de relieken. En of ik blij ben er zoo mooi langs te komen! Ze zijn me te aanzienlijk.’

Koster Hessel heeft liever met dorpers te doen en met het volk uit de Trichter stegen. Je weet het, met het diet dat geen latijn verstaat en altijd maar wacht op Sint Servaas' legende, in hun eigen smijdigen tongval.'

'Dus hun dochter ook? Agnes? Weet je 't wel zeker, broeder Hessel?' Van heel Hessels radden praat heeft Heynrick alleen dit ééne woord opgevangen en hij hapert nogeens haar naam, nu de oude hem bij den arm grijpt en schertsend vraagt:

'Zeg, heb jij zitten dutten over je boeken? Wrijf eens duchtig je domme oogen uit, en kom.'

Hessel gaat voor. De sleutelbos aan zijn leeren gordel klinkelt bij iederen voetstap. Heynrick volgt met brandende oogen, een brandende blos op het gezicht, het hoofd neer, de gevouwen handen in de wijde pijmouwen verborgen. 'God en Sint Servaas mogen mij bijstaan.' Hij wil den storm beheerschen, die hem doorschudt. Moet hij niet rustig en waardig verschijnen voor de wachtenden? En Agnes weerzien! 'Stil mijn hart, stil dan, stil.....'

Ze gaan langs de strakke celdeuren, het smalle wenteltrapje af met de hooge arduinen treden tusschen den rondenden wand van den kleinen hoektoren, en komen door een nispoortje in de breede kruisgang. Hol klinken in haar langbeidende leegte hun voetstappen op. Hessels sleutels rammelen. En nog luidt de vesperklok,

maar haar geklepel, weertoonde door gevels en wanden, klinkt hier diep en veelbeduidend.

‘Nu bidden wij den reynen bode
Sinte Servaas, dat hij te Gode
Wille bidden ynnentlike
Voer sijnen dienaar Heynricke.’

Daar heeft Sint Servaas' dichter opnieuw vorm en woorden gevonden voor zijn gebed. Hieraan alleen nu nog denken en zich zelf vertrouwen! Hij die immers alles durft en kan voortaan. Toonen thans, dat gij heen schuchtere, droombevangen knaap meer is....

Op eenige schreden afstand buigt hij en prevelt zijn ‘welgekomen’ voor de groep, ziet, zonder de enkelingen te onderscheiden, hoe ze het kerkportaal vult met kleur en schittering.

Meteen treedt graaf Lodewijk zelf, een kloek gebouwd vijftiger, met gul uitgestoken handen op Heynrick toe.

‘Mijn weleerwaarde pleegzoon, komen we je niet al te onverwacht uit je studie opjagen? Zie ons ter beevaart naar Sint Servaas, op verzoek van het bruidspaar.’

Maar reeds is de landsvrouw naast haar gemaal gekomen, waardig en jeugdig als immer in haar recht neerplooiend overkleed van goudlaken, doordoorweven met de blazoenen van Loon en Reineck, de losvallende wijde mouwen, zooals hals-en rok-

snitten open op de glanzige samaar van zonnegeel satijn. Licht speelt in de emeralden van de gravinne kroon. Star ziet Heynrick haar aan, terwijl ze met zachte stem hem zegt, ontroerd toch en in één adem, alsof ze de moeilijke woorden lang overwogen in zich meedroeg:

‘Je moet weten, Heynrick, dat onze dochter Agnes de bruid is van Otto van Witselbach, onlangs door Barbarossa gesteld tot hertog van Beieren.’

Tegelijk ziet Heynrick, als in een droomverschijsning, Agnes, de geliefde. Ze is in wit en roomgeel. Als toegeslagen vleugelen plooiën de overmouwen neer, en een smalle goudband met saffieren bezet, omsluit den dauwvazigen sluier, die de zonnegolf der haren ijl overschemert. Onbevangen reikt ze Heynrick de hand, kinderlijk blij:

‘Lieve vriend’, vult ze haar moeders plechtige tijding met een zonnigen lach aan: ‘kom je binnenkort onze bruiloft bezingen?’ En Otto van Witselbach terstond aan haar zijde, een pralende ridder in blauw en goud, reikt hem minzaam de hand. ‘Veel hoorde ik over u, heer van Veldeke. Waarlijk, het verheugt me u te zien.’

Heynrick mompelt wat, glimlacht wat, ziet niets meer, weet niets meer, maar wendt zich werktuigelijk af, met noodend gebaar de groep voorgaande om hun de deuren der kerkpoort te openen. Daar treedt hij terzijde, en de mantels der ridders strijken hem langs de handen, de sleepen

der edelvrouwen over zijn voeten. Hij kan zich alleen nog afvragen, of dit waken of droomen is.

Graaf Lodewijk en zijn oudste zoon Geraert voegen zich aan zijn zijden, nu hij wegwijzend door het middenschip der basiliek voortgaat naar het hoogaltaar, de breede arduinen treden op boven den rechter krochtingang.

Midden op den marmeren altaarvloer knielen ze allen neer voor het ciborium, en bidden met de saamgelegde vingertoppen voor de borst geheven, eerbied in den stil uitschouwenden blik. Volgen dan Heynrick in de absis, waar hij hen opnieuw voorgaat, één trede af, buigend onder de Noodkist, die rust op haar hardsteen verhoog door vier ranke kolonnetten geschraagd.

Eerst graaf Lodewijk, dan de vrouwen, de ridders één voor één, volgen zijn voorbeeld en bidden onder de kiste, willens of onwillens klein en deemoedig in de lage enge ruimte. Opnieuw voegen ze zich nu tot een groep samen en zien op naar den gulden schrijn, stralend van edelsteen en bergkristallen in de loover- en letterranden om het beeldwerk.

‘Verhaal ons haar herkomst, Heynrick’, vraagt de landsvrouw, terloops haar hand leggend op zijn arm en hem tegelijk haastig onderzoekend aanziende.

Zonderdat er leven komt in zijn doffen blik en starre houding, begint Heynrick, plichtmatig, eentonig:

‘Tegelijk met het ciborium boven het hoofdaltaar schonk Karel Martel dezen schrijn aan onze kerk, na zijn overwinning op de Saracenen bij Poitiers, de zegepraal der Christenheid, op Sint Servaasdag, den dertienden van Lentemaand 732.’

Maar de gravin verdriet deze stroeve korthed. En om hem tot uitwijding aan te moedigen, vraagt ze: ‘Hoorde Karel Martel kort daarna niet, 's nachts in zijn droom, een oud man klagen over het groote onrecht, dat Sint Servaas, zoo klaar en licht stralend in het hemelrijk, te Tricht reeds vier eeuwen in een diep graf onder de aarde lag verborgen?’

‘Ik weet het’, valt Agnes haar levendig bij: ‘Willegijs zond hij, den bisschop van Keulen, die met Sint Hubrecht, bisschop van Tricht en van Luik, het heilige gebeente heeft opgedolven.’

Door die stem van smeltend zuiver zilver gewekt, spreekt Heynrick zacht voor zich heen:

Doen sy dat graff opbraken,
 Daen quam eyn soe soeten gore
 Om dat graf, ende daer voere,
 Die soeter was verre,
 Dan wierouck ende myrre.
 Noch balsame, noch aloë,
 Sullich roke en waert nye meer.
 Noch muskus noch ander cruyt
 En gaff soe goeden roeck nye uut.

.....

Sij loefden Gode den hoechsten
 Uit herten ende mit tonghen;
 Scone psalmen, dat sij songhen
 Daer men Gode mede vleet:
 Dat vers dat daer ghescreven steet,
 Dat spreeckt: 'Exurge, Domine.'
 Hon was sachte ende wee.
 Sy waren rouwich ende vroe.
 Het spreeckt in dutschen alsoe:
 'Stant op, Heer
 'Ende slape niet meer.'

'Maar', roept de jongste van Loon uit, de zeventienjarige Hendrik, 'dit zijn dietsche rijmen, wel even vol klank en zwier als de Fransche, die ik den troubadour van het Kleefsche hof onlangs hoorde zingen.'

'Mooi zoo, mooi! Zulke taal kan ieder Christenmensch tenminste verstaan.' Heer Lodewijk knikt, glunder van voldoening. 'Nog nooit heb ik dietsch dicht gehoord. Maar dat klinkt. Dat is ons eigen. Even graag hoor ik het als mijn schallenden jachthoorn in den herfstwind, wanneer het ruischt van dorre bladers.'

'Meer daarvan, Heynrick', vleit, overredend met haar zoete stem, Otto van Witselbach's bruid.

'Stand op, Heer,
 Ende slape niet meer',

herhaalt Heynrick, wezenloos de hand langs voorhoofd en oogen strijkend, als nevelde daar een webbe, dat hem verblindt en ontzint.

Weer legt de landsvrouw hem de fijne vingers op de stugge pijmouw en laat die daar, nu ze werkelijk zijn aandacht heeft gewonnen:

‘Zijn dit de dietsche rijmen waarom ik je bad?’ vraagt ze zoo, dat alleen Heynrick voelt hoe ze duidt op hun geheim. Hij glimlacht wrang.

‘Inderdaad, edele vrouwe, dit zijn eenige regels van de bijna anderhalf honderd voltooide kapitels.

‘En ik die waande, dat je zou vergeten!’ Er is meer klagen om hém, dan zelfbeschuldiging in haar verzuchting. Schichtig zoeken Heynricks oogen de hare: ‘En ik die waande, dat rijm na rijm me naderbracht tot het geluk’, prevelt hij.

‘Dichter, die rijmend zich in wanen wiegt.’ Ze vreest niet meer dat de anderen haar zullen verstaan: ze hebben zich afgewend, dieper de absis in, waar broeder Hessel hun, uit Sint Servatius' wisselkleurig-purperen zwaar-geribde glazen nap, het heelend water te drinken reikt uit de bron, die de heilige bisschop met zijn staf in een bloemenwei ginds in het Jekerdal liet ontspringen.

‘Verloren waan, verloren dicht, verloren dichter’, stoot Heynrick dof uit, bijna gemelijk.

‘Wie zijn leven verliest, zal het leven vinden’, wil de vrouwe hem troosten.

‘Welk leven nog voor mij? Liefde niet, roeping

niet, geen ridder ter kruisvaart, geen priester in God.'

'Eerste dietsche dichter.' Ze ziet hem diep aan, want ze verlangt zijn hart te verheffen met die benaming. Tegelijk behaagt haar dit vluchtig wisselen en kaatsen met zoo veelbeduidende woorden. Maar jonge Agnes komt, en staat er in den zonnescemer, die gloort over ciborium en Noodkist. Argeloos vraagt ze:

'Laat ons den Sleutel kussen, Heynrick.'

Ze ziet niet, hoe hij bijna terugdeinst, hoort niet hoe aandoening zijn stem verstikt.

'Alleen priesterhanden mogen den Sleutel aanraken', weert hij af.

'Alsof jij geen priesterhanden hebt', pruilt ze als een teleurgesteld kind. Maar reeds keert ze zich tot broeder Hessel en herhaalt haar vraag. Gewillig neemt de grijze kanunnik dat kostbaarste aller kleynooden op.

Dien behielt Sinte Servaes
 Teynen lyteiken ende ghemerke,
 Van hiemelschen ghewerke,
 Dat nye man sulken en sach,
 Noch nyemant ghewerken en mach
 Met menscheliken synnen.
 Dat dede Sinte Peter heme te mynnen,
 Sijnen arbeit hu hem daer mede galt:
 Hij gaff hem die selve ghewalt,
 Die hem God hadde ghegheven,
 Over die dode ende over die leven.'

Dit zwerft door Heynricks brein, terwijl hij daar staat en het aanziet, hoe eerst Agnes, dan hertog Otto zich overneigen en met de lippen schacht en baard van den grooten zilveren sleutel aanroeren, het lenig rankend looverwerk van de schacht, de vijf open kruisjes in den kruisvormigen sleutelbaard, doorschenen van de schemerzonnigheid die het weidsche hoogkoor vervult. Ook de landsvrouwe heeft zich van Heynrick afgewend tot den kus op den Sleutel.

‘Ghewalt over die dode ende over die leven’, het bonst in Heynricks hart, het hamert in zijn hersens Hij wijkt een schrede terug en nog een schrede, kan toch den blik niet afkeeren. Agnes' hand is in Otto's hand gegleden. Schoon is Agnes alsof ze neerzweefde langs de sterrenstraten, speelgenootte der aartsengelen. Van hemelglans is haar gewaad doordrenkt, hemelglans onvloeit haat hoofd. IJle lichtgestalte in deze gulden schemeringen, schimme uit het rijk der zaligen. Zoo schoon zag hij den Engel die Sint Servaas geleidde.... Maar haar hand ligt in de hand van dien vreemden man, - zie dat aan - en hoe, bij het vluchtig toespreken, zijn blik in haar blik verzinkt, dat ze bloost en beeft.

Die blischaft sunder rouwe hât,
mit êren, die is ricke,
dat herte, dar die rouwe in stât,
dat levet jamerlike.....

Zoo is het: Als waarheid gebeurt daar voor zijn oogen en in zijn hart, wat hij eens zong in zijn weemoed, die zoet geluk was, vergeleken bij dezen dood in hem.

Hoor! Daar komt, als het aanruischen van den murmelenden zeevloed, het gedempt dreunend, zingend bidden van vele zware mannenstemmen naderen. De vespers gaan aanvangen. Hessel heeft de waslichten onder het ciborium ontstoken, en te weerszijden van de Noodkist knielen de Loonsche pelgrims neer, heer Lodewijk met zijn zonen links, de landsvrouwe en Agnes rechts; achter hen staan met gebogen hoofd Otto van Witselbach en zijn vriend de Duitsche ridder.

Naast het nispoortje in den linker absiswand draalt Heynrick nog even.

Reeds vullen de kanunniken de koorbanken. Dan komen levieten met wierookvaten, en volgt, door twee dekenen begeleid, Garsindonius, de grootproost, oud-bisschop van Mantua. Statig schrijdt hij met den kromstaf, gemijterd, gehuld in pralende kazuifel.

Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, et inventus est justus.

De groot-proost heft de vesper-antifoon van Sint Servaas' Vigilie aan:

Ziehier een groot priester, die in zijn levensdagen aan God behaagde en rechtvaardig is bevonden.

Bleek bestorven, het voorhoofd zwaar berimpeld,

de trekken om neus en mond ouwelijk verscherpt, wijkt Heynrick achterwaarts, ziet nog Agnes.

Dan ontrukt hij zich aan zijn onmacht, spoedt door het nispoortje, zeven treden af, de gerwekamer door. Stoot daar, ruw in zijn haast, de zware deur open naar de kruisgang en jaagt voort, het wenteltrapje op, de stille deuren langs, naar zijn eigen cel. En gooit er zich neer op het polster, voorover, om zijn woeste snikken te smoren.

‘O liefste, liefste’ Wild slaat hij de armen uit, beukt het voorhoofd neer op de peluw, hard, aldoor harder. Ligt dan weer lange wijlen roerloos, kreunend om den dood.

Plotseling vaart hij recht, eindelijk stil. En rukt zich het novicenkleed van de leden. ‘Het is een straf, dit ongeluk! Gods straf, voor mij. Omdat ik in het kleed van een toekomstig priester op aardschen lust zinde. Omdat ik heilig en onheilig vereende in één meening. Ach, Servatius. Ik, die niet in reine overgave aan u dit kon wrochten, ik, Heynrick, knecht van Gods knecht, ik wil het boeten door met zuivere bedoeling mijn werk te vernietigen u ten offer met al mijn hoovaard en verdwazing mede.’

Heynrick staat voor de schrijftafel en heeft het manuscript ontrold, bereid het in flarden te scheuren. Maar bevreemd, als zag hij de dietsche woorden voor het eerst, herleest hij den aanvang, en leest voort, steeds aandachtiger, geboeid, leeft weer

dat leven mee zooals hij het meeleeft en wiegt zijn wee in het deinen van die rijmende regels. Aldoor stiller. Tot hij opziet en zich zegt: 'Onmogelijk kan zondig zijn, wat mij als een innig gebed de rust hergeeft. Wat ik zong voor Agnes, blijve gezongen voor Agnes: Servatius' engel vond in háár schooner gestalte en in mij zijn stem, zoodat niet ik zong, maar hij door mij.... En het is voor haar of mij niet, en niet voor de even hooghartige als goedhartige landsvrouw, maar voor Sint Servaas zelve, tot wiens eere Hessel het leze voor zijn dorpers en het arme volk uit de Trichter stegen.....'

Opeens vastberaden heeft hij zich neergezet, en schrijft nieuwe regels, die zich willig voegen achter het Amen van het tweede boek.

.....Des bid Heynrick
 In des waren Gods namen,
 Goede lude alle te samen,
 Die dit boeck hoeren leesen,
 Dat hij in haar ghedynghe moet wesen,
 Te Gode van hemelricke
 Dat hij ghenadelike
 Sijne ziele moete ontfaen;
 Want hi dicke hadde misdaen,
 Ende syn sondich mensche was;
 Dat hem der goede Sinte Servaes
 Sijne ziele moete verloessen

Van den duvelen des boesen,
Dat sij hem niyet en moeten schaden
Ende hij die ziele moete bestaden
In dat ewighe liecht;
Die grote Heer van Triecht
Dat hy syne ziele make vrij
In den name Goeds. Amen! Dat zij!

Opstaande ziet hij verwonderd dat de avondschemer reeds duistert in de hoeken van zijn cel; hij treedt op de kiste toe, welbezonnen. Geknield haalt hij er het scharlaken plechtgewaad uit met de breede boorden van gouddraad-borduursel, op de borst het schuins gedeelde blazoen van Veldeke, boven goud, onder rood. Hij gordt den korten degen om en neemt dan mijmerend een kleine ivoren harp van den bodem, eenige erfenis van zijn moeder. Slaat over heel dat riddergewaad, over wapen en speeltuig, zijn wijden zwarten kloostermantel, en leunt als een schaduw in den diepsten hoek, wachtend tot het duister zich zwarter samenweeft.

Eerst nu lijnen en vormen der dingen om hem heen zijn uitgewischt in de zwarte avondfloersen, en die ééne ster vlak voor het open raamluikje steeds helderder tintelt, buigt hij zich over de tafel, tastend naar de perkamentrol en naar den band van het tweede boek.

Alleen naar de ster ziet hij nog eenmaal om, en

glijdt dan met schichtige passen dicht langs de wanden op de binnenpoort der basiliek aan, open in dit avonduur voor de stedelingen, die na gedanen arbeid bij Sint Servaas komen bidden. Hier één, daar één, knielen ze, grauw in den schemer, op de bidbanken van het middenschip. Er is geen licht dan de kleine gouden sterrevlam der Godslamp vóór het ciborium. Leeg zijn de koorgestoelten in dit uur van avondeten vóór de completen. Maar niet lang, of Hessel zal komen en opnieuw de waslichten aansteken. En toch niet voor morgen vroeg, in den klaren ochtend van Sint Servaas' feest, boek en rol hier vinden en opnemen, meer en meer verwonderd. Dan recht er mee naar Heynricks cel lopen, en die leeg vinden. Dan heel langzaam begrijpen, misschien nog eer het weer avond wordt. Al lezend door zijn tranen heen. Goede Hessel.....

Heynrick heeft zijn anderhalf honderd kapittels voorzichtig neergelegd op het deksel der kiste, toeft nog even, het voorhoofd tegen het beeldwerk van den zijkant.

.....helpe mich daartoe
Die heilige predichere,
Mich armen sonder.

Zijn laatste gebed in Tricht, dat hij weer en over prevelt, nog nu hij door de straten naar de Ko-

ningspoort gaat. De zoelte van den Meiavond drijft hem tegen met een geur van appelbloesems en jong gras.

Op de stoepen onder de luifels revelen vredige stemmen. Een meisjeslach klatert op. Ergens binnen schreit een dwingend kindeke. Hier en daar in een voorhuis pinkelt achter de wijd open deur een waslicht in zwart ijzeren lantaarn. Daar rammelt een maarte met emmers en teilen. Verderop slaat een zwoele keukendamp van zieden en braden op uit kruisvenstertjes. Morgen is het immers vierdag en kermis! Reeds daalt de hoogtijstemming neer over Tricht, een vrede innerlijk vol vroolijkheid.

Heynrick betaalt aan den wachter bij de Koningspoort het bruggegeld, cijns voor het hoogwaardig Sint-Servaaskapitel: zijn eigen losprijs. Over de houten schipbrug kloppen zijn snelle vaste voetstappen. Aan gene oeverzijde wilde hij immers zijn. Nu is hij er. Nu scheidt hem voor levenslang onoverkomelijk de Maas, van dat verloren Paradijs, Loon en Veldeke, zijn jeugd!

Even draalt hij. De Akerbaan op naar de steden van Barbarossa? Tóch een ridder worden, en roem en rijkdom winnen, ter kruisvaart of in den krijg? Maar voor wie, nu het niet voor Agnes is?... Zuidwaarts trekken tegen den stroom in, tot hij komt in het vaderland der troubadours? Maar wie zou er zijn dierbaar Dietsch verstaan? Alle twijfel

is hier nutteloos getreuzel. Want hij weet het toch, wist het reeds in zijn cel: noordwaarts leidt zijn weg, naar de eigen dietsch-sprekende landen, Gelre, Brabant, Kleef, Holland. Van burcht tot burcht met zijn speeltuig en met de liederen, waarvan zijn hart gaat overvloeien wanneer hij zijn tranen bedwingt.

Zal er niet ergens daar heer of hertog zijn, die verveeld door de onbegrepen taal van de vreemde menestreelen en jongleurs, hem opneemt om den vertrouwden klank van het dietsch, waardoor zelfs graaf Lodewijks hart werd getroffen?... Of zullen ze hem uitlachen om zijn boerschen wildzang als een kraai onder de nachtegaleen? Zingen zal hij, almaar voort en zonder ooit meer te eindigen, almaar zingen van liefde, en zingend Agnes toch minnen, trouw tot den dood.

Dwars door de Maasbeemden leidde zijn weg, en nu door laag struweel den langzaam glooienden heuvel op. Boven aan den rand staat hij stil en wendt zich om... Wijd rondend ligt het open dal in den sterrenschemer van Mei, ijl verwaasd als de rijmen die even zweemen door zijn herinneren.

In enen dal scoen ende liecht,
Effen ende waelghedaen,
Daer twee water tsamen gaan,
Eyn groot ende eyn cleyne,
Claer, schoen ende reyne:

Dats die Jeker ende die Mase.
Beide te korne ende te grase
Es die stadt wale gheleghen,
Ende te schepen in voele whegen....

Ver van hem, eindeloos veel verder dan het goede Tricht, lijken Heynrick hier zijn anderhalf honderd kapittels. En dat komt, dat komt wijl hij is een nieuwe man op een nieuwen weg....

Zonderdat hij het wil, streelen daar zijn vingers langs de snaren van zijn moeders harp. En hij weet niet, of het klinkt als een sidderende snik of als een tranentrillende lach.

De moeder van Gelder **(1218)**

NA het hoorngeschal van den torenwachter, dat, bijna zegevierend, onverwacht bezoek aankondigde, leek slot Dalheim bij hondengebas, geroep van stemmen en gekraak van deuren en luiken, plotseling te ontwaken uit den winterslaap. Terwijl de valdeur neerknarste, verdrong reeds heel de dienaarschap zich in deuren en nissen van huizingen en stallen, en zelfs de bezetting was te hoop geloopt op den wallenomgang en in de torenpoortjes, allen nieuwsgierig, wie na de verveling der trage weken van vorst en dooi en veel natte nevels, op dezen eersten Februari-middag de herleving kwam brengen.

Ook de graaf met de twee kleine jonkers stond reeds op den drempel onder de diepe ronde hoofdboort, zes arduinen treden hoog, en daar hij waarlijk bezoek zag opdagen over de brug, nam hij z'n kinderen de lichte houten zwaarden der wapenles af, ze op zij in de hal werpend, die kelderkil achter hen duisterde.

Verrast keken de oogen aandachtiger, nu daar die vreemde kleine groep het plein opreed: geen bannerheer met zijn knapen, geen bisschop met zijn ridders, maar een vrouw in donkergrijze kap en mantel op haar hakkenei, gevolgd door een zwarten monnik en door een speerknecht in win-

tersch pelsjak, ernstig op de stilstappende paarden.

‘Moeder!’ Graaf Gerhard had haar het eerst herkend en bij zijn blijroep de twee knapen meetrekkend, de een aan de hand, den ander, den kreupele, half opgebeurd in zijn arm, was hij de stoeptreden reeds af, de vrouwe tegemoet.

‘Zie, zie - de moeder van Gelder,’ mompelden de kijkers. ‘Komt ze op haar beevaart naar Sint-Servaas hier overnachten?... Altijd nog in rouw om haar zoon den bisschop. Alweer ouder lijkt ze geworden.’

Richardis van Nassau was afgestegen, onder de uitbundige begroetingen van graaf Gerhard en den jongsten jonker, trok dan het eerst den schuchteren manken Otto naar zich toe om hem op het voorhoofd te kussen. ‘Hij is dezen keer waarlijk gegroeid, onze erfgraaf,’ bemoedigde ze het zwakke kind, tien jaar en de oudste, maar altijd in kracht durf en behendigheid de mindere van den achtjarigen Hendrik. Hij nestelde zich onder haar mantel en liet haar arm niet meer los.

De toegeschoten stalknechts brachten de paarden weg. Gravin Richardis wenkte den monnik haar te volgen, en goelijk glimlachend om Gerhards drukke vreugde en Hendriks afgunstig dringen naar haar anderen arm, schreed ze de wapenhal door, naar de steenen wenteltrap, die hen voerde in het huiselijk winterverblijf, vrouwe Margaretha's kemenade.

Het blokkenvuur vlamde er weldra hooger op onder de schouw waarvoor ze hun zetels geschaard hadden, terwijl de jonkers zich als kouwelijke poesen ineenrolden op de berenhuid voor grootmoeders voeten. Alleen de warme honingmelk had Richardis als welkomstdronk niet versmaad, al vertellend hoe ze in den nanacht uitgereden, op het slot van Straelen gevroegmaald hadden en op den burcht van Kessel het noenmaal deelden. Achteraf, dicht bij de ondoorzichtige groene venstertjes van den ronden torenkerker stond haar monnik met Dalheim's huiskapelaan in vrindelijk gesprek.

‘Op uw leeftijd, een reis zóó ver, eer de winter om is’, verweet vrouwe Margaretha haar, zachtzinnig hoofdschuddende, in verwonderde afwachting naar de beweegreden van dit bezoek op zoo ongewonen tijd.

‘Werd het u dan toch te eenzaam te Gelre op het slot?’ vroeg Gerhard, voldaan dat zijn voorspelling dus waarheid was geworden. ‘Honderdmaal heb ik u immers voorgesteld, kom bij ons wonen.’

‘Kinderen’, sprak Richardis rustig in de gouden blauwe vlammen neerziende, alleen de handen in den schoot vaster ineenklemmend: ‘ik wist immers, mijn zoon alleen nog te kunnen thuis treffen, eer de winter voorbij is.’

‘In waarheid, moeder, de zwaarden zijn ge-

veegd, rustingen en schilden glimmen als fonkelnieuw', riep de graaf van Gelder uit, geestdriftig bij de gedachte aan de naderende verlossing uit de wintersche eentonigheid. 'Zoo gauw de eerste leeuwrik opstijgt uit het winterkoren, trekken we uit.'

'Gerhard, die niet zonder oorlog kan.'

'Het is mijn bedrijf. En met reden.'

'Helaas ja, je bent er in opgegroeid,' zucht zijn moeder, en door der vrouwen gedachten schaduwt de herinnering aan de woelige tijden, toen Richardis' gemaal, graaf Otto I, met Brabants hertog in voortdurenden strijd was, en gevangen genomen, ten slotte zijn leen, Tieler- en Bommelerwaard, tegelijk met zijn twee zonen, Gerhard en Otto, in pand en gijzeling moest geven tot de hoge losprijs aan Brabant betaald zou zijn.

'Dat heeft me tegelijk mijn levensgeluk bezorgd', lacht Gerhard, zijn vrouw, Brabants dochter, aanziende, die glimlachend beaamt: 'De oudste van de twee jeugdige Geldersche gijzelaars wist wel evenveel van vredesluitens als van oorlog voeren.'

'En won zeker meer met den éénen vrede, dien hij in ware liefde bewerkte, dan met al zijn oorlogen daarna', vult Richardis veelbeduidend aan.

'Moeder, ik kan merken dat u langs Ruregemunde zijt gekomen.'

‘De Welven lieten er niet veel van over,’ geeft Richardis toe. ‘Ik begrijp niet, dat mijn zoon zijn villa optima daar in geblakerde puinhoopen laat liggen, een zwart verwijt in het groene land.’

‘Dat u zwarte gedachten gaf over uw zoon.’ Graaf Gerhard fronst de brauwen en blikte somber. Eerst na een wijle hervat hij:

‘Waarom moest de vermaledijde Welf aan die goede hoevenaars zijn wrok tegen mij koelen? U heeft gelijk, moeder, ze leden om mijnentwil’.

‘Lijden nog.’

‘Ach ja, ik heb beloofd ze te helpen.’

‘Wacht er dan niet langer mee, Gerhard. Te meer omdat ze 't zoo waard zijn. Zag ik niet, hoe ze trouw aan hun heim, van puin en zoden krotten bouwen midden in hun akkers, waar ze toch weer koren zaaiden.’

‘Had het Sticht me maar niet de handen zoo vol gegeven..... Maar ik vergeet, dat ge over Utrecht niet zonder hartzeer hooren kunt. Vergeef me.’

‘Spreek vrij uit, Gerhard. Zou ik een Christinne zijn, zoo ik na twee jaren nog niet verzoend was met Gods wil?’ Toch vloeien Richardis' oogen vol tranen, en een eerbiedig stilzwijgen zinkt over de groep aan den haard. De graaf en zijn vrouwe weten te goed, hoe de zachtmoedige priester, die door Gerhards drang en drijven, zeer tegen zijn aard en eigen verlangen in, van vergeten prior te

Xanten tot bisschop van Utrecht werd gekozen, steeds haar lievelingszoon was, en zoo jong reeds haar raadgever en zielsleider. Na zijn vroegen dood werd ze stervensziek van verdriet, maanden na maanden.

‘De kromstaf was Otto te zwaar. De vier jaar, dat hij hem droeg, telden tiendubbel voor hem.’ Onrustig verschuift graaf Gerhard op zijn zetel bij haar stil geprevelde klacht. Z'n eigen domme schuld, dat het gesprek daar terecht kwam! En 't ergste, nu is hij zelf te ontdaan om over iets anders te kunnen beginnen.... Waarom eigenlijk roept zijn moeders bijzijn immer allerlei zelfverwijt in hem op? Vandaag erger dan ooit.... Eerst over het platgebrande Ruregemunde, nu over zijn broer. 't Eene vernield om hem, de ander dood door hem? Zijn schuld? 't Is waar, hij heeft dien eenigen broer altijd overheerscht met zijn drieste kracht, en hem ten laatste tot z'n willig werktuig gemaakt. Heeft die bisschop tegen wil en dank, daar dan zoo onder geleden, dat hij er van stierf?.... Met dat al, Gelder heeft toch maar de rijke tienden van Odiliënberg en zijn domein van het Sticht verkregen! Zoo waren de vier korte jaren, dat een zoon van Gelder Utrechts kromstaf droeg, door Gerhards toedoen Gelder niet tot nadeel. Al kost het behoud van die gemakkelijk gewonnen tienden hem nu ook veel hoofdbreken, en een harden strijd tegen zijn broers opvolger.

Nu zijn gedachten naar dien ondankbaren tegenstander gedreven zijn, vergeet Gelders graaf opnieuw alle voorzichtigheid.

‘Bisschop van der Lippe is al te gauw vergeten, dat wij, Gelder en Holland, hem den kromstaf in de hand gaven. Zoo'n opkomeling! In plaats van onze bondgenoot te zijn, weet hij niet hoe 't ons lastig genoeg te maken. Eigengereide dwingeland, die hij is.’

‘Gerhard, bedenk dat het Sticht voluit recht heeft op de tienden van Odiliënberg. Koning Lotharius schonk het immers met heel het domein weg aan den Utrechtschen bisschop Hungerus, toen hij er met zijn kanunniken een schuilplaats vond voor de Noormannen.’

‘Odiliënberg en zijn domein liggen midden in Gelders gebied’, zoekt Gerhard zich te verdedigen onovertuigd zelf. Dan, geen andere uitredding vindend, slaat hij de vuist tegen het voorhoofd en vraagt met een gewilden lach: ‘Maar moeder, u zoudt ons immers zeggen, waarom u zoo vroeg in 't jaar komt. Toch niet, durf ik meenen, om Gelders leger den opmarsch tegen het Sticht te versperren?.... Biecht op, welke muizenissen dreven u uit uw geliefd slot Gelre naar deze oorlogbrakende spelonken?’

Richardis ziet den ruigen knoestigen man naast haar nadenkend aan: Hoe kan deze ruwe, rustelooze reus, voor wien oorlog het liefste spel is,

toch haar zoon zijn? En moeten nu, bij vaders voorbeeld, de twee jongskes aan haar voeten, opgroeien tot zijns gelijken, met vechten tot levensdoel, zonder de rampen te achten, die de oorlogszucht der heeren brengt over hun arm volk?

‘Vrede, vrede’, murmelt ze, en haar hand streelt zacht over het blonde hoofd van manken Otto, die ongemerkt tegen haar knieën is komen leunen, Otto, naamgenoot van haar gemaal en van haar liefsten zoon, nu op zijn beurt haar lieveling, in wiens klare grijze oogen ze altijd weer iets meent te herkennen van haar eigen diepste wezen. Stumperd! hoe hij er zelfs hier op bedacht is zijn misvormden voet te verbergen voor vaders ergernis. In den jongeren Hendrik, die kroop en wentelde, tot hij voorover lag, en op de ellebogen steunend met de voeten op den vloer hamert, roert Gerhards aard al zoo kenbaar. Die trekt met zijn vader mee op avontuur eer 't zes jaar verder is. Kon ze manken Otto tenminste dat ruwe krijgsbedrijf leeren verafschuwen, hem z'n misvormdheid tot z'n geluk laten worden. Ach, droomen, droomen.... Wat voor invloed zou zij hebben op haar kleinzonen, een moeder die zelfs haar eigen oudsten zoon niet vermocht te leiden en nooit gelukkiger was, dan in de dagen toen ze zich zelf zoo volkomen mocht overgeven aan de leiding van den jongste? Neen, het kan niet anders dan haar vaste overtuiging blijven: het eenige dat ze vermag voor de

haren, die reeds stierven of nog leven, is bidden. Biddend haar leven offeren aan God terwille van hen.

‘Ik kwam alleen, Gerhard, om u en uw vrouwe en uw zonen te vertellen van het besluit, dat ik over m'n eigen leven heb genomen. Wanneer de eerste leeuwrik zal opstijgen, kinderen, verlaat ik Gelre om mijn verdere dagen alleen nog aan den dienst van Christus onzen Heer te wijden in het Cistersiënsers klooster Camp bij Krefeld.’

Kalm heeft ze gesproken, maar er was zoo iets plechtigs in haar stille stem, dat de anderen haar ontroerd blijven aanzien, zonder een vraag of een woord. Zoodat ze ten laatste zelf met een vragenden glimlach hervat: ‘Aldus zal dit ons afscheid worden.’

Daar springt haar zoon Gerhard op: ‘Nooit, nooit. Wat haalt u zich in het hoofd, moeder? U weg uit Gelder?’

Hij stoot met den voet z'n twee jongens op zij en begint in de houtblokken te rakelen, dat de vonken opknetteren. Het duurt lang. Nu hij zich eindelijk weer omwendt en opziet, is zijn verweerd gezicht en zijn stroeve baard nat van tranen.

‘Alsof we u zoo maar uit Gelder zouden laten gaan. Niets er van. Niets. Nooit.’

‘Bedenk, hoeveel er gebeden moet worden, hoeveel geofferd in liefde en zelfverloochening om Gods genade te behouden, waar zooveel ver-

zuimd en gezondigd wordt,' verweert Richardis zich rustig tegen dit onstuimig verzet.

Maar met overeengeslagen armen en gedoken hoofd begint graaf Gerhard heen en weer te stappen door het vertrek, dof mompelend, zonder iets te zien of te hooren. Vrouwe Margaretha heeft Richardis' hand in de hare genomen en vraagt met beschroomde deernis: 'Is het soms een ingeving van den al te eenzamen winter, moeder?'

'Dochter, ik heb geweten wat me te doen stond, sinds Gerhard me de tijding bracht van uw zwagers dood. Eén moet er leven in een geslacht, die er zich voor opoffert aan God. Otto, de bisschop, is niet meer om voor Gelre het heilig evenwicht te bewaren. Nu is mijn beurt gekomen.' Maar Margaretha begrijpt niet, en ziet beklemd om naar haar man, die aan zijn leegen hoogerugden zetel kwam leunen en somber vraagt: 'Is het mijn schuld, moeder, dit ook?'

'Laat me u zeggen, Gerhard, dat ik God dank voor deze late roeping.... Wat spreekt ge van schuld? Het is de Voorzienigheid, die me wijst en leidt.'

'Toch niet buiten Gelders landpalen, mater venerabilis, zoolang ik leef!' Gerhard heeft waarlijk de zelfbeheersching gevonden, die hij zocht. Hij spreekt met een hem ongewone waardige bedaardheid, waarin zijn onverzettelijkheid evenwel te sterker voelbaar is.

‘Ik mag toch niet veronderstellen, dat mijn zoon Gods wil zal tegenwerken?’

‘Goed dan, goed - wijd u aan God. Maar hier in Gelder zelf. Zou er soms geen vrouwenklooster zijn binnen Gelders grenzen?’

‘Geen klooster van de orde, die ik boven allen schat, daar ze den regel van Sint-Benedictus in den strengsten zin naleeft. Maar beter dan ik, zal deze naamgenoot en trouwe navolger van den roem der Cistersiënsers, vader Bernardus, u over het wezen en de regels van Citeau's klooster kunnen inlichten. Vader-abt van Citeau zelf zond hem mij toe, ten antwoord op mijn bede om opname, ondanks mijn ouderdom en onwaardigheid.’ De jonge Bernardus is bij vrouwe Richardis' woorden en noodenden wenk, met een hoofdbuiging nadergetreden.

‘Onze vader-abt van Citeau, overste van alle mannen en vrouwenkloosters der Cistersiënsers, zendt u en de uwen zijn zegen, heer graaf, en laat u verzekeren, dat al onze broeders en zusters God danken, daar de keuze der hooge vrouwe van Nassau en Gelder juist op hun orde is gevallen.’

‘Uw vader-abt van Citeau had het moeten inzien,’ gromt graaf Gerhard ten antwoord op dien wij dings vollen groet: ‘een landsvrouwe van Gelder in een orde buiten Gelders grenzen, dat kan een graaf van Gelder niet goedschiks toelaten.... Oordeel zelf, vrome vader.’

‘De orde gaat boven het oord’, spreekt vrouwe Richardis, meer om den monnik dan om haar eigen besluit te verdedigen.

‘En mij gaat mijn moeder boven orde en oord,’ roept graaf Gerhard, onmachtig om zijn gevoeligheid langer te verbergen. ‘Begrijp dan toch, dat ik u niet kan missen! Straks zou ik zelf nog niet hebben geraden waarom. Maar nu zie ik het duidelijk in: u zijt m'n geweten, moeder, en meer, meer...’

‘Waarom een weerstand, die ons het afscheid pijnlijk laat worden, Gerhard? Mocht ik iets zijn voor u, zal ik het niet blijven, meer, veel meer natuurlijk met God tot helper?’

‘Vader Bernardus’, voegt Gerhard radeloosden monnik toe: ‘U verstaat misschien beter dan deze moeder zelve, dat een zoon zijn lieve moeder niet missen wil.... Welnu, boodschap uw vader-abt, dat vrouwe Richardis van Nassau niet naar de orde der Cisterziënsers komt, als de orde der Cisterziënsers niet komt tot vrouwe Richardis van Nassau’. Vermetele uittarting argwanend, fronst vader Bernardus de wenkbrauwen, maar zijn afwerende vraag voorkomt Richardis bevreemd. ‘Hoe meent ge, Gerhard?’

‘Ach ik meen in allen deemoed niets anders dan dat ik als landheer de Cisterziënsers binnen Gelder roep. Zeg zelf, vader Bernardus, steekt daar kwaad in?’

‘Lofwaardig is de goede meening’, antwoordt de monnik bedachtzaam.

‘Zeg me dan alleen nog, of ge van bouwen weet, als zoovele monniken?’

‘Ik mocht als bouwmeester toezicht houden bij den bouw van Camps kerk en abdij.’

‘Dan heeft de Voorzienigheid u ons toegestuurd! Hoor toe. Ik wil de Moeder Gods een kerk bouwen en de moeder van Gelder een abdij, zoo weidsch als er binnen Gelders of Hollands of Brabants grenspalen niet staat. Waarlijk, moeder, het is me alsof ik in een wonder leef, zoo komen me de nieuwe gedachten. Het kan niet anders, die kerk en die abdij moeten er zijn - ter verzoening voor alles wat me wroegde, sinds ge hier zijt. Ruregemunde gaat uit zijn puinen herrijzen rond Maria's munster en Richardis' klooster, die ik tot straf van mijn hebzucht zal begiftigen met leenen, tweemaal zooveel tienden opbrengend als Odiliënberg met zijn domein... Och neen, niet dat weigerend gebaar.... Wat wenscht u meer? Spreek. Alles, zoo ik u maar houden mag’.

Richardis heft het hoofd op uit haar tweestrijd en vraagt zacht: ‘En in dat munster van Maria komt mijn zoon bidden?’

‘Bij komen en gaan, uw zoon en zijn zonen en alle zonen van Gelder, die nog ooit worden geboren. En in die abdij van Richardis komt uw weerbarstige zoon met u vasten, elk jaar veertig dagen,

en Paschen vieren, Pinksteren en Kerstmis.... Versta me dan: alles wat ge wilt, zoo ge maar blijft, moeder.'

'Gerhard, hoe zou een moeder de liefde van haar kind kunnen weerstaan?'

Richardis' stem beeft van tranen.

'Ze blijft! Hoor, Margriet, kinderen, hoort - moeder Richardis blijft. Dank daarvoor, voor altijd dank!' En haar handen, die hij in zijn klemmende knuisten had gegrepen, loslatend, trekt hij de kleine knapen in z'n armen, struischen Hendrik, z'n trots, kreupelen Otto, z'n leed, en voert hen z'n moeder toe, tusschen de twee de knie buigend, links en rechts nog den arm om hun lenden.

'Abdisse van Ruregemunde, zegen Gelders graven,' vraagt hij, en met haar wijzen glimlach en wijd-schouwenden blik legt Richardis eerst op dat woeste kroeshaar van haar zoon, dan op het blonde en het donkere hoofd van haar kleinzonen haar teere, dorwittehanden, en prevelt B e n e d i c a t...

'Vier torens en een koepel zal Maria's munster hebben,' begint vader Bernardus dan ongevraagd te spreken, terwijl zijn oogen afwezig staren en zijn hand met zacht gebaar iets onzichtbaars wijst en bestrijkt: 'twee zware torens die de kerk steunen, twee slankere die haar heffen, vier torens rijzig ten hemel op, om te waken over de ciborie van den doorzichtigen koepel op het kruispunt van schip en dwarsschip. Uit glanzig grijze steenen voltogen

zullen transen en tinnen als geslepen edelsteenen het licht vangen op de facetten hunner veelvlakken, en omkranst zullen haar gevels zijn door rondende gaanderijen, die tusschen hun ranke zuiltjes, onder de fijne boogjes door, schaduw en glans wisselend spelen laten. Bloemen om haar poorten, bloemen in haar gevelranden, en als bloemen de kapiteelen der zwart marmeren kolonetten die binnen in vensters en nissen en galerijen, de lichtzoekende bogen zullen schragen.... Niets mag er zijn dat ons ter aarde drukt in Maria's munster, ontwaken moet er ons hemelverlangen en onze ziel er ontluike tot haar schoonsten bloei.'

'Een kerk van morgengeluk', beaamt vrouwe Margaretha, opgenomen in het visioen van den bouwmeester.

'De kerk van Gelders hoop', weet Richardis... 'maar vooral, vader Bernardus, meer altaren en meer ruimte voor het volk van Gelder dan voor de kloosterlingen der abdij.'

'Laat Maria's munster schooner zijn dan alle kerken aan Maas of Roer of Rijn', beslist graaf Gerhard 'maar onthoud vooral: binnen twee jaar moeten kerk en klooster voltooid.'

'Als Maas en Roer ons met de steenen, het hout en de leien, ook bouwlieden brengen, talrijk als er dagen zijn in twee jaren.'

'Die zullen er komen. De moeder van Gelder mag niet wachten op haar huis.'

‘De Moeder Gods niet op haar kerk aan Maas en Roer,’ verbetert vrouwe Richardis haar zoon... ‘En gij, bouwmeester, slijp en ciseleer als een edelsmid voor Maria nu facetten en bloemranken en peilertjes, maar voor mij, oude boetelinge, bouw een cel van de ruwste steenbrokken, bouw gangen strak en streng, waar niets de aandacht afleidt van de eigen kleinheid en alles de ziel doet zoeken naar haar Verlosser...’

Daar zwijgen allen verootmoedigd, daar ze in hun vervoering voor het bouwplan, vrouwe Richardis' roeping vergaten.

‘Ach, een al te strenge abdis zult u zijn,’ klaagt Gerhard dan. Maar de jonge Otto heeft als zoo menigmaal, zonder zien of hooren, voortgesponnen aan zijn eigen gedachten, en zoetjes zegt hij:

‘De schoonste stad van Gelder zal Ruregemunde worden met zulk een kerk en klooster. Daar moeten breede grachten en sterke wallen omheen, en op den hoogsten toren zal ik uitzien of de Welf soms komt. Want niemand mag u storen, grootmoeder, als u voor Gelder bidt.’

‘Verstaan, hoop van mijn hart, verstaan zooals ik verstaan word door jou.’ Richardis heeft den kleinzoon in haar armen genomen. ‘Nu zal ik hem toch zien opgroeien en over hem mogen waken’, en ze beseft ineens dat ze bovenal terwille van hem zich zoo gelukkig voelt om de nieuwe beslissingen.

De krijgslist van den abt (1570)

TOEN ze met hun drieën de Completen van Beloken Paschen hadden gezongen - dof en weifelig zwierf de klank van hun versleten stemmen verloren, onder de zwart beblakerde gewelven - waren broeder Bonifacius en vader Tarcisius, nabiddend met gebogen hoofd en gekruiste armen, teruggegaan naar hun cellen diep-weg in het leege duistere klooster. Abt Wormbst echter bleef als immer het laatst en nog lang voor het tabernakel neergekniel. Wie ter wereld had ook meer te bidden en aan God te vragen dan hij, wien in dezen benarden oorlogstijd de zorg voor het aloude Kloosterrode¹⁾ was toevertrouwd en die het tot tweemaal toe moest prijsgeven aan de troepen van de Nassauers bij hun opmarsch tegen de Spanjolen. De hooge brandschatting van tienduizend rijksdaalders had hij hun niet kunnen of willen opbrengen - dus werd het vuur aan de muren gelegd. En al waren de weidsche gebouwen hier op den heuvel midden in de bosschen al te hecht om zelfs door vlammen vernield te worden, toch stonden ze er nu met gehavende daken, half verkoelde balken en binten, bewalmde muren, en uit de holle vensters gruwde de verlatenheid even somber als de verwoesting zelf. Want van de kloosterlingen

1) Rolduc.

en scholieren waren na hun vlucht geen anderen nog weergekeerd, dan alleen broeder Bonifacius, de tachtigjarige, door heimwee teruggedreven naar het oord, waar hij vier jaar oud als wees werd opgenomen; vader Tarcisius, de man Gods en wijze leeraar, die altijd verlangd had zijn leven als kluizenaar te mogen voleinden; en hij, de abt, toen eindelijk een Akensch burger, op voorbede van deken Wormbst van het Maria-munster, zijn neef, den losprijs van tweehonderd daalders betaalde om hem uit de gevangenschap der Nassauers vrij te koopen. Drie dus nog over van de voltallige en bedrijvige kloostergemeente, die nog geen tien jaar geleden de abdij bevolkte. Drie - maar immers nog genoeg om te bidden voor Kloosterrodes behoud en wederopbloei. Drie - en waarom niet hoopvol en blijmoedig de toekomst tegemoet gezien? Na vier en een halve eeuw weer en nog drie broeders hier, waar er immers eenmaal drie gekomen waren om deze heilige plek te vinden en er, de H.

Drievuldigheid ter eere, in den vorm van een klaverblad drie-in-één, den grondslag te leggen voor een stad Gods, die nooit vergaan mocht. *B e n i g n e f a c , D o m i n e , i n b o n a v o l u n t a t e t u a S i o n , u t a e d i f i c e n t u r m u r i J e r u s a l e m .*

Het Miserere - vers is voor Kloosterrodes abt tot de verzuchting geworden van elk zijner levensuren bij dag en nacht. 'Handel goedgunstig, Heer,

in Uw welwillendheid met Sion; dat opgebouwd worden de muren van Jeruzalem'. Om Kloosterrode heeft hij in zijn gevangenschap angsten doorstaan heviger dan die van anderen voor den dood. Maar toen hij, eindelijk vrijgekocht terugkwam, alleen door dien angst een oud man geworden, stond hij beschaamd over zijn gebrek aan vertrouwen in God, die gewaakt had over wat de tijdelijke waker onbewaakt moest achterlaten. Neen, neen - Kloosterrode was nog geen bouwval - en veel verarmd was Kloosterrode evenmin; want bij de eerste geruchten over het leger dat van den Rijn optrok tegen de Spaansche tirannie, had de abt met de kloosterlingen alles wat de abdij aan kostbaars bezat, de heilige vaten, relieken, beelden, kandelaars en kroonluchters, boeken en paramenten, de altaar- en ordegewaden, vloer en wandtapijten, in koffers en kisten van ijzer verborgen in de dichtgemetselde geheime kluizen onder de voorraadkelders. Daar lag Kloosterrodes kerkeschat nog begraven, veilig, zooals de herinnering aan Kloosterrode wel moest begraven liggen in het hart van de nu verspreide kloosterlingen en scholieren, het onweerstaanbaar heimwee dat hen vanzelf terug zou drijven....

Abt Wormbst ging langzaam de treden af van het altaar naar het middenschip, zag het maanlicht schuin door de hooge nisvensters langs de gewelven en pijlers glijden, en glimlachte stil voor zich

heen. ‘Kloosterrode is niet dood, maar het slaapt. Een slaap als een schijndood, door God gegeven om deze Zijn stad tegen alle aanvallen te beschermen. Want welke oorlogsmannen plunderen wat leeggeplunderd lijkt of verliezen hun tijd met den brand te stoken in wat reeds gebrand heeft zoover het branden kon? Sterker dan wallen en grachten en honderd kartouwen, beschermt de schijndood Kloosterrode....’

Gelukkig met die gedachte - was ze niet een troostend antwoord op zijn laatste bidden? - kwam abt Wormbst de kerk uit. Maar eer hij zich weer omwendde om haar poort te sluiten met den zwaren sleutel, dien hij aan den gordel droeg, zag hij verrast en onderzoekend het voorplein over. Een schaduwgedaante had zich daar losgemaakt uit den onzekeren schemer van laten dag en vroege maan, en trad op hem toe, een man dicht in zijn mantel gehuld met den hoed diep in de oogen, die tegelijk de hand geruststellend uitstrekke: ‘Schrik niet, vader abt. Uw neef en vriend, deken Wormbst, zond mij. Ik ben de jongste van zijn kapelanen aan het Maria-Munster. P a x t e c u m.’

‘Een Christelijke groet mag wel ons wachtwoord zijn in deze tijden van vervolging en geloofshaat. Toch dacht ik eerder aan de weerkomst van een onzer vroegere kloosterlingen dan aan een verspieder of sluipmoordenaar, toen ik u zag.... En nu nog eerder aan goede dan aan kwade

tijding.... Alsof mij zoeven daarbinnen betere dagen voorzegd zijn!’

Bedrukt, bijna meelijdend zag de kapelaan den ouden man aan, zoo zwaar beproefd en nog zoo vol vertrouwen: ‘Al is het wel niets over beeldstormers en rebellen, dat ik u melden kom’, begint hij omzichtig, ‘toch zal 't misschien deerlijk voor-eens-en-altijd uw goede hoop verstoren. Welingelicht laat deken Wormbst u zeggen, u voorbereid te houden op de komst van een drietal gelastigden, die den Paus volgens zijn wil en verzoek verslag moeten geven over den toestand van Kloosterrode. Het is in Aken geen geheim meer, dat de nieuwe orde, door onze stad binnen haar muren geroepen eer de ketterijen nog verder zouden voortwoekeren, dat die zeer verdienstelijke geloofsverdedigers hun werk over heel deze landstreek willen uitstrekken, en den Paus verzochten zich hier te mogen vestigen. In deze ‘verlaten puinhoopen van een oud klooster’, zooals ze hem uw weidsche abdij noemden’.

‘Dus.... dus?’ heel langzaam drong de beteekenis van de Akensche boodschap tot abt Wormbst door. ‘Ja maar.... ik heb grooten eerbied, groote bewondering voor de zonen van Ignatius.... maar van Kloosterrode moeten ze afblijven, heer kapelaan. Wat? Wat!’

‘Als u de Pauselijke gelastigden aan het verstand kon brengen, dat het hier geen puinhoopen

van een verlaten klooster zijn,' weifelde de boodschapper, wien de grijsaard dor-bleek in zijn ontdaanheid, meer en meer een schim begon te gelijken, zooals hij daar in het maanlicht stond voor de bewalmde gevels van het doodstille, immers hol-uitgebrande klooster.

'Puinhoopen?' Abt Wormbst ontwaakte uit diepe overweging. 'Zooeven nog geloofde ik vast, dat voor Kloosterrode deze schijndood juist Gods bescherming was. Daarom moet ik nu wel gelooven, heer kapelaan dat uw boodschap het werk is van God, die zegt: 'Leef op, Kloosterrode, en toon dat ge sliapt en niet dood waart. Leef om hen te weren, uw naaste vrienden, die zich reeds uw erfgenamen waanden... Waak, waker, dien Ik hier stelde!' Zie, jonge vriend, twee keeren moest ik Kloosterrode door overmacht gedwongen, aan het gevaar overlaten - deze derde maal sta ik en blijf ik op de bres! Drie Pauselijke gelastigden om Kloosterrode tot verlaten puinhoopen te verklaren? Laat ze komen! Ik lach, omdat ik denk, hoe ze zullen afdruipe. Vier en een halve eeuw lang werd door onze kanunniken door lief en leed heen, door verval en verheffingen heen, de regel van Augustinus onderhouden, en zoolang abt Wormbst hier staat als plaatsvervanger van alle Augustijnen, die hier ooit God dienden en verheerlijkten, zal welke orde ook die van Augustinus niet verdringen van Kloosterrode!'

Bezielden zijn eigen woorden den grijsaard zoo, of stroomde de bezieling hem toe van omhoog, terwijl hij sprak? Hoe dan ook, de voorzichtige boodschapper oordeelde het noodig den goeden kloostervader te beschermen tegen een ongerijmde vervoering, die de teleurstelling des te zwaarder zou laten wegen: ‘Toch vrees ik, vader abt, dat alle betoog hier weinig zal baten, omdat de werkelijkheid het weerspreekt.’

Daar begonnen de oude oogen jong en vroolijk te tintelen: ‘Niet te haastig, heer kapelaan, met uw oordeel over de werkelijkheid. Wij scheppen ze zelf, die werkelijkheid, u en ik.... u alvast door me den pachter met zijn twee zoons te gaan roepen.... ik daarbinnen met m'n twee laatste getrouwen. Wij met ons drieën, en drie stevige boeren, en u, dat is zeven. Meer dan genoeg om Kloosterrode weerbaar te maken tegen deze nieuwe belagers. Volg me, heer kapelaan. Een nacht slapen mogen we wel voor de eer van den grooten Augustinus over hebben.’

II

Het was of het nieuwe leven, dat het onvoorziene gevaar zoo plotseling in Kloosterrodes grijzen wachter wekte, tegelijk heel Kloosterrode waarlijk uit zijn schijndood opriep. Uur na uur duurde daarbinnen het heen en weer loopen, het

kloppen en breken, het sleepen en aandragen, trappen op, trappen af, de kelders uit, de gangen door, alles naar de kapittelzaal en de kerk. Nog vóór middernacht was het zwaarste werk verricht, toog de pachter met zijn twee zoons uit, om, volgens weldoordacht plan, ook de pachters en pachters-zonen van de omgelegen hoorige hoeven op te roepen en uit te zenden, zoodat naar elke der vijftien parochies, sinds de dertiende eeuw aan Kloosterrode toevertrouwd, een afzonderlijke bode uitging, die vóór of kort na zonsopgang mede terugkwam als begeleider van den parochie-pastoor door abt Wormbst ontboden en in de kapittelzaal opgewacht.

Zwijgend schuiven ze binnen, allen verwonderd, min of meer ontrust, sommigen na te lange eenzaamheid wat schuw en bedremmeld: Kerkrade en Hertogenraad verbaasd Afdon en Merkstein te treffen, Simpelveld, Eigelshoven, Bochholz te zien komen, den een na den ander, Heerlen, Welten, Hoensbroek, Voerendaal, en het laatst Eys, Eepen, Mechelen, Gulpen en Wylree, Nieswieler en Waalwieler. De meesten zijn oud en verrimpeld als abt Wormbst zelf, zorgelijk, arm, in sjofele groen verschoten toga's. Maar de ongewisse vraag in hun blik is verwachting geworden, omdat ze daar midden in de zaal die kisten zien staan, geheimzinnig gesloten nog, maar zeker vol kerksieraden en rijkdommen, die de oude abt onder hen wil uitdeelen

vóór de oorlogsmannen hier opnieuw komen plunderen of vóór de dood komt om Kloosterrodes laatste, veege bewakers te halen.

Als de vijftien eindelijk allen bijeen zijn, staande geschaard langs de steenen muurbanken, heft abt Wormbst zich van zijn zetel op, geheel weer de waardige kloostervader van weleer, zegent hen met een wijd kruissteeken en een plechtig *Benedicat vobis Dominus ex Sion* en spreekt hen over Kloosterrode, waar ze zijn opgeleid en van waar ze werden uitgezonden naar hun parochie. Ze zijn en blijven allen immers Augustijnen, al nam de zorg voor hun goede boeren hun harten hoofd nog zoo in beslag. ‘Ik ben dan ook overtuigd,’ gaat de abt met nadruk voort, ‘dat elk van u niets liever verlangt dan Kloosterrode voor Augustinus te behouden. En daarom, broeders,’ roept hij in een geestdrift, die hem opheft boven zijn eigen verschrompelden ouderdom, ‘in het harnas voor Kloosterrode!’

Die alarmroep wekt een schrikgezicht van krijgsgewoel in rooden vlammingloed, en tegelijk vragen, kreten, verzuchtingen onder de vijftien. De een ziet den ander aan hoofdschuddend, spottend ook al, plotseling bewust van hun eigen en der anderen dorren herfst, zoo ver van de strijdbare bezieling, die abt Wormbst door den hemel schijnt ingestort. ‘We zullen niet veel meer kunnen dan bidden en ons dagelijksch leed aan God op-

offeren.’ Voerendaals wit pastoorke, de oudste, neemt het woord voor allen, en wordt al sprekend plotseling zóó klein en schraal, alsof hij in zijn mantel als in een schulp wegkruipt. ‘Wij vreedzame herders, zijn wij mannen om te vechten?’

‘We behoeven dan ook alleen maar te zingen,’ stelt de abt hem glimlachend gerust. ‘Geen soldaten maar kanunniken heb ik noodig vandaag.’ Er gaat een ‘O!’ van verlichting op.

‘Dat is de wapenrusting, die ons voegt,’ juicht pastoor Everaard van Eys, nu vader Tarcisius en broeder Bonifacius, na die verklaring van den abt, de kisten openen en de ordegewaden er uit te voorschijn halen, de Augustijnsche zwarte tabberden en witte sjerpen, en ook de zwarte pijen der leeebroeders voor de pachters en de pachterszonen.

Eer het een half uur verder is, trekt een stoet van achttien kanunniken van Sint-Augustinus, gevolgd door evenveel leeebroeders, achter den abt in zijn wijden grauwen pelsmantel processiegewijze de kerk van Kloosterrode binnen. Daar straalt het altaar van tallooze waskaarsen op zilveren kandelaars en in koperen kroonluchters, met kleurige tapijten zijn de muren behangen, altaar vloer en treden belegd; weidsche getijdenboeken liggen op de rijkgebeeldhouwde lezenaars voor de diepe koorstoelen.

* * *

Te paard langs de heirbaan uit Aken komen ze met vieren en eene stalbroeder tot rijknecht achteraan, een waardige stoet: een Dominikaan uit de Akener Jacobstraat en twee Kruisheeren van Wasserburg, tot getuigen; en gewapend met den Pauselijken lastbrief, de rector van de nieuwe orde, voor wier klooster en scholen het huis in de Akener Gengstraat reeds te eng wordt. Onderweg heeft een van de Kruisheeren Kloosterrodes geschiedenis verteld, van den schoonen aanvang af, toen de wonderbare klokken Ailbertus en zijn twee broers er welkom toeluiden. Al pratend en toeluisterend zijn ze gekomen bij den omdraai van den weg, waar ze afspringen om te voet tusschen de pril ontluikende boschboomen den kloosterheuvel op te klimmen.

‘Klokken!’ roept de rector, na het stichtingsverhaal des te meer verbluft, nu daar in den grijzen kerktoren een luiden en tampen en dreunen begint van zware en lichte klepels, plechtig en feestelijk als in vredestijd op hoogtij morgens. ‘Een beiaard in een bouwval?’

‘Niet onmogelijk, dat de toekomstige nieuwe bewoners Kloosterrode even welkom zijn, als vroeger Ailbertus en zijn broers hier welkom waren,’ lacht de Dominikaan, ‘het klokkenwonder schijnt zich te herhalen.’ Maar ze weten alle vier te goed, dat het geen tijd van liefelijke wonderen is, deze tijd van vuur en bloed.

‘Puinhoopen gelijken dit echter allerminst!’ zinspeelt een der Kruisheeren bijna teleurgesteld op de zinsnede uit rector's brief, die zij als getuigen moeten bevestigen.

‘Ik moet toegeven,’ weifelt de rector voorzichtig, ‘dat de Aprilzon vanmorgen bedrieglijk verguldt, wat zich dezen winter in zijn ware gedaante als holle spelonken voordeed.’

‘Dan geeft de zon den nieuwen schijn en de klokken het nieuwe leven - en is het tenslotte toch een wonder,’ prevelt de andere Kruisheer, de jongste van de vier. Nu ze naderen hoort hij het eerst, door het gebeier heen, vlagen van diepdoortonende mannenstemmen, koorgezang door de klokken begeleid, dat hun vol wijding tegengalmt, nu zij de kerkpoort voorzichtig hebben opengestooten, en nog zachter, bijna schuw binnengaan.

Op de achterste banken knielen ze neer, achter de donkere rijen der leekbroeders, in een kerk, waarvan elke steen bezield schijnt door den zang der Augustijnen, die op het hoogaltaar in hun stemmig orde-habijt in de goud-overschenen koorstoelen gereid staan voor de folianten op de rijke lezenaars.

A morte dira criminum
Vitae renatos libera,

‘Behoed voor den droeven dood der zonden,

wie Gij verlost tot een herboren leven', zingen de kanunniken. En nu de rector en ook de drie Pauselijke gelastigden van hun verwondering bekomen, verklaring zoeken, en één voor één die wrakke, hoekige gestalten onderscheiden, de dorre rimpelgezichten, zoo star en ernstig naar den tekst gericht, vragen ze zich af of dezen, misschien de heiligste van de honderden Augustijnen, die onder en na Richer, den eersten abt, hier God dienden, zelf uit den dood verrezen zijn, tegelijk met Ailbertus' klokken, om Kloosterrode te beschermen tegen hen! Belagers voelen zij zich, indringers, en toch weten ze niet zeker, of alles soms een droom is. Nog niet, nu ze, even schuw als ze binnenkwamen, weer buitenstaan onder den galm der klokken in de schaduw van den toren.

Hun blik glijdt van zijn voet naar zijn top, van den top opnieuw langs de kloostergevels, wier holle vensters als spottende plagende oogen wijd en star op hen zijn gericht.

'Ja,' mompelt de rector 'ik moet me vergist hebben. De Augustijnen zijn hier nog of kwamen hier terug.'

'Niet noodig verder te vragen of te onderhandelen', oppert de Dominikaan, 'wij drieën moeten getuigen over wat onze oogen zagen en onze ooren hoorden: Kloosterrode is geen verlaten puinhoop! Al spijt het ons voor u, pater rector'. De besliste uitspraak van den eenen is voor de

anderen een verademing. Want het beschaamde gevoel van den rector, als werd hij door Gods hand zelf teruggewezen van dit begeerde paradijs, beklemte min of meer ook de anderen, die het hem zoo graag gunden.

Ze springen te paard en, omdat ze liever niet meer praten, rijden ze in gestrekten draf naar Aken terug. 'Die als veroveraars naderden, zijn als schaduwen verdwenen,' sprak abt Wormbst bij het afscheid tot Kloosterrodes vijftien hoorige parochie-pastors, 'en gij, die als schaduwen gekomen zijt, gaat henen als veroveraars.'

En waarlijk, zooals hij, waren de vijftien verjongd, en blij gemoed zagen ze met hem de toekomst tegen nu ze wisten, dat God hielp om Kloosterrode voor Augustinus te bewaren, zooals het was en zooals zij het liefhadden.

De trompetter van den Zwijger
(1568)

NA met de vijf andere pijpers den taptoe van zonsondergang door het kamp van Wittem te hebben geblazen is Chris Vaesen met zijn trompet onder den arm weggeslenterd tusschen de roezige bivakken door. Treuzelend en schijnbaar onverschillig bleef hij toekijken bij een groep dobbelaars eerst; stond dan weer te luisteren waar jonge vaandrighs bij een vroeg avondvuur het nieuwe lied zaten te zingen, waarvan Chris nu ook de woorden van buiten kende:

- Een prince van groter machten,
 Den grave van Egmont,
 Als een schaep ginc ter slachten,
 Daer wasser die ure en stont;
 Men sach er weenen en treuren
 So menighe man en wijf
 Te Brussel binnen de mueren
 Al om dit wreet bedrijf.

Wat verder riep hij luchtig: ‘goeden appetijt!’ waar ze met hun zevenen onder een tentingang om een dampenden soepketel zaten neergehurkt. Ongemerkt bleef hij zoo voortdrentelen, en 't lukte hem zooals hij wilde: zonder gezelschap.

Tien dagen legerden ze nu hier, en sinds den eersten morgen heeft hij zich voorgenomen den gang te gaan, dien hij nu gaat. Maar negen keer vóór of na den noen op weg getogen, heeft hij negen keer zijn doel moeten prijsgeven, omdat er kameraden met hem meewandelden. Beschaamd en tegelijk beschermend verborg hij hun z'n laatste kinderachtigheid, die toch sterker was dan hijzelf: zijn zorg over Maastricht, zijn geboortestad, en het verlangen dat groeide naarmate die zorg toenam... om van dien hoogsten top daar misschien over heuvels en dalen heen Maastricht te zien liggen, al zou 't dan maar een schaduw zijn aan de kim.

Langs den vlonder, door hun soldaten gelegd over de Geul, die het kamp met wijde bochten bespoelt, komt Chris in den breeden beemd en ziet, boven de armelijk en bang aaneenschuilende leemen hutten van het dorp Wittem, den Gulper berg niet ver meer, de bestruikte flank reeds overkropen door de schemering, die de kleuren dooft en de lijnen verdoezelt.

Meteten begint hij zich te haasten om op den top te zijn vóór de avond nog duisterder over de dalen zal zinken. Om alleen maar een allervagste schim van de Trichter torens in de verte te ontdekken, zou hij immers graag de soldij van een dag en den slaap van een nacht over hebben, dus zeker dezen klim door de hazelaarsboschjes, waaruit hem met het vroege Octoberdorren de

goede geur van den eigen grond tegenwaait. Hij ademt diep, en zucht dan: 'Maria-Joos waar zit ik tusschen!... 't Was hem immers al te bitter tegengevallen dat het leger waaraan hij zich te Keulen verhuurd heeft, van den Rijn over Aken naar de Geul is getrokken, zijn eigen landstreek in, misschien op zijn eigen stad aan. Zonder vragen wat of waarheen heeft hij zich als trompetter laten aanwerven om rantsoen en soldij, om het vooruitzicht van een goed winterkwartier, na drie jaren lang als varend zanger armoe te hebben geleden. Weer eens opnieuw de kwade maanden door van stad tot stad te dolen, het schrikte hem al te veel af! Hij kende dat maar al te goed: amper genoeg rammelende koperpenningen haalde hij op voor zijn liedjes en vedelgetokkel op de Duitsche wintermarkten om er een maal meelbrij en een onderdak in den herbergstal mee te betalen. Trompetter in het leger van den Prins van Oranje, dat beloofde wat beters!

Met de roode haneveer op zijn toppermuts, de blinkende knopen op zijn goud-bruin mouwvest, en onder het oranje bandelier zijn nieuwen koperen trompet, die feller schitterde dan de zon, voelde hij zich voor het eerst in z'n leven geen jongen meer, maar een man! Hij, de zoon van Vaes Driesen, den korver, dien heel Tricht altijd voor een niksnutter heeft uitgescholden. Hoe trotsch zou hij zijn op z'n prinselijk trompetterschap.... als die Prins

van Oranje met hun leger maar een anderen weg was ingeslagen!

‘Trekken we op Maastricht aan?’ Sinds ze hier bij Wittem liggen, heeft Chris dat overal willen uitvorschen, zelfs bij den hopman en den vaandrig van hun vendel. De hopman haalde voor evenveel de schouders op en mompelde zooiets van: Brabant in. De vaandrig, die hem goed lijden mocht, had gelachen: ‘Vergeet je, dat onze oppergeneraal de Zwijger heet? Zelfs de kolonels weten niet wat hij van zins is. En 't is eigenlijk de vraag of hij 't zelf weet, nu de hertog van Alva zich schuilhoudt en er zelfs niet aan schijnt te denken ons tegen te rukken. Die weet te goed, dat voor den Prins elke dure dag soldij aan dertigduizend man er één is, en heeft zelf tijd genoeg, want de schatten van Spanje zijn zoo gauw niet uitgeput. Eindelijk heeft een van de Duitsche musketiers, een oude wijze ijzervreter, georakeld: ‘Willen ze Brabant in, dan moeten ze de Maas over. Voor achtduizend ruiters en vijfduizend man voetvolk is er een brug noodig. Luik wil ons niet doorlaten, dat is klaar als de zon, anders hadden we van Aken uit den koristen weg naar Brussel genomen. Dus over Maastricht om tóch in Brabant te komen over een brug, de eerste en eenige na die van Luik.’ De rook van den kloosterbrand van Hoogcruts dreef dien dag door de lucht en de abdij van Rolduc lag reeds in puin na de brandschatting.

Chris voelde z'n zorg voor Maastricht tot angst groeien, die er niet op verminderde, toen er onzekere vertelsels begonnen op te duiken over den Spaanschen landvoogd, Alva den tiran, die zich tusschen Luik en Tricht achter de Maas verschanst scheen te houden.

‘Dat gaat er kraken!’ voorspelden ze in het kamp want om den IJzeren Hertog is het den Zwijger te doen, en om den Zwijger den IJzeren Hertog. En toen Chris benauwd vroeg: ‘Maar Maastricht kan dan toch evengoed den dans ontspringen?’ lachten ze hem uit: ‘Maastricht gaat weten dat het bij Spanje hoort!’ En de Waalsche lanciers staken als satans de koppen bijeen, smoezend over de schatkamers en wijnkelders van Sint-Servaas' abdij. Aan iets anders dan aan Maastricht heeft Chris Vaesen in het kamp van Wittem eigenlijk niet meer gedacht. Maastricht, waar z'n moeder nog leeft en de broers en speelkameraden van vroeger natuurlijk nog even gemoedelijk korven vlechten, tonnen kuipen, potten bakken, touw draaien of op het aambeeld mokeren, en niet méér verlangen dan 's avonds hun stoop oud bier bij het keuvelpraatje op de drinkbank. Maastricht! Eerst echt en voorgoed zijn thuis, sinds hij er is weggelopen; hem lief boven alles, nu hij het weet bedreigd door zulk groot gevaar.

Aldoor stiller en heel neerslachtig is Chris geworden, en elken dag wachtte hij uur na uur banger

het bevel: 'Oprukken naar Maastricht'. Bestorming, plundering, bloedbad en brand spookten hem vooral 's nachts zoo onafaatbaar door de verbeelding, dat hem het koud zweet uitbrak. Hij wist maar niet, wat te doen. Wegloopen uit 's Prinsen leger als een lafaard en woordbreker, of meehelpen zijn eigen stad te bestormen als een verrader? Het een of het ander, en allebei even onmogelijk voor een waren Trichtenaar, wien trouw boven alles gaat. Was hij liever maar armoe blijven lijden met z'n vedel en z'n lied in de wintersche Rijnsteden, zonder te weten hoe Tricht en trouw hem beide evenzeer ter harte gaan....

'Komaan, ouwe tobber,' port hij zich zelf aan, 'al zijn de tien dagen in het Wittensch kwartier je door zorg vergald, het geluk kun je nu toch je zelf gunnen, den kant van Maastricht uit te zien, nog geen halven dag gaans van thuis en moeder af!'

Hij is op den hoogsten heuvelkam gekomen. Hij zoekt. Hij loopt uitkijkend den boog van den rand langs. Niets dan heuvelkammen en heuvelruggen en wijde inzinkingen van dalen en dwarsdalen grootendeels met bosch overgroeid. Maar van een stad in de verte, van schaduw of schim van een toren, niets! Alleen wanneer hij de oogen dicht doet, ziet hij Tricht.

Binnen de poorten de smalle straten en stegen als gezellige gangen langs de open deur en venstertjes

onder de luifels; de leien daken overschaduwd door de tinnen en transen van haast evenveel kerken, kapellen en kloosters als er huizen zijn. En heel de stad, als een bijenkorf, vol bedrijvig en vroolijk gonzen en zoemen, voortgedragen door het ruischen van Maas en Jeker en begeleid door het klepelen en beieren van torenbellen en klokken, alles samen één muziek met de muziek der Trichter stemmen en van het eigen Trichter Dietsch. Chris heeft zich laten neerzinken tegen den heuvelrand, zet den trompet aan den mond en stoot er een langgerekten diepen toon uit, weer ennoegeens, een weemoedigen roep in den schemeravond, een kort lied als een klacht, waarbij de tranen hem uit de oogen springen.

‘Mooi geblazen, trompetter!’ Die stem, onverhoeds achter hem, laat hem opschrikken. Verward springt hij recht, meteen zich stram stellende, de hand aan de toppermuts tot het saluut. Want vóór hem staan twee kolonels met den grooten grijzen vilthoed vol achter-neerhangende struisveeren, een schitterend borstkuras over het geel-fluweelen pourpoint, de gehandschoende hand aan het juweelig rapiergevest.

De jongste van de twee voegt hem in goeden luim toe: ‘Ik wil wedden, dat je den hoorn daar een deuntje van minne liet zingen voor je zoetelief in het dal.’

Chris Vaesen is nooit verlegen geweest en lacht

mee met de twee. ‘Niet heelemaal mis, kolonel! Minne wel en ook een zoetelief, maar toch anders dan u meent.’

‘Een trompetter, die in raadselen spreekt!’ schertst de oudste.

‘Niet voor niets de trompetter van den Zwijger,’ geeft Chris terug.

‘Laat ons hopen, toch niet te raadselachtig of te zwijgzaam om op te biechten wat voor minne en wat voor zoetelief dan wel.’

‘Neem je kans waar!’ beveelt Chris zich zelf, en hij die nooit lang naar woorden hoeft te zoeken, begint al, de twee open aanblikkend:

‘Mijn minne is heimwee, en mijn zoetelief de stad ginds in het ronde dal, waarin Maas- en Geul- en Jekervallei uitmonden en de heuvelrijen verlopen in lage korenakkers en groene weien.’

‘Ben je Maastrichtenaar?’ vraagt de jongste met een belangstelling, zoo blij verrast, als deed hij een heel bijzondere ontdekking. En als Chris trotsch knikt, wisselen de twee een blik van verstandhouding.

‘Ik hoorde het al dadelijk aan je spraak.’ De ander ziet hem doordringend aan bij die woorden, en dan vertrouwelijk om vertrouwen te winnen: ‘Weet dan, dat we gouvengenooten zijn. Wij ook, mijn broer en ik, wonen aan de Maas, lager den stroom af. Dit is Karel van Bronckhorst, heer van Obbicht, en mijn naam hoorde je misschien in

Tricht ooit noemen, Willem van Bronckhorst, heer van Stein’.

‘Bronckhorst van Stein?’ herhaalt Chris nadenkend. ‘Wel heb ik onlangs die namen in het kamp gehoord, toen ze er over Alva den tiran spraken. Maar was u 't over wien ze 't daar hadden,’ lacht hij onzeker, ‘dan stonden hier geestverschijningen voor me. U moet weten dat ze vertelden over twee heeren van Bronckhorst van Stein, die van 't zomer één week na de graven van Egmond en Hoorn op de markt van Brussel zijn onthoofd.’ ‘Dat zijn, helaas, geen verzinsels, trompetter,’ bevestigt de heer van Stein ernstig. ‘Onze beide broers Dirk en Gijsbert zijn inderdaad op Alva's bevel in Juli op het Brusselsch schavot onthoofd. En daarom zie je ons hier als aanvoerders in het leger, dat tegen dien Spaanschen moordenaar optrekt. Het gaat om gerechtigheid en vrijheid, en het kostte den Prins van Oranje geen moeite medestrijders te vinden. Jij weet het zeker ook wel bij ondervinding, dat in de Nederlanden onder het Spaansche juk veel wordt geleden.’

‘Drie jaar zwierf ik als speelman in den vreemde,’ bekennt Chris. ‘Wat de Spanjolen in dien tusschentijd bij ons uitspookten, weet ik niet. Maar dit weet ik wel: eere den Prins van Oranje en zijn medestrijders, die het opnemen voor de gerechtigheid en de vrijheid.’ Chris spreekt op plechtigen toon, terwijl hij zwierig het hoofd ontbloot.

‘Die hulde dan ook aan je zelf, trompetter. Je bent immers voluit een van de onzen?’
Verwachtend zien de twee hem aan, als wilden ze zijn gemoed peilen bij het antwoord, dat er komen zal.

Maar aangemoedigd door den ernst en den vertrouwelijken toon der twee, belijdt Chris ronduit: ‘Als ik maar niet zoo leelijk tusschen twee vuren zat!’ ‘Hoe meen je?’

‘Wel, ik heb m'n woord gegeven aan den Prins, wiens vlag ik gevolgd ben....’

‘Pro rege, lege, grege,’ vult Karel van Bronckhorst Chris in z'n zoeken naar de juiste uiteenzetting aan.

‘Voor koning, recht en kudde. De leuze op de Oranjevlag mag een jong hart bezielen. Je deed goed. Wat dan nog?’

‘Waarlijk, hoe meer ik over onzen Prins hoor, hoe dieper ik hem vereer, en hoe liever ik hem trouw blijf. En toch.... denk ik er over om weg te loopen!’

‘Hola! Da's boud gesproken. En zeker zonder omwegen!’ lachen de twee.

‘U vat het niet voor meenens op,’ begrijpt Chris.

‘Maar zegt u zelf eens: als de Prins gaat optrekken tegen Tricht, kan ik dan mee? M'n eigen stad gaan helpen in brand steken, plunderen en uitmoorden? Dat nooit! Ik heb mijn leven evengoed voor den Prins als voor mijn stad over. Maar zoomin als den Prins zou ik dan ook mijn stad kunnen helpen ombrengen.’

‘Jij bent onze man!’ roept Bronckhorst van Stein uit, de hand klappend op Chris z'n schouder.

‘Ik wist het dadelijk,’ beaamt z'n broer wel even blij. ‘Dien stuurt de Gerechtigheid ons!’

‘Kan ik iets voor de heeren doen?’ vraagt Chris even bereidwillig als benieuwd wat ze toch bedoelen.

‘Hoor eens, trompetter,’ verklaart Willem van Bronckhorst hem, ‘als je waarlijk evenveel voor den Prins als voor Maastricht overhebt, dan wil je zeker niet liever, dan met één slag den Prins helpen en Maastricht redden?’

‘Als ik er iets van begreep....’ Voor het eerst in z'n leven stamelt Chris van verbazing.

‘Kom mee,’ stellen de Bronckhorsten hem voor, na elkaar met een snellen blik geraadpleegd te hebben.

Het gaat Chris te langzaam de helling af. De twee in hun zwierige plunje maken een omweg voor elken kuil en steen. Maar eenmaal in het dal terug valt het Chris gemakkelijker de twaalf passen achter hen te blijven, zooals hij vindt dat het behoort, wanneer een trompetter met twee kolonels op weg is.

Wat of waarheen heeft hij heelemaal niet durven vragen, al wordt hij aldoor nieuwsgieriger, nu ze, achter de bivakken om, het struikenpad nemen, de glooiing op van den anderen Geuloever. Naar het hoofdkwartier? Vanmorgen nog hebben de sol-

daten hem de oranjevlag geweest, die daar als een zonnevlam wapperde boven de tent van den Prins. Hoe kon hij toen raden, dat hij tusschen taptoe en slapengaan nog zoo dicht bij die prinsentent zou komen? Hij staat er voor, dat weet hij wel zeker. En 't is de oranjevlag zelf, die hij vlak omhoog hoort flapperen in den avondwind.

De Bronckhorsten hebben hem verzocht even buiten te wachten, en verdwenen achter het voorhang van blauw doorkruist oranje met blauwe horens en gouden leeuwen doorweven. Chris onderscheidt deze figuren duidelijk bij het licht van de toortsen, die twee wachters met helm en maliënkolder, roerloos als koperen standbeelden, te weerszijden van den ingang houden opgeheven.

Half verbijsterd staat hij op een afstand even roerloos zich blind te staren in den rossen gloed, en het verlangen naar de oplossing van dit heel ongewoon avontuur diept zich in hem als een leege honger. Toch schrikt hij op als Karel van Bronckhorst daar opeens uit de tent op hem aankomt, dicht naar hem toe, z'n gezicht met den vorschenden blik vlak bij het zijne. 'In orde, trompetter', prevelt hij. 'Zorg dat we eer met je inleggen. De Prins van Oranje is daar binnen, en wil je zelf zien en spreken.'

'O', zegt Chris, alsof hij 't het eenvoudigste geval van de wereld vindt. Maar z'n onverschilligheid is geveinsd. Innerlijk popelt hij van angst en ver-

wachting tegelijk. Achter Bronckhorst aan is hij al binnen, en ziet daar, achter een breede schraagtafel vol perkamenten en landkaarten, den ernstigen bleeken man met het scherpzinnige, fijnbesneden gezicht en de doordringende oogen, den Prins, dien hij dadelijk herkent, omdat hij hem telkens op de wegen waarlangs hun troepen oprukten, midden tusschen zijn kolonels zag rijden, hoog en slank, maar ook stil en stemmig als geen der anderen. Onder den marter-omzoomden zwartfluweelen mouwmantel blinkt zijn stalen pantser. Maar het hoofd, het hooge, blanke denkers voorhoofd, is ontbloot, en lijkt al den schijn op te vangen, die uitstraalt van de waskaarsen links en rechts in zilveren luchter op de tafel.

‘Trompetter Christiaen Vaesen.’

Chris voelt hoe de wijze oogen hem monsteren bij dien oproep. Maar tegelijk over alle bedeesdheid en verbijstering heen, slaat hij aan en meld zich present.

‘Dus u is Maastrichtenaar, en verklaarde u bereid uw stad en mij een grooten dienst te bewijzen?’ ‘Zooals u zegt, doorluchtigheid.’

‘Ook als uw leven er door op het spel zou komen te staan?’ polst de Prins met langzamen nadruk. ‘Voor den Prins en Maastricht heb ik mijn leven over.’

‘Het is een zeer gevaarlijke boodschap, trompetter, die ik je zou willen opdragen, al lijkt ze je mis-

schien eenvoudig. Ik wil je liever eerst waarschuwen.'

'Voor u en mijn stad, hoe moeilijker hoe liever.' Even buigt Prins Willem nadenkend het hoofd. Als hij weer opziet schijnen z'n oogen een andere kleur en een ander licht in zich te hebben. 'Voor wij dan verdergaan, trompetter, zweer mij als een man van eer, den eed van trouw.'

'Trouw aan den Prins en aan Maastricht. Zoo waar helpe mij God almachtig.' Zonder bedenken heeft Chris de twee vingers omhoog gestoken, toch zoo diep ontroerd, dat de jubel van z'n stem afbreekt in een snik.

Welgevallig rust Oranje's blik nog even in den open oogopslag van dien wakkeren Maastrichter jongen. Dan neemt hij de ganzenveder, schrijft bedachtzaam eenige regels neer, en reikt het perkament aan den oudsten Bronckhorst, die leest en instemt: 'Zoo en niet anders, uwe doorluchtigheid. Het was te voorzien, dat de eenige goede oplossing na uw rijp overleg door Gods bestier tot goede uitvoering zou komen.'

Zwijgend sluit Oranje den brief met zijn leeuwenzegel dicht, schrijft er met groote letters het adres op, en wenkt dan Chris om dichter bij de tafel te komen.

'Dezen brief, trompetter, bestemd voor de magistraat van Maastricht, wil ik jou ter bezorging toevertrouwen. Opdat je zou doordrongen zijn van

het gewicht van de opdracht, blijve het je niet verborgen, dat wij de stadsoverheid vragen om vrijen doortocht voor ons leger, om over de Maasbrug op de wegen naar Brabant te komen. En haar verzekeren, dat er geen steen van de stad verstoord, geen poorter gedeerd zal worden, als ons die doortocht wordt veroorloofd.'

De levendige oogen van Chris schitteren, heel z'n gezicht schittert, gloedrood van verrukking. Hij stamelt iets van: de eer, van dank, en moet zich bedwingen om niet drie voet hoog te dansen.... Hij! Hij voor den Prins met dien brief voor de magistraat naar Maastricht, zoo meteen!

'Ik ga dadelijk!' jubelt hij toch, alle vormen van ontzag vergeten.

'Nog eens', bedaart de Prins hem, 'ik waarschuw je voor de gevaren. Er is een bezetting in Maastricht van den koning van Spanje en den bisschop van Luik.'

'Vanouds onze twee heeren. Dat wil ik zien of ze een Trichter jongen niet zouden binnenlaten in z'n eigen stad!'

'Alleen dan nog dit, trompetter. Je gaat zooals je daar staat, opdat niemand er aan zou twifelen wiens boodschapper je bent.'

'Zijn doorluchtigheid bedoelt, dat je het prinselijk uniform niet mag afleggen voor een of andere vermomming.'

'Zou ik mijn prinselijk uniform afleggen!' Chris

is zoo verontwaardigd over die veronderstelling, dat de drie met een glimlach begrijpen, hoe trotsch hij is op z'n trompetterspak.

‘Sla je er dan zoo dapper doorheen als we van je verwachten. En onthoud het goed: de hoofdzaak is, dat de brief gelezen wordt door iemand van de overheid, wie dan ook.’ Er is een vaderlijke bezorgdheid in de vermaningen van den Prins. En Chris knikt maar, aldoor even opgetogen over zijn lastgever en den last zelf.

‘Volbreng je de boodschap goed, kom dan in ons eerste kamp achter Tricht je loon opeischen.’

‘Al genoeg loon, dat ik 't doen mag,’ wuift Chris luchtig af.

‘Een briefddrager kan zich waard toonen een vaandeldrager te worden!’

Met die laatste woorden van den Prins als een rijke belofte nog in z'n ooren en al dieper en rijker z'n hart in, staat Chris even later buiten tent en kamp in het open veld naar de sterren te zien. Onder het oranje bandelier steekt z'n trompet, en onder de trompet in den borstzak van z'n mouwvest steekt 's Prinsen brief op z'n hart. Geen wonder, dat z'n hart bonst met zóó diepe slagen tot hij stil moet staan om tot adem te komen.

Op weg naar Maastricht met een boodschap zóó gelukkig! Het leven is rijk, het leven is goed - rijk en goed als God zelf! En de Prins van Oranje, o rijke, goede God - een prins die zóó bezorgd

praat met z'n trompetter, alsof hij vannacht gaat bidden dat die z'n boodschap er mooi mag afbrengen....

Chris ziet z'n weg naar Maastricht niet onder de sterren, maar tusschen de sterren door.

* * *

Chris weet niet goed of hij op de trompet zal blazen ja of neen, en besluiteloos dreunt hij langs de stadsgracht voor de dichte Wijkerpoort heen en weer, na z'n tocht in één jubel van Wittem tot Maastricht, opeens wrevelig door ongeduld, nu die zware nachtzwarte deuren hem zoo ongedacht tegenhouden. Nu eerst beseft hij met geen uur of tijd gerekend te hebben in zijn blijdschap om wat hem zoo onverwacht ten deel viel.

Boven de puntdaken van de logge poorttorens tintelen de sterren nog helderder dan straks boven de Geulheuveld. En wel moet de morgen nog heel ver-af zijn, waar stad en land zoo diep verslonken liggen in hun rustigen slaap.

Chris heeft de trompet al aan de lippen. Een overmoedige trots is er in hem wakker geworden, terwijl hij hier van den eenen voet op den anderen trantelt en machteloos uitkijkt naar de dichte poort. Hij, met z'n boodschap van den Prins van Oranje, zou hier als een schooier in het donker moeten dabberen!....

Open de poort! Het schettert en schalt tegen den

duisteren poortbouw en den wal op, zoo triomfantelijk als kondigde de hoorn de blijde inkomste van een zegevierend leger aan. Chris Vaesen voor den drempel van z'n eigen stad, als een eervol man, en niet binnen kunnen!

Niet lang of er daagt een flambouw op de borstwering, twee, drie en meer, een dans van laaiende vlammen, die poort en muur in rossen gloed laten opleven. Lichtschampen flakkeren in helm en borstkuras van de opgeschrikte wachters. 'Werda?' 'Een bode van den Prins van Oranje, met een brief voor de magistraat van Maastricht,' snoeft Chris, overtuigd, dat z'n wachtwoord overweldigend is. Er volgt een poos zwijgen en ontruste beweging, alsof ze raadplegen. En als er eindelijk brutaal en bijna minachtend wordt teruggeroepen: 'Wij hebben hier met geen bode of geen brief van den Prins van Oranje iets te maken,' vermoedt Chris opeens dat ze bang zijn voor een krijgslust en een nachtelijken overval. Geen nood, hij zal 't wel klaarspelen met die neuzelaars!

'M'nen eid tr'op, dat ich allein bin, en zelf 'ne Maastreechter jong. En dat geer hei van geluk maog spreken, dat de Prins mich schikde mit deen breek. Good neuts kump noets te vreug - laot mich in.'

Op den wal schaterlachen ze om z'n goedmoedschen omdraai tot vertrouwelijkheid, en na een oogenblik verdwijnen verschillende fakkels. 'Ze

gaan vragen hoe de commandant van de wacht er over denkt,' begrijpt Chris slim, en vlak voor de poort stelt hij zich op, overtuigd dat de brug dadelijk voor hem zal worden neergelaten en de deuren wijd zullen opengaan.

Hij monkelt voldaan als hij binnen wezenlijk al gauw gestommel en stemmen hoort, kettingen, grendels en sleutels hoort knarsen.

'Handen op!' wordt er geroepen. Maar hij staat verbluft als daar een heel vendel uit de poort dringt, de gloed van de fakkels over de gehelmde koppen heen, een gepantserd kapitein met getrokken degen voorop, de mannen met de lansen geveld, recht op hem af.

'Geef je over!' buldert de aanvoerder hem toe, en tegelijk springen er vier soldaten op hem aan en grijpen hem met hun ijzerharde vuisten bij polsen en schouders.

'Nu nog mooier!' briescht Chris, die zich kromt en wringt om los te komen. De rest van het vendel speurt en steekt met de lansen in het donker, even nog, dan maakt de troep rechtsomkeer met hem in hun midden, en stooten en sleuren hem mee de poort in.

'Zie je mij voor een spion aan? Een Maastrichter jongen.....' Chris raast en trappelt van woede. 'Mij, met een brief, dien de Prins van Oranje zelf schreef en zegelde.....'

Met zessen, met tienden houden ze hem al vast.

Twee anderen doorzoeken z'n kleeven, en halen dadelijk den brief onder het oranje bandelier uit.

‘Blijf af,’ schreeuwt Chris, die in schroevende vuisten vast, met z'n tanden naar hen bijt.

Maar de kapitein heeft den brief al in z'n handen, houdt hem in het licht, bekijkt scherp adres en zegels, schuift hem onder z'n pantser weg, en wendt zich met een kort bevel naar den vaandrig. Meteen zitten Chris z'n polsen in boeien en worden z'n oogen stijf geblinddoekt met z'n eigen bandelier.

Hij kan niets meer dan schreeuwen, al vervaarlijker, het uitbrullen dat het poortgewelf er van schudt. ‘Laat me, ondieren! De magistraat moet ik spreken. Jullie stomme schuld als de stad ten onder gaat.... Ze moeten het weten op het raadhuis, dat de Prins doortocht vraagt. Breng er me heen, als je me toch ergens brengt.... Niet? Dan roep ik het tot ze 't hooren. Vooruit maar. O, o, laffe stommelingen.... Laat Oranje door! Laat Oranje door!’

Ze gaan door een straat. Chris hoort den echo van z'n eigen geroep van de slapende huizen hol naar hem terugslaan. Totdat de weergalm opeens wegzinkt, omdat de ruimte zich verwijdt. Chris hoort en ruikt de Maas, en bemerkt dat er meerdere van z'n geleiders langs den oeverwal-trap afdalen naar een schuit, die daar schijnt gemeerd te liggen.

‘Ik wil in geen schuit!’ raast Christ met nieuwe

pogingen om zich los te rukken. ‘Zijn dat manieren om den afgezant van den Prins van Oranje te behandelen. Breng me naar de magistraat. Recht is recht!’

‘Bedaar liever. We gaan varen, jongen’, sust hem een van de mannen gemoedelijk in Trichter taal. ‘Op weg naar den grooten heer, die tegenwoordig over Maastricht en z'n magistraat samen regeert.’ ‘Alva....’ begrijpt Chris, zóó ontgaan dat hij zich opeens willoos in de boot laat tillen. Aan zich zelf denkt hij niet meer.

Hij let er niet op, dat de boot wordt voortgeboomd naar het midden van den stroom. Hij is alleen nog maar aan 't overleggen welke gevaren voor Maastricht en voor den Prins er in schuilen, dat, inplaats van de stadsmagistraat, de Spanjaard zelf den brief leest. De vijand! Maar natuurlijk, die zal alles doen om den doortocht te verhinderen. Stadspoorten en brug versperren. En dan raken ze tóch slaags hier bij Tricht. En dan, dan - tóch het bloedbad - toch de plundering, toch de brand. En nu enkel door zijn schuld! De schuld van z'n dwaas ongeduld. Van z'n dommen overmoed. Want waarom, waarom niet gewacht tot het licht werd, en met de marktboeren en kooplui mee, tusschen karren en koeien ongemerkt de stad binnen geslopen recht naar het stadhuis? Enkel zooveel drukte maken uit hoovaardigheid om de eervolle boodschap? Het schuldbesef steekt hem met angels.

En niteens heeft hij de Trichter torens of de Maasbrug weergezien, niets, niets van Maastricht. Alleen het spoelen van de Maas.

Hij rolt om en om op den vochtigen bootbodem, rukt aan z'n kluisters, huilt en kermt aldoor erbarmelijker.

‘Mond dicht!’ Een zware voet zet zich op zijn borst, en dat verdraagt hij niet.

Met een schok wentelt hij zich om, zoo, dat de boot wankelt en de roeiers vloeken.

Niet één, maar vier voeten hebben zich nu op z'n rug en schouderbladen gezet, en met groote inspanning poogt hij het gezicht half opgeheven te houden om niet te stikken in het modderwater op den schuitbodem. Hij kan zoo niet meer denken, en al evenmin rillen of kermen. Hij kan alleen nog maar bang wachten, dat de boot ergens zal landen. Hoe lang nog? Ze roeien tegen stroom op. Moet dat zoo naar Luik? Moedeloos telt hij al hoeveel uren nog. Maar onderwijl voelt hij de boot zwenken. Ook aan het roepen en de beweging van de mannen wordt hij gewaar, dat ze op den oever aanstevnen.

‘Laat Oranje door!’ Zoo gauw ze aan land staan, begint Chris weer te roepen. Nu hij weer vasten grond onder de voeten voelt, lijkt hem zijn zaak meteen niet zoo hopeloos verloren meer.

Wel, hij is mans genoeg om weer goed te maken, wat hij heeft verbruid. Hoe dan ook! ‘Laat Oranje

door!’ Hij denkt aan den Maastrichtenaar onder zijn geleiders, die hem straks op den oeverwal zoo kameraadschappelijk toesprak. Als die een hart heeft voor z'n stad - en welke Maastrichtenaar heeft dat niet? - zal hij begrijpen en de boodschap overbrengen, toch aan de magistraat.

Maar de acht mannen lachen om z'n geroep, dat het davert. ‘Plaats genoeg voor Oranje hier.’

Ze klimmen tusschen de struiken een breed ombuigenden heuvelweg op, en als er opeens rechts omhoog en niet veraf een Angelusklokje begint te luiden, raadt Cris, nog altijd geblinddoekt, dat ze langs het klooster van de Observanten gaan, den kant van Lichtenberg uit. Hij ruikt dan al gauw de eigenaardige scherpe lucht, die uit den ingang van de mergelgrotten hier omdrijft door het herfstbosch, en die hem herinnert aan z'n jongensomzwervingen door de verborgen doolpaden om kasteel en klooster. Nu hij zeker weet, waar hij is, hindert z'n blinddoek hem minder. Alleen kan hij niet gissen, wat dit alles met den Spaanschen Hertog te maken heeft.

Hij is stil geworden. Aan den zwakken schemer door zijn blinddoek heen, ziet hij dat de morgen daagt. Waarom heeft hij straks eigenlijk de hoop opgegeven?

Eerlijk en eervol komt hij immers alleen maar als boodschapper van een man van eer? Het is oorlogsrecht, dat onderhandelaars, door den eenen vijand

naar den anderen gezonden, onschendbaar zijn... Als 't noodig blijkt zal hij dit Alva wel even aan 't verstand brengen.

Na den laatsten hoogen klim langs het enge struikenpad, de een achter den ander, hebben ze den top bereikt. Voor de kasteelpoort roepen zijn geleiders de wachters aan. Over een plein en een steenen trap af wordt Chris in een vunzigen kelder gebracht, waar ze hem wel den blinddoek maar niet de boeien afnemen. Hij had zich voorgesteld, dadelijk in verhoor te worden genomen, en in z'n verbeelding doorleefde hij al het pleit, waarin hij onvervaard voor het goed recht van den Prins en van Maastricht en zich zelf zou opkomen, zelfs den IJzeren Hertog ten spijt.

Nu zit hij suf van teleurstelling te turen naar het traliegat in den meterdikken mergelmuur, waardoor de jonge dag steeds helderder aanlicht.

Opeens wordt hij gewaar hoe er schuins neer een stralenbundel van de opgaande zon over zijn gekluisterde handen schijnt. Hij strekt ze uit in dat licht. Hij nadert voet voor voet door die stralen heen het nisvenstertje. Als hij eens van hier uit - zoo hoog - toch de torens van Tricht kon zien!.... Braamstruiken en dorre distels versperren het uitzicht.

Toch blijft hij daar leunen, het hoofd, koortsig en roezig van onrust, tegen den killen muur. Oogen toe. Voor het eerst denkt hij weer aan God, die

hem misschien toch wel helpen wil zijn stad te redden.

* * *

‘Het eenige is, dat de Prins van Oranje mij persoonlijk opdroeg dien brief te brengen aan de magistraat van Maastricht, en dat ik vannacht toegang vroeg door de Wijkerpoort om mij van dien plicht te kwijten.’

Zooeven is Chris tusschen vier wapenknechten, begeleid door den kapitein van de poortwacht, in de burchtzaal gebracht, voor de breede tafel, waarachter de hertog van Alva zelf, stijf en statig opgericht, in zijn zetel tusschen zijn twee secretarissen troont. Een van deze beiden is de tolk, die de woorden van Chris omzet in een taal waarnaar hij verwonderd luistert.

De hertog heeft de sombergloeiende hoogmoedige oogen nog niet van hem afgewend, maar 't is Chris of die blik al zijn durf en geestkracht verdubbeld in hem wakker roept.

Of hij den inhoud van den brief kende? De krakende stem van den tolk brengt de vraag van Alva aan den kapitein over.

‘Geef antwoord,’ port deze hem aan. ‘Wist je wat er in stond?’

Christ wordt opeens weer welbespraakt.

‘De prins van Oranje is 'n genadig en goedertieren heer,’ begint hij kalm uiteen te zetten, ‘vol vaderlijke zorg zelfs voor z'n trompetter. Hij wees me

op het gevaar van de boodschap en zei me, dat de brief overtocht vroeg voor zijn leger over de brug van Maastricht.'

Met z'n oprechte oogen ziet Chris den somberen hertog onbevangen aan, terwijl deze bewegeloos luistert naar de radde vertaling van den tolk.

'Of de Prins meende, dat je hem een antwoord van de magistraat zou terugbrengen?' vertolkt de kapitein weer voor Chris.

'Ik meen', zegt Chris, 'dat een eerlijke vraag een eerlijk antwoord waard is. En als ik hier spreken mocht, dan zou ik zeggen: Laat mij den brief nog aan de Maastrichtsche magistraat bezorgen, voor wie hij bestemd is. Dat zij beslissen, die het recht en den plicht hebben, over het lot van hun goede stad te waken.'

'Je vergeet, vlegel,' snauwt de kapitein, 'dat je hier voor den vertegenwoordiger van ons aller heer, den koning van Spanje, staat, die het lot van alle 's konings steden met hun magistraten en dat van alle rebellen erbij in handen heeft.'

'En al stond ik voor den koning van Spanje zelf, dan nog zou ik zeggen: Laat Maastricht gespaard blijven, die mooie parel aan uw kroon! Moet er gevochten worden, dan is er immers ruimte genoeg in het vrije veld voor of achter Maastricht.' Terwijl de tolk één voor één Chris z'n woorden nakraakt, bijt de kapitein hem toe: 'Waarom bemoei je je zoo brutaal met wat je niet aangaat?'

Chris steigert op: ‘Mij niet aangaat? Maastricht! M'n eigen stad!’ De tranen springen hem uit de oogen. De starre onbewogenheid van den donkeren hertog maakt hem wanhopig.

Als de tolk met een bedeesd spotlachje zijn heer den laatsten uitroep van Chris vertaald heeft, strijkt Alva nadenkend langs zijn sluiken tweepuntigen baard, alsof hij berekent hoe die bode van zijn vijand hem nog dienen kan.

Met een wegwuivenden handwenk spreekt hij dan z'n beslissing uit: ‘Voorloopig gevangen houden. We nemen het geval in overdenking.’ Waarna hij den kapitein beveelt te blijven tot nadere besprekingen.

‘Hij schijnt er goed af te komen,’ mompelt een van z'n vier geleiders, op de steenen trap naar het binnenplein, blijkbaar met opzet luid genoeg dat Chris het zou verstaan. Aan z'n spraak herkent Chris den Maastrichtenaar, die hem vannacht het eenige goedmoedige woord toevoegde dat hij hoorde sinds gisteravond in de legertent van den Prins. ‘Maar je zult zien, dat ze Oranje in den val gaan lokken. Dat kost hun geen handomdraai. De trompetter met een brief van de magistraat terug dat ze maar komen om over de brug te trekken. En als ze er dan zijn, begint de dans.’

Chris schrikt: zoo arglistig is hij niet geweest, om zelfs ook maar de mogelijkheid te veronderstellen, dat het beste wat hem in Maastricht ten deel had

kunnen vallen, een instemmend antwoord van de magistraat aan den Prins, enkel verraad had kunnen zijn dat het allerergste voor de stad kon bewerken.

‘Niet alee de Spaansche troepen uit Luik er zijn op de Maastrichter wallen,’ antwoordt een van de mannen wijs op de veronderstelling van z'n wapenmakker. ‘Met die van den Prins-Bisschop en de stadsbezetting vormen ze een leger minstens even groot als dat van Oranje.’

‘Wij zijn met vijftienduizend!’ Chris kan zich niet langer bedwingen en begint mee te praten, dadelijk weer aan 't grootspreken, nu 't gaat om de eer van 's Prinsen leger, het zijne!

‘Als die vijftienduizend allemaal even onnoozel zijn, als jij en je Prins.....’

‘Onnoozel?’

‘Wie stuurt er zoo'n boodschap naar het hol van den leeuw? En wie laat zich voor zoo'n boodschap gebruiken?’

't Is de Maastrichtenaar zelf, die het zegt en 't is voor Chris erger dan een slag in z'n gezicht. Hij duikt ineen en zwijgt. Zonder een woord of het minste verzet meer gaat hij z'n kerker binnen, verward, verbijsterd. Hij weet zelf niet hoe? Is't door z'n bedrogen hoop, om den stadgenoot zijn boodschap voor de magistraat te kunnen overdragen? Hij heeft er zelfs niet meer aan gedacht, na die laatste scherpe opmerking van den man. En

langzaam, tegen zijn hart in, moet hij zich zelf wel bekennen, dat de man eigenlijk toch gelijk heeft.... Eerder dom dan onbesuisd zoo'n voorstel aan de stad, die de vijand als zijn eigen bolwerk beschouwt. Hoe is 't mogelijk, dat die groote oppergeneraal niet dacht, aan wat zoo'n simpele soldaat dadelijk inziet, en zelfs hij, Chris, nu ook, willens of onwillens. Juist het tegenovergestelde van wat ze wenschen, berokkent den Prins en hem en Tricht die boodschap, waarmee hij een paar uur zoo gelukkig was.

Verslagen zit Chris op de steenen kerkerbank, met de geboeide handen tusschen de knieën en den blik zonder zien star op den grond neer. 't Is hem of al het leven uit zijn hart wegstroomt, nu hij voor Maastricht geen uitkomst meer durft hopen, en hij zich genoopt voelt z'n vereering voor den Prins op te geven tegelijk met z'n eigen zelfvertrouwen. 't Wordt donker om hem heen - hij merkt 't niet, omdat het al donkerder en donkerder is geworden in zijn geest, - heel zijn ziel één duisternis, zijn leden lam en pijnlijk, zijn hart niets meer dan één open wond. En toch weet hij niet om wie van de drie het hevigste van dit hevigste verdriet, dat hij ooit leed: om Maastricht, om den Prins of om zich zelf?

O hij, hij! Had hij 't maar handiger, vooral geduldiger en eenvoudiger aangelegd, dan was immers toch alles terechtgekomen! Want natuurlijk is er

in den Maastrichter raad een partij, wellicht een meerderheid, tegen den tiran, die zomaar de edelen van de Maasgouw als schapen slacht.

Ten laatste overstemt het zelfverwijt allen twijfel aan den Prins, alle angst voor Maastricht en het wordt hem tot stikkens toe benauwd, als hij zich afvraagt hoe nog te kunnen verderleven, wanneer zijn stad waarlijk in den oorlogsbrand door al die habscharige en harteloze vreemdelingen, laat ze dan Spanjolen zijn of Walen of Pruisen, zou worden geplunderd en uitgemoord. Door de schuld van hem, dwaashoofd, luchthart, opsnijer - door zijn schuld alleen! God vergeve hem, wat hij zich zelf nooit meer zal kunnen vergeven.

In doffe wezenlooze stilte vergeet Chris, dat het nacht is en dat de uren voorbijgaan. Tot hij opschrikt en met ingehouden adem luistert.

Maar 't is de wind, die opsteekt, ver af in de diepte van het dal donker zwoegt en loeit, en dichtbij door de dorre struiken ritselt.

Nu zijn aandacht eenmaal gewekt is voor de geluiden, meent hij telkens den dreun van zware voetstappen en bolderende raderen te hooren. Legerdrommen die door den nacht aanrukken? Roode vlammen beginnen voor z'n oogen te spoken. Het knetteren van musketten, het bonzen van kartouwen in z'n ooren, verward joelen en hulpschreeuwen. Boven alles uit gegil van vrouwen, kindergekrijt, hartverscheurend.

Eindelijk schrikt hij met een schok uit zijn roezige angstdroomen wakker, en 't is dag in zijn kerker. De nieuwe zon schijnt weer een stralenbundel door het traliegat, en hij weet terstond waar hij is, heelemaal terug in den hopeloozen toestand. Reddeloos, Maastricht, als de Eéne niet ingrijpt, die toch ten allen tijd en overal de gerechtigheid laat zegevieren. Wie zegt me dat? vraagt Chris zich af. Hij is in den kelder alleen met de zonnestrallen. Zijn het de zonnestrallen, die hem opnieuw aan God laten denken? Maar hoe komt het dan, dat het hem tegelijk toeschijnt of de diepe wijze blik van den Prins hem weer aanziet zooals eergisteravond in de veldheerstent? Er drijven Chris woorden en zinnen door de gedachten van het Prinsenlied, dat hun vaandrig hen op een morgen in vervoering voorlas:

Mijn schilt ende betrouwn
 Zijt Gij, o God, mijn Heer.
 Op U zoo wil ick bouwen,
 Verlaat mij nimmer meer.
 Dat ick doch vroom mag blijven,
 U dienaar t' aller stondt,
 Die tyranny verdrijven,
 Die mij mijn hart doorwondt.

Chris heeft zich kalm gebeden. Wel hoorde hij onderwijl hoefgetrappel langs den heuvelweg op

den burcht aan, dan op wal en plein een luid geroep, dat een opgewonden vloeken en geschreeuw wekte. Maar zoo rustig is Chris in zijn vast vertrouwen op Gods bijstand, dat hij nieteens verschrikt als zijn kerkerdeur onverhoeds wordt ontgrendeld en opengeworpen en daar een drom soldaten, allen donkere Spanjolen, met laaiend vuur in de oogen, al razend in hun onverstaanbare taal op hem aanstormt, en hem met porren en stompen als den diepst verachtelijken boosdoener den kelder uit en het plein opdrijven, midden door het verwarde gedrang heen van soldaten, die zich zelf en hun paarden gejaagd aangorden tot den afrit.

Daar - op den drempel der burchtpoort, de zware nisboog boven zijn ovalen hoogen kop met den smalgeranden zwarten pluimhoed, de binnenschemer ondoorgrondbaar achter hem - staat Alva in zijn glanzend harnas, de hand aan het flonkerend gevest van zijn veldheersdegen.

Tot vlak vóór hem hebben ze Chris gebracht. Met dreigende rimpels boven de opgetrokken wenkbrauwen, norsch en kwaadaardig, ziet de sombere landvoogd op hem neer, vernietigend, mompelt een kort bevel tegen de mannen, en wijst hem weg. Nog hardvochtiger stompen en rukken de soldaten hem mee. Gejouw en hoonlachen gaat er op onder de toekijkers.

‘In Gods naam, wat is er gebeurd?’ roept Chris, zooals hij 't al twintig keer geroepen heeft, aldoor

heviger opstandig en verontwaardigd. Maar ze verstaan hem niet, evenmin als hij die dollemannen verstaat. Eer ze de kasteelpoort met hem uit zijn, komt er opeens een Spaansche monnik aan zijn zijde, zoo onverwacht als gleeed hij uit een muurspleet. Meteen worden zijn geleiders stil en ordelijk. In gebroken Dietsch begint de monnik te spreken over een krijgslust, een verraad, waaraan hij, Chris, medeplichtig is en daarom tot de galg veroordeeld. Hij moet zich voorbereiden en z'n biecht spreken. 't Is heer Alva's hofkapelaan, dien hij naast zich ziet. De goede God zal zich over zijn ziel erbarmen. Ze zijn al op een open plek gekomen, bultig en steenig, een verwaarloosde heuveltop met brem en braam in het heigras vol kuilen. Op het hoogste punt, scherp zwart tegen den klaarblauwen morgenhemel, ziet Chris de galg met den neerhangenden strop. En plotseling dringt de beteekenis van het gefrazel van den monnik tot hem door.

‘Ik daaraan?’ schreeuwt Chris terugsteigerend.

‘Zijn jullie razend? Wat heb ik misdaan? Zeg op.....’

Weer neemt de zwarte monnik het woord, en zwijgen de anderen bijna plechtig. En eindelijk begint Chris te begrijpen: Een estafette heeft zooeven op Lichtenberg de tijding gebracht, dat de Prins van Oranje met zijn leger vannacht zes uren boven Maastricht de Maas overtrok.

‘De Maas over!’ Chris springt drie voet hoog van

verrassing, en juicht het uit. ‘Zeg Pater, hoe speelde hij dat klaar?’

‘Raadselen! Terwijl de troepen uit Luik aanrukten en hier en in de stad alles in de weer was om Maastricht weerbaar te maken tegen een aanval van die rebellen, trekken zij doodgemoedelijk zes uren verder dwars door den stroom Brabant binnen. Bij Stockhem niet ver tegenover Sittard’. Chris, die eergisteren het kamp bij Wittem nog zoo rustig zag, is snugger genoeg om voor zich zelf meteen de verklaring te vinden voor wat hem zoo ongeloofelijk toeklonk.

Ze moeten gisternacht al grootendeels zijn opgerukt, het voetvolk in verspreide groepen vooruit, dat zich overdag kon schuilhouden in de bosschen van het Geleendal. En, waarachtig, die brief aan de Maastrichter magistraat, die boodschap van hem, was een fijne krijgslist. Waarvan hij niets mocht weten om zijn mond niet voorbij te praten, of geen leugenaar te zijn.

‘Geen spoor van dam of brug,’ vertelt de monnik verder. ‘Ze moeten heel de ruitery dwars in de rivier hebben gezet om het water tegen te houden voor den doortocht van het voetvolk. Geen wonder dat de hertog bij de tijding uitriep: Maar zijn die rebellen dan wilde ganzen.’

‘God heeft hun vleugels gegeven, Pater, omdat ze opkomen voor vrijheid en recht!’ En dan lacht Chris dat het schatert. Beter en beter begrijpt hij

het nieuws, en de blijdschap, de dank erom doordringt hem met een nieuwe, een bruisende jeugd.

‘Prachtig Prachtig! Eeuwige roem voor een veldheer, die zoiets bedenkt en volbrengt! Daarbij - denk aan - Maastricht gespaard. Toch! Toch! En Chris Vaesen, die aan dit alles mocht meehelpen! Pater, begrijp toch dat ik m'n heel leven lang zoo gelukkig niet was. O, o, o, zeg toch, dat ze die vermaledijde boeien van m'n handen doen. 'k Zou willen dansen!’

‘Vriend, je staat in het aanschijn van den dood,’ spreekt de monnik met meewarig hoofdschudden.

‘Veroordeeld om je verraad ben je tot de galg verwezen. Versta me dan toch! En denk aan je ziel en zaligheid. Je kunt aan mij je biecht spreken.’

‘Verraad? Ik verraad biechten? Ik aan de galg? Waarom ik aan de galg? Kom, kom, op zoo'n geluismorgen!’ Chris lacht om de grafstem van den monnik.

‘De Hertog van Alva laat niet spotten met zijn ordonnanties.’

‘Ha!’ roept Chris, ‘er gaat mij een licht op. De Hertog is woedend op den Prins, en bij gebrek aan beter, wreekt hij dat op mij.’

‘Ik zeg niet neen,’ bevestigt de monnik verdrietig.

‘Ik heb m'n jong leven lief, Pater. Maar ik blijf er bij, voor den Prins en voor Maastricht heb ik 't over. Nieteens wil ik zeuren om genade. Voor

een eerlijke daad is geen genade nodig. Hier of hiernamaals zal God zelf recht doen over den Prins en mij en uw Hertog.'

Verbluft door die plotselinge gelatenheid herhaalt de monnik onzeker: 'Denk alleen nog aan je ziel en zaligheid, in het aanschijn van den dood.'

'God mag mijn hart doorzien. Ik ben gerust. Wel wil ik alle zonden, groot en klein, van m'n heel leven belijden. Geef ze zelf namen, Pater, alle zonden van een jongen, die wegloopt van thuis om speelman te worden in een vreemd land. Ik weet niets anders meer, dan dat ik God dank, die me toch ten slotte nog liet meewerken aan iets zoo goeds, als Maastricht te redden.'

Met tranen over het gezicht is Chris neergeknield voor den monnik, die met een breeden zegen het *ego absolute* over hem uitspreekt. En dan vraagt: 'Zeg me, of je nog iets te wenschen hebt?'

'O!' roept Chris, opspringend, 'te wenschen!' Een storm van levensverlangen wil zich loswoelen in zijn hart. Hij voelt het en schrikt. En snikt, maar slikt z'n snikken in. En schudt met een geestkrachtigen schok het hoofd. 'Alles wat God wil. Alleen, Pater, als ik dan toch in den strop moet,' en hij lacht er bij, 'dat ze me dan hangen met mijn gezicht naar de stad.'

Zoo stierf Chris Vaesen aan de galg, met zijn oogen wijd en lichtend opgetogen uitzierende naar de torens van Maastricht.